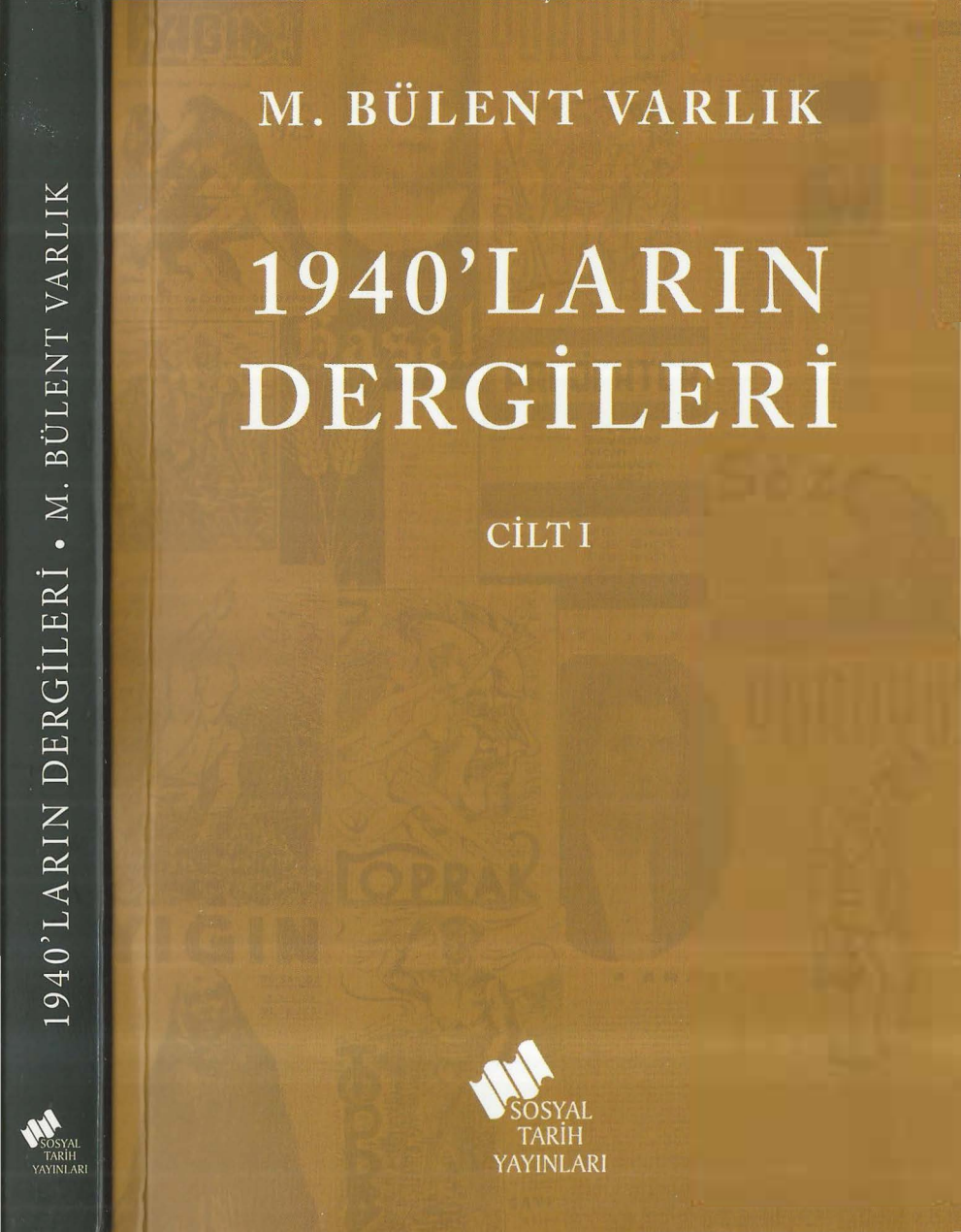
M. BÜLENT VARLIK

1940'LARIN DERGİLERİ

CİLT I

SOSYAL TARİH YAYINLARI

1940'LARIN DERGİLERİ • M. BÜLENT VARLIK

SOSYAL TARİH YAYINLARI

1940'LARIN DERGİLERİ

Projektör/Hamle/Toprak/Yürüyüş/
Başak/Söz/Yığın/Yeryüzü

M. BÜLENT VARLIK

SOSYAL
TARİH
YAYINLARI

© TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Bu yapıtın telif hakları TÜSTAV İktisadi İşletmesine aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.

Baskıya Hazırlık: Gönül Göner

İstanbul Mayıs 2020

ISBN: 978-605-4513-53-6

Sertifika No: 43438

TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Meşrutiyet Mahallesi, Hacı Mansur Sokak
No: 10 A Blok Kat:3 No: 64 34363
Şişli-İstanbul
Tel: (+90) 212 237 98 92
http://www.tustav.org
e-posta: bilgi@tustav.org

Baskı ve cilt:
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

Bu kitap 2019'da yaşama gözlerini yuman Feridun Kamil Gürgöz'ün
bağışıyla yayınlanmıştır.

1940'LARIN DERGİLERİ

Projektör/Hamle/Toprak/Yürüyüş/
Başak/Söz/Yığın/Yeryüzü

M. BÜLENT VARLIK

CİLT I

İÇİNDEKİLER

Sunu 7

Önsöz 11

Projektör 13

Türkiye'de Küçük Sanayiin Yıkılışı 21

Hamle 26

Toprak 46

Davet 57

Yürüyüş 63

Şiire Dair 86

Realizme Doğru 88

Başak 92

Köy ve Köylü 102

Korkunç Bir İçtimai Yara: Fuhuş 104

Söz 108

Unutulmuş Bir Sima:
Saffet Dengi Korkut 117

4 Aralık Hadisesi 120

Sınıflar ve Partiler 124

Çalışan ve Çalışmıyan Kadın 129

Yığın 133

Cumhuriyet Bayramı 147

Dinde Teyemmüm Var Amma,
Kültürde Teyemmüm Yoktur... 150

Tarih Karşısında Atatürk 157

Kadın Çalışıyor 161

Özlü ve Plânlı Neşriyata Muhtacız 165

Halk Sağlığı ve Sosyal Tebabet 170

Yeryüzü 177

Yeni Üzerine 194

Hasretini Çektiğimiz Dünya 198

Bazı Yazarlar/Sanatçılar/Sorumlular Üzerine Notlar 200

Sunu

TÜSTAV Yayınları, 40'lı yıllar dizisi olarak şimdiye dek 5 kitap yayınlamıştı. İlk kitap Ekim 2002'de Faris Erkman'ın *En Büyük Tehlike* ile Suat Derviş'in *Niçin Sovyetler Birliği'nin Dostuyum* broşürlerinin derlemesiydi. Bilindiği gibi *En Büyük Tehlike* aslında o sıralar TKP İcra Komitesi Sekreteri olan Reşat Fuat Baraner tarafından tarafından kaleme alınmış ve gerek aydın çevrelerde, gerekse ırkçı-Turancı kesimde geniş yankı uyandırmıştı. İzleyen 4 kitap, anısı bol olsun Rasih Nuri İleri abimizin arşivinden kendi derleyip sunduğu çalışmalar oldu. *1944 TKP Davası*, *1945 İGB Davası* ve *1947 TKP Davası*, adlarından da anlaşılacağı üzere tepe noktasına 1951 tutuklamaları ve 1953 TKP Davası ile ulaşacak olan 1940'lı yıllardaki anti-komünist dalganın belgelerinden oluşuyordu. Son olarak Eylül 2006'da yayınlanan dizinin son kitabı Kâzım Alöç'ün daha önce *Yeni Gazete*'de tefrika edilmiş *"İfşa Ediyorum" Türkiye'de Komünizm ve Irkçılık* yazılarının derlemesi ile buna Mihri Belli'nin verdiği ve broşür olarak yayınlanmış *Savcı Konuştu Söz Sanığındır* cevabının birlikte yayınlanması oldu. Bu arada diziye dâhil olmamakla birlikte yine Nail Çakırhan'ın 1940'lı yıllarda, 2. Dünya

Savaşı sırasında *Tan* gazetesinde yayınladığı yazılar da *Harbin Eşiğindeki Türkiye* başlığıyla çıktı.

Bu kez 1940'lı yıllar dergileri üzerine M. Bülent Varlık'ın yıllardır büyük bir özen ve titizlik ile yaptığı çalışmaları 2 cilt halinde Sosyal Tarih Yayınları olarak sunuyoruz. M. Bülent Varlık'ın da her bir dergiyle ilgili olarak yaptığı incelemede işaret ettiği gibi bu dergilerin çoğunluğu TKP yönetici veya üyeleri tarafından doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yönlendirilmiş olduğu gibi siyaset, sanat ve edebiyatta görüşlerini ifade ettikleri birer organ niteliği de kazanmıştır. Gerçekten de Reşat Fuat Baraner ve Zeki Baştımar gibi TKP'nin merkez yöneticisi konumunda olanların imzalı veya müstear adlı yazılarının yanı sıra, TKP üyesi aydınların bir bölümünün ilk yazın dünyasına katılmalarına da bu dergiler araç olmuştur.

Yayınladığımız ilk ciltte *Projektör, Hamle, Toprak, Yürüyüş, Başak, Söz, Yığın, Yeryüzü* dergileri ile ilgili incelemeler yer alıyor. Tümü de aynı yönteme dayalı olarak incelenen dergilerin biçimsel özellikleri, yayın politikası, yazarlar/sanatçılardan sonra büyük bir emek ürünü olan açıklamalı bibliyografya bölümü yer alıyor. Dergilerde yayınlanmış örnek yazıların da Ek olarak yer aldığı dergi incelemelerine görsel destek olarak ilk sayılarının kapak sayfaları veriliyor.

Görüleceği gibi M. Bülent Varlık yalnızca İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerde yayınlanmış dergileri in-

celemekle kalmamış, 1940'lı yıllar aydınlanma arayışının Anadolu'ya yansımalarını da bize işaret etmek için Samsun, Adana gibi kentlerde çıkmış dergileri de dikkat odağımıza getirmiş. *1940'lı Yıllar Dergileri* çalışmasının tek istisnası Mart-1936'te Sabiha Sertel tarafından ancak tek sayı olarak yayınlanmış *Projektör* dergisidir. Komintern arşivinde Wilhelm Pieck Sekreterliği belgelerinde o sıralarda Türkiye'de bulunan MK Sekreteri Marat [İ. Bilen] ile Moskova'da bulunan Ferdi [Dr. Şefik Hüsnü] arasındaki yazışmalarda belirtildiğine göre Sabiha Sertel o dönem TKP'nin basın-yayın alanındaki en faal üyesi, *Projektör* de beklenen TKP yayın organıdır.

1940'lı Yıllar Dergileri'nin 2. cildini de, 1940'lı yıllardaki faaliyetleri pek az bilinen TKP'nin 100. kuruluş yıl dönümü çerçevesinde 2020 bitmeden yayınlamayı öngörüyoruz.

Erden Akbulut
Mayıs 2020

Önsöz

Türkiye solunun 1936-1950 dönemi hakkında çok fazla bilgi sahibi değiliz. Bu dönem, Rıfat Ilgaz'ın yerinde bir tanımlaması ile "Fedailer Mangası"nın "gönüllü" olarak görev üstlendiği yıllar olarak kabul edilebilir.

Bu çalışmada amacımız, söz konusu dönemde başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin çeşitli yörelerinde "sosyalizme inanan", insan haklarını savunan, demokrasinin uygulanmasını isteyen "bir avuç genç" tarafından yayınlanan, çoğu "edebi" nitelikli dergileri kısaca da olsa tanıtmak, kimlerin neler yazdığını ortaya koymak, sergilemek.

Çalışmamızda yer alan dergiler hakkındaki makaleler çeşitli tarihlerde *Kebikeç* dergisinde yayınlandı. Ancak, bu kitapta son hali verilirken hepsi gözden geçirildi, yeniden düzenlendi. Bazı kısımlar çıkarıldı, yeni bölümler eklendi.

Dergilerden yapılan alıntılarda çok küçük "remington" hatalarının dışında özgün metne sadık kalındı, düzeltme yapılmadı. Alıntı yapılan metinlerde bulunan ve günümüzde pek kullanılmayan sözcükler ile bazı açıklamalar [ ] içinde gösterildi.

Bazı dergilerden yapılan, dönemin ruhunu yansıttığına inandığımız alıntılar da ilgili bölümün sonunda "ek" olarak verildi.

Daha önce, bazı dergilerin sonunda yer alan yazarlar/çizerler/sanatçılar üzerine kısa notlar bölümü kaldırıldı;

bunun yerine kitabın sonunda genel bir "dizin" olarak incelenen dergilerde yazıları yayınlanan, desenleri yer alan ya da bir şekilde dergilerin yayınlanmasına katkıda bulunan, sorumluluk üstlenen kişilerin adları alfabetik olarak belirtildi, bazılarının çok kısa biyografileri verildi. Ancak, bu dizinde kamuoyuna malolmuş, neredeyse bütün "meraklılar" tarafından bilinen kişilere değinilmedi; haklarında bir not düşülmedi. Bu bölümde yer alan, ancak haklarında yeterince bilgi verilmeyen kişiler hakkında bilgi sahibi olanlar bizimle iletişime geçerse mutlu oluruz.

Kitapta yer alan makalelerin hazırlanmasında pek çok kişiye teşekkür borçluyum: *Yığın* dergisinin kütüphanesindeki nüshalarını incelememe imkan sağlayan Mehmet Ergin ile dergi hakkındaki sorularıma büyük bir içtenlikle cevap veren Arslan Kaynardağ'ı saygı ile anıyorum. Çeşitli dergilerin bulunmasında katkısı olan Özgür Gökmen ve Kudret Emiroğlu ile değerli sahaflar Ahmet Yüksel ve Güven Özgüç'e de teşekkür ederim. Şüphesiz ki en büyük teşekkürüm yazıların büyük bir kısmını önceden okuyup katkıda bulunan Erden Akbulut ile Bülent Erdem'e ...

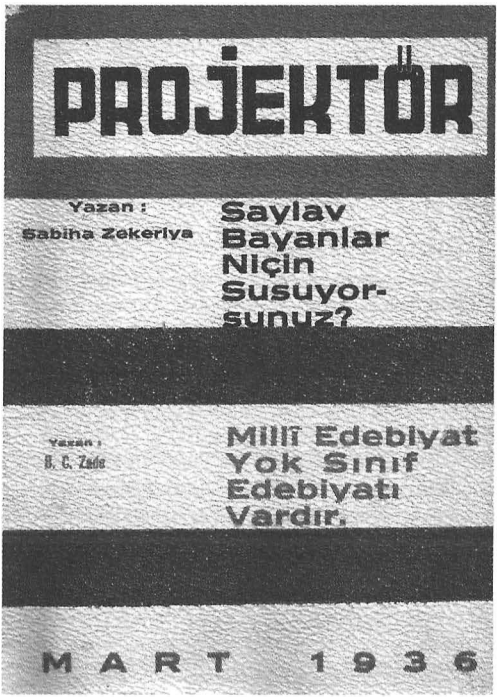
Doğal olarak bütün yanlışlıkların, eksikliklerin sorumlusu benim.

Takdir okuyucunundur.

M. Bülent Varlık
İktisatçı
mbvarlik@gmail.com

Projektör

(İstanbul-Mart 1936)

"Aylık fikir mecmuası" olan *Projektör*, Mart-1936'da Sabiha Sertel tarafından yayınlandı. Bu sayı, aynı zamanda son sayı oldu ve dergi toplatılarak kapatıldı.

1. Biçimsel Özellikler

İstanbul'da, içi Bozkurt Matbaası'nda, kağıdı bugün için bile ilginç olan kapağı Asri Basımevi'nde basılan dergi, 16x24 ebadında ve IV+96 sayfadır. Fiyatı 25 kuruş olan derginin, altı aylık abone bedeli 150 kuruş, bir yıllık abone bedeli 250 kuruş olarak belirlenmiştir. Dergideki yazılar, birkaçı dışında çoğunlukla takma adla yayınlanmıştır. *Projektör*'de yabancı yayınlardan alınmış karikatürler ile bir desen de bulunmaktadır[1].

---

1 Dergi ile ilgili ayrıntılı ve nitelikli bir çalışma için bkz: Remzi İnanç; "Projektör", *Bilim ve Sanat*, No: 11, Kasım-1981, ss: 41-42. R. İnanç, makalesinde *Projektör*'de yer alan önemli yazıların özetlerini de vermiştir. Sabiha Sertel; *Roman Gibi*, Ant yay., İstanbul-1969, ss: 201-205'de *Projektör* hakkında fazla bilgi vermemekte, ancak, derginin kendi yazdığı "Mebus Bayanlar Neye Bağırmıyorsunuz? İşçi ve Çalışan Kadınlardan Yol Vergisi İstiyorlar" başlıklı yazı nedeniyle Şükrü Kaya tarafından toplatıldığını ve kapatıldığını belirtmekte, bu çerçevede Ş. Kaya ile yaptığı görüşmeyi aktarmaktadır. S. Sertel, görüşme sırasında Ş. Kaya'nın kendisine *Voix Européenne* dergisinde yayınlanan makalelerini de gösterdiğini kaydetmektedir. Mete Tunçay; "Kemalist Komünizm: Sabiha Sertel'in Makaleleri" (çevrim-yazı: Levent Yılmaz), *Birikim* (2. seri), No: 11, Mart-1990, ss: 70-72'de S. Sertel'in adı geçen dergide 1937 yılında yayınlanan makalelerinden sözetmektedir. Bu durumda, ya S. Sertel'in hatıralarında bir tarih kayması vardır, ya da S. Sertel, *Voix Européenne*'de 1936 yılında da makale yayınlamıştır. Yıldız Sertel; *Annem Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı*, Yapı Kredi yay., İstanbul-1994, ss: 167-171'de derginin toplatılmasına ve kapatılmasına neden olan yazıdan alıntılar yapmakta ve S. Sertel'in verdiği bilgileri özetlemektedir. Mete Tunçay; *Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS yay., 4. baskı, İstanbul-1992, s: 124'te *Projektör* hakkında kısa bilgi vermektedir. İlhan Darendelioğlu; *Türkiye'de Komünist Hareketleri*, Toker yay., 5. baskı, İstanbul-1979, ss: 321-322'de dergi hakkında bir kısmı yanlış olan bilgiler kaydetmektedir. Y. Küçük; *Aydın Üzerine Tezler-3 (1830-1980)*, Tekin yay., İstanbul-1985, ss: 87-88 ve

2. Yayın Politikası

Derginin çıkış nedenini açıklayan "Projektör Niçin Çıkıyor ?" başlıklı yazı, bir yandan 1930'ların basınını sergilerken, bir yandan da sanki 80 yıl öncesinden günümüz Türk basınını eleştirir niteliktedir. Muhtemelen Sabiha Sertel tarafından kaleme alınan ve çok küçük düzeltmeler dışında aynen aşağıya aktarılan sunuş yazısında şöyle denilmektedir:

> "Memleketimizde *Resimli Ay* ve *Resimli Perşenbe* ile başlayan popüler neşriyat, on senelik hayatı içinde educative [eğitici] olmak mahiyetinden çıkmış, çıplak bacak ve güzel kadın neşreden dejenere bir mahiyet almıştır.
>
> Popüler ismi altında çıkan mecmuaların, gazetelerin, neşriyatın çoğu -pek azı müstesna- bütün dünya mikyasında böyle dejenere bir mahiyettedir. Okuyan kari zümrelerinin hayvani hislerini okşayarak, hayatın içinde kaynaşan hadiselerin üzerine yalancı etiketler yapıştırarak, hakikatları kitlelerin gözünden saklamak, kazanç için çıkan mecmualara göre pek tabii bir gidiştir. Bilhassa Avrupa'da, Amerika'da popüler neşriyat, muayyen ideolojilerin, muayyen sınıfi menfaatlerin organlarıdırlar. Bu mecmuaların gayesi, ilim ve bilgi kalkanının arkasına saklanıp, hokkabazlık yapmaktan ibarettir.

171'de çok kısa bilgiler aktarmaktadır. Nilgün Abisel-Niş; "1928-1938 Dönemi Türkiye'sinde Sinema Üzerine 'Düşünceler'", *Yıllık-SBF Basın ve Yayın Yüksekokulu*, c: VI, 1981, s: 251'de *Projektör*'ü bir sinema dergisi olarak göstermektedir. Benzer şekilde Burçak Evren; *Başlangıcından Günümüze Türkçe Sinema Dergileri*, Korsan yay., İstanbul-1993, s: 35'te de aynı hataya düşmektedir.

Fakat şurasını da kabul etmek lazım ki, mektep nasıl bir ticaret vasıtası değilse, gazete ve mecmua da hangi cemiyette olursa olsun, manifatura mağazası gibi bir ticaret vasıtası olmamalıdır. Bu gün popüler ismini taşıyan bu matbuat, gençlere hayatın içindeki dejenere tipleri birer hayat kahramanı, yüzü peçeli hadiseleri, hayatın tabii seyri ve ebedi kategoriler gibi göstererek, okuyan kitleleri afyonlamakta, uyutmaktadırlar.

Hayat, hadiseler, insan cemiyetlerinin tarihi tekamüllerini meydana getiren çarpışmalar, son asrın iktisadi, içtimai, siyasi buhranlarile çok had bir devre gelmiştir.

Kitleleri bir Japon emperyalistinin Çinlilere yutturduğu afyonla uyutmak, onları dahilde, hariçte, realitede meydana gelen hadiselerden uzak tutmak, popüler matbuatın iddia ettiği gibi tenvir değil, Dante'nin yedi kat cehennemindeki sekizinci kata indirmektir.

Projektör, işte bu karanlık alemde yaşıyanlara, elindeki mumun ışığı kadar ışık vermek istiyor.

Projektör, popüler bir mecmua olacaktır. Fakat yukarıda anlattığımız neviden popüler değil... Bugün tenvir vasıtası olan mecmuaların vazifesi, en muğlak ilmi nazariyeleri bile, herkesin anlayabileceği bir lisanla ifadedir. *Projektör*, dünya mikyasında kaynaşan hadiseleri, ilmi görüşleri, tahlilleri, daha doğrusu realitede kaynaşan, realitenin içinde çarpışan ve fışkıran hayatın akışını gösterecektir.

Projektör'ün en büyük vasfı, açık ve samimi olmaktır.

Cemiyet tekamüllerinin bugünkü safhasında, iki büyük tehlike ile karşı karşıyayız. Emperyalizm, faşizm... Biz her ikisine de düşmanız. *Projektör*, bütün kuvvetile bu iki tehlike kaynağının üzerine ışık tutacaktır. Mali sermaye-

lerini işletmek, müstemlekelerin ham maddelerini, insan emeğini istismar ederek genişletmek isteyenlerin, dayandıkları mesnedi ayaklarının altından oynatmak birinci vazifemiz, milliyetçi sosyalizm maskesi takarak kitleleri emperyalist hedeflere sürüklemek isteyenlerin mahiyetlerini teşhir, ikinci vazifemizdir.

Projektör, mutavazı bir mecmuadır.

İçerisinde tanınmış imzalarla beraber, hiç tanınmamış imzalara da yer verir. Kıymet verdiği şey, isim değil, fikirdir. Güzel bir sanat eserinin, olgun ve dolgun bir fikrin sahibi belki bugün için meçhul, fakat yarın için malum bir şahsiyet olacaktır. Eserin sahibi, fikrin sahibi kim olursa olsun, biz eseri ve fikri seversek, sahibini tanımak isteriz... Aslında kıymetli olan şahıs değil, fikir ve eserdir... Yeter ki yazı, hislerimizi ve fikirlerimizi doyursun...

Projektör, bir resim albümü değildir.

İçerisinde kuştüyü yastıklarda yatan salon kadınının ne pudrasını, ne de kırmızısını bulamazsınız. Hele, Beyoğlu kaldırımlarında kainatı gözündeki monokl ile "temaşa" eden züppe gencin gözlerine *Projektör*, hiç ışık vermez... Maksadı, size güzel resimler göstererek, görüş zaviyenizi hayatın yalancı akislerine çekmek, sizi oyalamak, sizi uyutmak değildir. Size hayatın içindeki hadiseleri, vakıaları, hayatın durmadan akan, aktıkça karışan seyrini, olduğu gibi göstermektir.

Diyeceksiniz ki, *Projektör*, mutavazı bir mecmua olduğunu söylüyor, fakat bütün bu saydıklarınız, birer iddiadır ve *Projektör* iddialı bir mecmuadır... Hay hay... *Projektör*, eklektik bir mecmua değildir, iddiası vardır. Fakat bu iddia, kendinin değil, vereceği ışık kendinin değil yaşamak için

çarpışan kitlelerden aldığı iddiayı onlar hesabına müdafaa eden, onlardan aldığı ışığı onlara veren bir vasıtadır. Tıpkı projektör gibi.

Projektör, bir makinedir. Tıpkı mecmua gibi... Elektrik varlığın içinde küçükten daha küçüğe, cüz-ü fertten esire, atomlara, elektronlara parçalanan maddeden alamazsa ışık veremez... Bizim projektörümüz de bu elektrik vasfını taşıyan ışığı kitlelerden alamazsa, bozuk bir makineden başka bir şey olamaz...

İşte bunun içindir ki biz de kuvvetli ışık vermeğe çalışacağız"[2].

2 "Projektör Niçin Çıkıyor?", *Projektör*, No: 1, Mart-1936, ss: 1-3.

3. Açıklamalı Bibliyografya

"Projektör Niçin Çıkıyor ?", ss: 1-3.

Sabiha Zekeriya; "Habeşistan'a Tankla Medeniyet Götüren Kardinal", ss: 4-7.

C.E.Zade; "Milli Edebiyat Yok, Sınıf Edebiyatı Var!", ss: 8-15.

Sabiha Zekeriya; "Mebus Bayanlar Neye Bağır mıyorsunuz? İşçi ve Çalışan Kadınlardan Yol Vergisi İstiyorlar", ss: 16-21, [*Projektör*'ün kapağında bu yazının başlığı "Saylav Bayanlar Niçin Susuyorsunuz?" olarak verilmiştir].

A.Kartal; "Münevverlerin Izdırabı Var", ss: 22-24.

Hüseyin Olak; "İslam Enternasyonali", ss: 25-26.

"Kendi Kendini Yiyen Emperyalizm", s: 26.

"Hitler ve Yahudilik", s: 26.

Sabiha Zekeriya; "İki İlan/Ahmet Ağa'nın Eşeği, Mehmed'in Çocuğu", s: 27.

H.Avni Mogol [Şanda]; "Türkiye'de Küçük Sanayiin Yıkılışı", ss: 28-30.

"Vakalarla Karşı Karşıya", ss: 31-36.

Fırat; "Son Çin Meselesi", ss: 37-45.

Ali Remzi; "İmparatorluk Propagandasına Alet Edilen Ölü-Mr. Jorj Windsor'un Ölüsüne Derkenar", ss: 46-48.

"Ticaret Haline Gelen Doktorluk Hakkında Anketimiz", ss: 49-51.

Fırat; "Mısır İhtilalinin İç Yüzü", ss: 52-61.

Doğan Hüsnü; "Belediye, Hamallar ve Hamallar Cemiyeti Reisi", ss: 62-63.

Fırat; "Emperyalizm, Kolonicilik ve Medeniyet", ss: 64-70.

B. Şahin; "Esmer Örümcek", ss: 71-74.

H. N. Yılmaz; "Milli Ekonomi Nedir", ss: 75-80, [Ekonomist Münir Serim'in eleştirisi].

A. Kartal; "Fransa'daki Halkçı Cephe ve Programı", ss: 81-82.

B. Şahin; "Habeşistan'daki İtalyan Askerlerinden Gelen Mektuplar", ss: 83-84.

"Ayın Adamları", ss: 85-87, [Stekanof, Romain Rolland, Nahas Paşa, Albert Einstein, Ağa Han ve Yahudi {Yehudi} Menuhin üzerine notlar].

Romain Rolland; "Odamda Bir Seyahat", ss: 88-92.

Sabahattin Ali; "Kuyucaklı Yusuf", ss: 93-96, [Sabahattin Ali'nin eseri "*Projektör*'ün Romanı" başlığı ile sunulmuştur. Bu durum, Y. K. Karaosmanoğlu'nun *Yaban*'ının "*Kadro*'nun Romanı" olarak nitelendirilmesine bir nazire olarak algılanabilir].

Ek: 1
Türkiye'de Küçük Sanayiin Yıkılışı

H. Avni Mogol [Şanda]

Geçen gün gazetelerde küçük bir telgraf haberi vardı. Denizli'de Kadıköy nahiyesindeki dokuma tezgâhları müşkül mevkide kalmışlardır. Bu gidişle bu tezgâhlar ortadan kalkacaktır. Tezgâhdarlar bu vaziyetten kurtulmak için hükûmetten himaye istemişlerdir.

Gazetelerden biri bu havadisi izah ederken, son bir iki sene içinde "beş yıllık endüstri plânı" mucibince pamuklu dokuma sanayiinin inkişafı[nın], bu küçük tezgâhları tazyik ettiğini yazmaktadır.

Son senelerde, gazete sütunlarında büyük endüstriyle tezgâhlar arasındaki bu mücadeleye dair zeman zeman neşriyata tesadüf edilmektedir. Geçen sene de -altı lastik üstü keten- ayakkabı yapan fabrikalarla, bu nevi iş yapan küçük esnaf arasındaki mücadele, uzun uzun gazetelere bir neşriyat mevzuu teşkil etmişti. Fabrikalar daha ucuz ve daha şık ayakkabı yapmak suretile piyasayı elde etmişlerdir. Küçük esnaf, fabrikaların bu kudretine karşı, mümkün olduğu kadar ucuz ücretli amele çalıştırdığı halde,

yine mukavemet edememişlerdir. Bu vaziyet karşısında, küçük esnaf, fabrikalarla mücadele etmek için ve alâkadar resmî yerlere müracaat ederek "binlerce esnafın işsiz kalacağından, bir iki fabrikanın büyük bir çarşıyı ortadan kaldıracağından" bahsetmek suretile umumî efkârı ve devlet adamlarını fabrikalar aleyhine çevirmeğe çalışmışlardı. Bütün bu şikâyetler binlerce tezgâhın boş kalacağı ve burada çalışanların ekmeksiz kalacağı yolundaki merhamet ve şefkate dayanarak yapılan bütün bu zararlar pek tabii olarak müsbet bir netice vermemiştir. Meseleyi büyük fabrikanın maliyet hesabı ile, tezgâhın maliyet hesabı hal etmiştir. Bu fiyat rekabeti neticesinde fabrika, tezgâhları ortadan kaldırmıştır.

Türkiye'de büyük endüstriyle, küçük esnaf tezgâhları arasındaki bu mücadele pek yeni ve kat'idir. Bu mücadeleyi iki safhaya ayırabiliriz.

Bunun bir safhasını tetkik ederken Osmanlı imparatorluğu ile kapitalist memleketler arasındaki ekonomik münasebetlere temas etmek zaruridir. Kapitalist memleketlerin Osmanlı imparatorluğu iktisadiyatını tazyik edişini izah etmek için[3] şu parçayı aşağıya koyuyoruz: "Avrupa memleketleri Türkiye'ye sınai mahsulât birinci derecede dokunmuş mevad ihraç ediyorlardı. Garp sermayesinin uzun müddet tazyikin[e] devam edemeyen

3 *Anadolu'nun Taksimi* (Adamof) riyasetindeki heyet tarafından yazılmış Sovyet hükûmeti tarafından basılmıştır. Türkçeye çeviren Hüseyin Rahmi. [*Anadolu'nun Taksimi Planı/Sovyet Devlet Arşivi Belgelerinde*, Belge yay., İstanbul-1972, s: 20].

yerli işi dokuma sanayii seri bir surette sönüyordu. 1812 senesinde İşkodra ve Tırnava'da muslin imal eden 2000 kadar tezgâh vardı. Bunların miktarı 1846 senesinde 200'e kadar inmiştir. 10'uncu asrın başında Haleb'den senede 100 milyon franklık dokuma ihraç ediliyordu. Elli sene sonra bu rakam 7-8 milyon franga düşmüştür. Ankara'daki kumaş ve ipek sanayii de Avrupa rekabeti karşısında sönmüştür. ... Ecnebi ticaret sermayesinin oraya girerek işlemesi Türkiye halkında, derin tahavvüller [değişimler] yapdı. Geçen asrın ortasından itibaren Türkiye'nin liman şehirlerinde bir inkişaf başladı. Ticaretin artışı bu şehirlere ahali celb etti. Bu şehirlerde yerli tüccar ticaret acenteleri ... ilh türediler"

Kapitalizmin Türkiye'ye girişini, el tezgâhlarının seri bir surette yıkıldığını yukarıya koyduğumuz rakamlar canlı bir surette izah etmektedir. Bu yıkılış devresinde küçük esnaf tezgâhtarlar garp sermayesinden şikâyetler de bulunmuşlardı[4]. Bu şikâyetlerden birini aşağıya yazıyoruz. "Bir müddetden beri gerek Dersaadet ve gerek Memaliki Osmaniye'de sanayi bir hali tedenniye [gerilemeye] gelerek ehalinin ihtiyacatı adiyelerinden olan eşyanın imali bile ahara geçmiş olduğundan muayyen sanayi cedide tezgâhlarını işletmek için birer ve üçer makinesini havi olmak üzere imalâthaneler küşadı..." Demirci, balmumucu, yaldız yapan esnaf, saraçlar, doku-

4 *Mecellei Umuru Belediye*, c: 2, Osman Nuri, ıslâhı sanayi bahsi. [Osman Nuri Ergin; *Mecelle-i Umûr-ı Belediyye*, c: II, İstanbul Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul-1995, ss: 691-736].

macılar garb sermayesinin Türkiye çarşısını bir düşman ordusu gibi istilâ etmesinden endişeye düşerek, Bab-ı Ali'ye istidalar yağdırmağa başlamışlardır. Bab-ı Ali'de toplanan bir komisyon ıslah-ı sanayi için neler yapılması lâzım geldiğini senelerce tetkik etmiş, raporlar yazmıştır. Neticede bu raporlar büyük dosyalar haline girmiş ve hiç birini tatbik etmek kabil olamamıştır. Çünkü[5] garbda inkişaf eden sanayi kapitalizmi, kendi içindeki el sanayiini ortadan kaldırdığı gibi, kendi haricindeki memleketleri de aynı suretle tazyik ediyordu. Bu tazyıka karşı koymak için raporlar yazmak, şikâyetler yapmak, merhamet ve şefkatten bahsetmek pek faidesizdi. Bu tarihin bir akışıydı, bunun karşısındaki el sanayiinin yıkılması bir zaruretti.

Aradan seneler geçtikçe, kapitalizm büyük şehirlerin çarşısını kendi metaını doldurmuş git gide küçük tüccar vasıtasile bile köyde amerikan bezi, pamuklu dokumasını sattırmağa muvaffak olmuştur.

Kapitalizm köyü kendisine pazar yapmak suretile sermayesile bütün Türkiye'yi kaplamıştır. Bu sermaye istilâsından masun kalan yerlere de tesadüf edebiliriz. Bu yerler de, sermayedarlık münasebetlerinin henüz nüfuz edemediği, ticaret şehirlerinden uzak mıntakalardır. Buralarda el sanayii mevcudiyetini muhafaza edebilmiştir.

---

5 Bu bahisler etrafında daha fazla malûmat isteyenlere *Yarı Müstemleke Oluş Tarihi* tavsiye edilir. [Hüseyin Avni Şanda; *Yarı Müstemleke Oluş Tarihi/1908 İşçi Hareketleri*, Gözlem yay., İstanbul-t.y.].

Bundan başka halı, işlemeli dokumalar gibi elle dokunulduğu ve yapıldığı için güzel ve nadir eşya, sanayi kapitalizminin karşısında yaşayabilmiştir.

Bütün bunların haricinde, boğaz tokluğuna çırak çalıştırmak suretile yaşayan el sanatlarını gösterebiliriz. İstanbul'un ayakkabı esnafı bu zümreye dahildir. Fakat bu zümre dışarıdan gelen sermayeye karşı mukavemet ettiği halde, memleketin içinde peyda olan büyük sermayeye karşı eski mukavemetini göstermemişti. Çünkü içeride kurulan sanayi kapitalizmi için gümrük maniaları olmadığı[ndan] iş devlet tarafından "Teşviki Sanayi" kanunlarile yüksek himayeler görmektedir. Geçen sene bu yüzden yazlık keten ayakkabı yapan küçük esnaf, kauçuk fabrikalarile mücadeleye tahammül edememişti.

Netice olarak diyebiliriz ki: Ecnebi sermayesi, el sanayiinin sahasını daraltmıştı, bu sefer, Türkiye'de temerküz eden sanayi sermayedarlığı, bu daralan sahadaki el sanayiini büsbütün ortadan kaldırıyor. Bu sebepten bir taraftan;

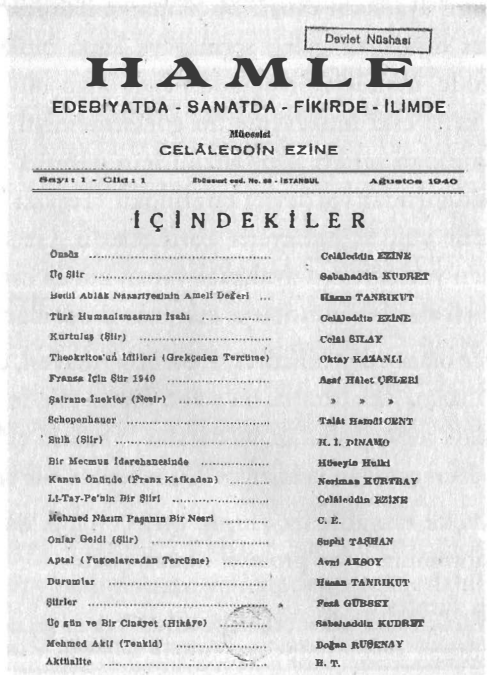
1- Küçük tezgâhlarda çalışan usta ve çırak zümreleri büyük fabrikanın içine proleter olarak giriyor,

Diğer taraftan;

2- Sanayi sermayedarlığı, büyük ellerde toplanıyor, son "beş yıllık endüstri plânı" da sanayiin malî sermayedarlığı elinde, yani İş [Bankası] ve Sümerbank gibi büyük yafta elinde topladığını bariz bir surette göstermektedir.

HAMLE

"Sol"a Açık Bir Edebiyat Dergisi (İstanbul-Ağustos/Aralık-1940)

Devlet Nüshası

HAMLE

EDEBİYATDA - SANATDA - FİKİRDE - İLİMDE

Müessisi
CELÂLEDDİN EZİNE

Sayı: 1 - Cild: 1 Edösmat cad. No. 88 - İSTANBUL Ağustos 1940

İÇİNDEKİLER

Önsöz	Celâleddin EZİNE
Üç Şiir	Sabahaddin KUDRET
Sedul Ablak Nazariyesinin Amelî Değeri	Hasan TANRIKUT
Türk Humanizmasının İzahı	Celâleddin EZİNE
Kurtuluş (Şiir)	Celâl SİLAY
Theokritos'dan İdilleri (Grekçeden Tercüme)	Oktay KAZANCI
Fransa İçin Şiir 1940	Asaf Hâlet ÇELEBİ
Şairane İlaveler (Nesir)	» » »
Schopenhauer	Talât Hamdi CENT
Sulh (Şiir)	N. I. DİNAMO
Bir Mecmua İdarehanesinde	Hüseyin Hulki
Kanun Önünde (Franz Kafkadan)	Nezihan KURTBAY
Li-Tay-Pe'nin Bir Şiiri	Celâleddin EZİNE
Mehmed Nâzım Paşanın Bir Nesri	C. E.
Onlar Geldi (Şiir)	Suphi TAŞHAN
Aptal (Yugoslavcadan Tercüme)	Avni AKSOY
Durumlar	Hasan TANRIKUT
Şiirler	Fazıl GÜRSEL
Üç gün ve Bir Cinayet (Hikâye)	Sabahaddin KUDRET
Mehmed Akif (Tenkid)	Doğan RÜŞENAY
Aktüalite	H. T.

1940 ortalarında yayın hayatına başlayan ve sadece 5 sayı çıkabilen *Hamle*, döneminin önemli dergilerinden biridir.

1. Derginin Yayınlanışı

Başta Almanya olmak üzere bazı Avrupa ülkelerinde felsefe ve güzel sanatlar üzerine çalışmalarda bulunan, Nâzım Hikmet'in yakın akrabası Celâleddin Ezine, II. Dünya Savaşı'nın başlamasından biraz önce Türkiye'ye döner. Önceleri Hilmi Ziya Ülken'in çıkardığı *İnsan* dergisinin çevresinde yer alır. Bunun sonucu olarak dönemin aydınları ile olan ilişkisini geliştirir. Bu arada Ülken'in asistanı olan Hasan Tanrıkut ile de tanışır. Tanrıkut, ilginç bir kişidir. Özellikle üniversite çevresindeki "ilerici" kişileri tanımakta; ayrıca, pek çok kişinin dergi yayınlamak için "izin" alamadığı bir dönemde elinde bazı dergilerin isim hakkını bulundurmaktadır.

Celâleddin Ezine de Hasan Tanrıkut ile birlikte bir dergi çıkarmaya karar verir. Dergi ile doğrudan bir bağlantısı olmayan Abidin Nesimi yaşananları şöyle anlatır:

> "İlerici-toplumcu gençlerin yazılarını yayınlayabileceği hiçbir yayın organı ortada yoktu. Celaleddin Ezine ilerici, toplumcu bir gençlik potansiyeli olduğunu bildiğinden bunları bir arada toplamayı düşündü. Bunun için de bir günlük gazete, bir de haftalık dergi çıkarmayı tasarladı. Genç kuşağı örgütleme konusunda Hasan Tanrıkut'tan, finansman işinde İlhan Bayramoğlu'ndan yararlanmayı tasarladı. Hasan Tanrıkut ve İlhan Bayramoğlu işi memnunlukla kabul ettiler. Hasan Tanrıkut ilerici-toplumcu tanıdığı gençleri buldu. ...
>
> ... konu bir matbaa satın almak ya da bir matbaa kurmak şekline girmişti. O dönemlerde bir matbaa kurmak nesnel

koşullar yüzünden olanaksız denecek kadar zordu. Çünkü savaş başlamış, yollar kapanmıştı. Devletten böyle bir izin almak zorlaşmıştı. Bu yüzden mevcut matbaalardan birini satın almak zorunluydu. O tarihlerde (1940) İsmet İnönü, Yunus Nadi'ye son derece içerlemiş, *Cumhuriyet* gazetesini kapattırmış ve matbaada başka bir gazete basılmasına izin vermemişti. Bu suretle de Cumhuriyet matbaası çalışmıyor durumdaydı. ... Yunus Nadi matbaasını satmaya hazırdı. İlhan Bayramoğlu ile bu konuda ilk konuşmaları yapmışlar ve bir anlaşmaya varmışlardı. Günlük bir gazete çıkarmaya hazırlık olmak üzere haftalık bir dergi çıkarmayı kararlaştırdılar. Babıâli'de bir idarehane tuttular, "Hamle" dergisini çıkarmaya başladılar"[6].

Hamle'nin yazarlarından Hasan İzzettin Dinamo da yaşadıklarını şöyle anlatır:

"Hasan Tanrıkut, Küllük Kahvesi'nde bir öğle sonu beni buldu:

'Hasan Bey, bir idarehane tutmak üzereyiz. Meserret Kahvesi'nin altından geçen sokağın hemen başındaki handa'.

Sevindim. Pir aşkına çalışacağımız yeni bir edebiyat köşesi açılmıştı. ...

... İdarehaneye vardığımda arkadaşlar toplanmıştı. ... Biz oturmuş, öteden beriden konuşurken birden kapı açıldı. İçeri uzunca boylu, yakışıklı, balık eti gövdeli, ak yüzlü, mavi gözlü, mavi ceketli, ak pantalonlu, karnı hafifçe dışarlak, bastonlu (sanırım gümüşten), otuz beş-kırk

6 Abidin Nesimi; *Yılların İçinden*; Gözlem yay., İstanbul-1977, ss: 184-185.

yaşlarında gözü dolduran bir adam girdi. Bu Celalettin Ezine'ydi.

Hepimiz, her zaman arkadaşlara ayağa kalktığımız gibi, ona da kalktık. Tanrıkut, hepimizi ona tanıttı. Bize de, daha önce, onun üstüne bir yığın bilgi aktarmıştı. Birkaç tiyatro oyunu yazıp bastırmış olan Celalettin Ezine, şimdiye dek uzun süre Avrupa'da yaşamış, para yemiş, ister istemez epeyce de kültürlenmişti. Konuşurken kendine ne kerte güvendiği anlaşılıyordu. Çalımı yoktu. Hitler Avrupa'yı allak bullak edince, o da pek çok yabancı gibi yurduna savuşmuştu. Sol'lukla hiçbir ilgisi yoktu. Sol'luğun yanından bile geçmemişti. Açıkça görülen bir erdemi vardı: Liberal Fransız burjuva kültürüyle yetişmiş her Türk aydını gibi hoşgörü sahibiydi. Faşist değildi ya, gerisi bize vızgelirdi. ...

Patronumuz, hemen çantasından çıkardığı iki tiyatro oyununu hepimize imzaladı. ...

Ezine, şöyle bir şey anlattı:

'Valâ Nurettin'e *Hamle* diye bir dergi çıkaracağımızı, buna ünlü genç şairlerle yazarların yazacağını söyledim. Valâ'ya, adlarınızı birer birer söyledim. O bana bunlar üstüne herhangi bir şey söyleyeceğine, salt dudaklarını büzerek yanıt verdi'. ...

Hasan Tanrıkut, harıl harıl çalışarak dergiyi tezgâhladı. Birinci sayı çıktı. Herkes, acaba, ne gibi bir atılımdır diye bunu alıp okumaya çalıştıysa da gerisiyle ilgilenmedi. Gerçekten de bunda yeni denecek bir şey yoktu. Düşünüş bakımından bizim daha önceki dergilerimizden ileri değildi"[7].

7 Hasan İzzettin Dinamo; *İkinci Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları*, de yay., İstanbul-2014, ss: 27-31, 109.

Aynı günlerde yayınlanan *Küllük* dergisinde yer alan bir eleştiri Dinamo'nun "düşünüş bakımından bizim daha önceki dergilerimizden ileri değildi" görüşünü destekler niteliktedir. *Küllük*'ün "Fasa Fiso" başlıklı köşesinde yer alan yazıda şu görüşlere yer verilmektedir:

> "'*Hamle*-müessisi:Celâlettin Ezine' isimli yeni bir mecmua çıktı. Daha çıkışının ikinci günü, ikinci tab'ı yapıldı. Aradan üç, beş, on gün geçti, fakat henüz üçüncü, beşinci, onuncu tabıları çıkmadı. Bu cidden acınacak bir haldir. Zira, '*Hamle*-müessisi: Celâlettin Ezine' mecmuasını okumamak hakikaten büyük bir noksandır. Baş yazısında '*Hamle*-müessisi: Celâlettin Ezine' mecmuanın programını şöyle tesbit ediyor: 'Ahenksizlik ahengimiz olacaktır'.
>
> Filhakika '*Hamle*-müessisi: Celâlettin Ezine' de *Hamle* mecmuasının müessisi Celâlettin Ezine'nin imzasına ön kapakta beş, bu kapağın içinde bir, birinci sahifede iki, üçüncü sahifede bir, altıncı sahifede bir, onuncuda bir, yirmi ikincide bir, yirmi üçüncüde C.E. şeklinde iki olmak üzere ondört defa tesadüf ediyoruz. Bundan başka birkaç muharririn de aynı nüshada müteaddit imzalarını gördük. Fakat Celâlettin Ezine belki kızar, onları müessesesinden atar diye kimler olduğunu söylemiyeceğiz.
>
> Lâkin diyeceksiniz, kendisi görmez mi? Emin olunuz görmez. Onun kendinden başkasını görmeğe tahammülü yoktur"[8].

8 "Fasa Fiso/Hamle-Müessisi: Celâlettin Ezine", *Küllük*, No: 1, Eylül-1940, s: 15. Ayrıca bkz: Nevzad Sudi; *Küllük Anıları*, 3. baskı, Mephisto yay., İstanbul-2004, s: 75.

İşin ilginç yanı, bu eleştirinin yazıldığı *Küllük* dergisinin yazı kadrosunda aynı zamanda *Hamle*'de de kalem oynatan Asaf Hâlet Çelebi, Baha Dürder, Doğan Ruşenay [Hasan Tanrıkut], H. İ. Dinamo, Sabahattin Kudret [Aksal] ve Suphi Taşhan gibi yazarların olmasıdır.

2. Biçimsel Özellikler

Müessisi Celâleddin Ezine, sahibi ve neşriyat müdürü Hasan Tanrıkut ve mesul müdürü Şahabettin Suntekin olan *Hamle*'nin ilk sayısı Ağustos 1940'da yayınlanmıştır. Derginin alt başlığı "Edebiyatda-Sanatda-Fikirde-İlimde" ifadesini taşımaktadır. Yazılı bir kayıt olmamakla birlikte Hasan İzzettin Dinamo, derginin idarehanesinin kendisi tarafından yönetildiğini ileri sürmektedir[9]. 20x26 cm. ebadında olan dergi, Ezine'nin satın almaya çalıştığı Cumhuriyet Matbaası'nda basılmıştır. Derginin fiyatı 15 kuruş olarak belirlenmiştir. Derginin 5. sayısı "ölümünün 667'nci yıldönümü münasebetiyle Mevlâna sayısı" olarak hazırlanmış, ilk sayfada Asaf Hâlet Çelebi'nin hattıyla Mevlâna'nın Farsça bir şiirinin klişesi basılmıştır.

Derginin bazı sayılarında yazarların kitaplarının ilanı yapılmış; arka kapakta bir sigorta şirketinin reklamı yayınlanmıştır[10].

---

9 Hasan İzzettin Dinamo; *İkinci Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları*, s: 111.

10 *Hamle*'nin tam koleksiyonu 1970 SB 584 kayıt numarası ile [Ankara] Milli Kütüphane'de ciltli olarak bulunmaktadır. Ancak, nedense cildin sonuna 1968'de Erzurum'da yayınlanan ve aynı adı taşıyan

3. Yayın Politikası

Derginin yayın politikasını Celâleddin Ezine alışılmışın dışında uzun olan "Bir Ön Söz..." başlıklı "sunuş" yazısında şöyle açıklar:

> "[Önsöz] ... yazmak intişar eden her yeni mecmua için mutattır. "*Hamle*" de bu âdete boyun eğecek. Mecmuanın maksadını izah etmek, programını tasrih etmek demektir. Türk san'at ve tefekkür âleminde, Meşrutiyet'ten beri intişar eden risalelerin hepsi bu maksadı istihdaf ettiler [hedef aldılar]. Klâsik, romantik, realist, humanist, dadaist gibi sonu "ist" ile biten bir takım ideolociya'ları kendilerine prensip edindiler. Mefkûrelerinden mülhem, sistemlerine uygun programları, beyannameleri vardı. Yalnız bir zümreye hitap edişleri ve bir "kısım münevver"in mecmuası olarak kalmaları bu sebeplerden ileri gelmiştir.
>
> "Hamle", sonu "ist" ile nihayet bulan kelimeleri bir program olarak değil, fakat kıymetleri adesesinden gördüğünden dolayı ve "zümre sistem"ini, yani bir "kısım münevver"in mecmuası olmağı reddettiği için, beyannamesi yoktur. Maksadı, her münevverin yazabileceği, her münevverin okuyabileceği risale olabilmektir. "Her münevver" dediğimiz zaman; ne romantik yazanı, ne realist düşüneni, ne de futurizma'ya iman edeni anlıyoruz. Bize göre "her münevver"; cevheri, kıymeti, kültürü olandır. Edebî mektepleri, mefkûrelerin şekillerini değil, fakat fertlerin istidatlarını ve kıymetlerini istihdaf ediyoruz. Vasat bir mühendis, orta bir doktor, fena bir avukat bize

başka bir derginin ilk sayısı da eklenmiştir!

yabancı gelmez. Fakat vasat bir mütefekkir, orta bir edip, fena bir şairin mevcudiyetini inkâr ediyoruz.

Fikir ve san'atta varlık kudretli ve büyüktür. Yahut hiçbir zaman varlık olamamıştır. Mütefekkir, edip ve şairin vasatı, ortası, fenası yoktur; ancak mükemmeli vardır. Şeklinde ebedî san'atın ifadesini görmediğimiz futurist bir manzumeyi, eğer cevherinden mülhem ve varlığına müstenit ise, tam ölçülü ve ahenkli mısralara tercih etmekte bir an tereddüt etmiyoruz.

İzah edelim: Mecmuamızın bu sayısında Asaf Hâlet Çelebi'nin bir şiiri ve bir nesirini, Doğan Ruşenay'ın "Mehmet Âkif" hakkında dinamik bir tenkidini okuyacaksınız. Ancak, neoklasizma'nın, yeni ve hakikî bir hareketin pişdarı olabileceğine inandığımız için, Çelebi'nin şiir ve nesri bize göre orijinal değil, fakat tuhaf ve gariptir. Doğan Ruşenay'ın tenkid yazısile hemfikir değiliz. Bizce, münekkidin iddia ettiği gibi "Mehmet Âkif" müellifi 450 sahifelik bir hatırat hasbihali değil, fakat ciddî tetkik mahsulü bir eser yaratmıştır. Lâyık olduğu büyük rağbeti bulamıyan bu kitap, Garp dillerinde yazılmış bir çok biografiya'ların fevkindedir. Üslûbu orijinal ve şahsına münhasırdır. Hele münekkidin, şair Mehmet Âkif hakkındaki fikirlerine hiç iştirâk etmiyoruz. Aruzla ilk "bizim Türkçe"mizi konuşan bir kahramanı ve hayatta olduğu kadar nazımda da sırtı yere gelmemiş bir pehlivanı ceffelkalem inkâr etmek aklımızdan bile geçmez. Aleksandrin'lerin Verlaine'i, George'si ne ise; bizim aruzumuzun Mehmet Âkif'i de odur.

O halde bu gibi yazılarla teşriki mesaiî nasıl kabil olabildi, diye soracaklara şu cevabı vereceğiz. Âkif'e inandı-

ğımız kadar, Çelebi ve Ruşenay'a da inanıyoruz. Bizden başka düşünebilirler, ne ehemmiyeti var, demek ki kıymet ve cevherleri vardır.

"*Hamle*" de bu gibi zıd fikirlere sık sık rastlayacaksınız. Ahenksizlik, ahengimiz olacak. Sekter hükümleri, doktrin'lere bağlı fikirleri yırtıyoruz. Edebî inhisar eski bir mutlakiyet saltanatı kadar çürüdü. Fikirde yeni nizamın bayrağını açıyoruz.

Edebiyatı, patron-ferdi fikir ve hüküm inhisarından kurtarmak için "*Hamle*"yi çıkarıyoruz.

* * *

Yukarıdaki düşüncelerle edebiyatımızda fikir, tarz ve şeklin hürriyetini ilân ederken, "eski"lere olan saygımızı da söylemeliyiz. "Eski"leri inkâr etmek şöyle dursun; bilâkis hakikî yeniliğin garabette olmadığına, fakat bir Fuzulî'nin, bir Şeyh Galip'in edebiyatımıza bugünkü çeşnisini verebilen; onların muhayyele, imaj ve vüs'atine zamanımızın istihalesini perçinleyebilen "taze"likte olduğuna kanaatimiz var.

Fakat eskinin yenisi; yeninin de eskisi vardır.

Bay Yakup Kadri, Bayan Halide Edip, ve... ve Recai Zade Ekrem Beyefendinin hokkalarını artık frijider dolabında bile muhafaza edemiyecek hale geldik. Eskidiler. Kadın şapkası gibi, modaya tâbi fiyango ve renk hünerbazları, modaları sürdükçe yaşarlar.

Peyami Safa, Nazım Hikmet, hatta Halit Ziya; ağdalı üslûbuna rağmen; hâlâ roman tekniğinde aşamadığımız Halid Ziya; dimdik duruyorlar. Yenidirler.

Frenklerin Musset'sinin, Hugo'sunun Daudet'sinin isim-

lerini elli sene sonra unutacağız. Fakat Shakespeare, Rilke, Proust'un damgalarını asırlar taşıyacak.

Eskilik ve yenilik ne fikirde, ne görüşte, ne şekilde, ne de tarzdadır. Peyami Safa ve Nazım Hikmet ayrı ayrı kültürlere inanan; görüşleri başka, tarzları zıd, fikirleri aksi iki yazıcı tipidirler. Ne ehemmiyeti var! Demek ki her ikisi de, fert, cemiyet ve kâinat istihalelerini benliklerinde yoğurabilmiş ve "güzel"eserleri verebilmiş insanlardır. "Güzel" başlı başına bir mâna ifade etmez. Ferdin zevkine göre değişen bir bukalamuna benzer. Ancak cemiyetin süzgeçinden geçip, dünya tenkidinin gözünde eskimediği gün "güzel eser", "taze eser"dir.

Biz eskilik ve yenilik davasını bu şekilde anlıyoruz.

"*Hamle*"yi, fikrin frijider dolabında muhafaza edilebilecek bir nesne olduğuna inanmadığımız için çıkarıyoruz.

* * *

"Eser"in bizim nazarımızda "taze" olması beynelmilel kıymetini ifade etmez. Ölçüsü dünya pazarındadır. Birbirimizi medhü sena ederek göklere çıkarabiliriz. Fakat tam ayar ve vezin bizim rüşvet terazimizde değildir. Hakikî ve orijinal eserin kıymeti dünya pazarında ölçüldüğü için, imtihanını da dünya tenkidinin huzurunda geçer.

Halbuki Türk hudutlarının dışında tek muharririmizin ismini bilen Frenge rast gelemezsiniz. Hele Avrupa'nın ötesinde, Türk edebiyatının mevcudiyetinden bile bîhaberdirler. Sonra bir Bulgar Vasov'u Paris kitapçılarının vitrinlerinde, bir Yunanlı Kanelopulos'un şiirlerini Berlin kütüphanelerinde, bir Romanyalı Strati'nin eserlerini Amerika'nın garlarında bile bulabilirsiniz. Frenkçeye tercüme edilmiş eserlerimiz bertaraf, Türkçe asılları,

müsteşrikleri bile alâkadar etmiyor. Dünyanın en büyük kütüphanelerinden sayılan Vashington millî kütüphanesinde Türk edebiyatı deyince, elinize üç broşür sıkıştırıveriyorlar.

Halbuki klasiklerimizden, Tanzimatçılardan, Serveti Fünunculardan, Fecriâticilerden, Yeni Mecmuacılara kadar bir çok edip ve şairlerimizin eserleri Frenk dillerine tercüme edildi. Hangisi salâhiyet sahibi bir Frenk münekkidinin tenkidine mazhar olabildi? Hangisi malını dünya pazarında satabildi? Aramızdaki şöhretler, kör edebiyatımızın şaşı mahsullerinden başka bir şey değildir. İşin asıl elim tarafı kendi kendimizi aldatmamızdadır. İstediğimiz kadar varlık iddiamızı haykıralım; beynelmilel olmıyan bir edebiyat mevcut değil demektir.

Edebiyatımızın beynelmilel olamayışının sebebini ırkımızda aramak hatadır. Türk ırkının inkâr edilemiyen génie'si vardır. Her sahada dâhiler yetiştirmiştir. İbni Sina, Mevlâna Celâleddin Rumi, Sımavneli Bedreddin, Hoca Nasreddin, Fatih, Mimar Sinan, Kanunî Süleyman, Barbaros, Büyük Reşit Paşa, Atatürk, İsmet İnönü... gibi isimler beynelmilel deha listesinin başında gelirler.

Geçen edebî nesillerin verimleri, yıllarca bir varlık sanılan şöhretler tam semereyi veremediler. Türk edebiyatı beynelmilel olamadığı için muvaffak olamadı. Genç neslin en kıymetli istidatlarını -tekrar ediyoruz: mezhep, mülâhaza, fikir, tarz, şekil nazarı itibara almaksızın- bir araya toplamak arzusunda olan "*Hamle*" beynelmilel Türk yazıcısını yetiştirebilecek yolları aramak için çıkıyor.

* * *

Edebiyatımızın bütün çoraklığına rağmen burnumuz Kaf

dağındadır. Kendimizi dev aynasında görüyoruz. Aramızdan her hangi birimizin aklına estiği gün, her hangi bir muharririn dehasını uzun bir makale ile teşrihe çalışıyoruz.

Büyük tracedejia şairlerinden Schiller'e, hayranlarından biri: "Büyük dâhimiz!" diye hitap etmiş. Schiller: "Aman susunuz", demiş, "Goethe işitmesin. Onun yanında ben neyim? Deha, ulu orta savrulan tavuk yemi değildir...".

İçimizde öyle edip ve şairler tanıyoruz ki, daha klasik tahsillerini bitirmeden, bir ecnebi diline vâkıf olmadan, Şark ve Garp kültürlerinden tamamile bîhaber oldukları halde, dâhilik iddiasındadırlar. Dünya edebiyatını elesek yirmi tane dâhiyi güç çıkarırız. Deha, Sandal bedesteninde, arttıranın üstünde kalan emtia değildir.

"*Hamle*" bu fuzulî hayranlığın önüne geçmek için çıkıyor.

* * *

Tarihimiz, coğrafî vaziyetimiz, içtimaî ananelerimiz, lisanımız bizi Şark ve Garbın arasına sıkıştırdı. Kökümüz Şark'ta, örneğimiz Garptedir. Tanzimattan beri, birinden diğerine göç ediyoruz.

Mazimiz İslâm-Türk harsıdır. Humanist-Hıristiyan kültürü istınadımız olacak molozunu ve cevherini tefrik edebilmek için geldiğimiz yolu ve gittiğimiz yolu bilmeliyiz. Dünya edebiyat ve fikriyatının bütün eserleri dilimize tercüme edilmemiştir. Edilenler de mevcudun asgarîsidir. Dilimizde ise örnek alacağımız bir roman veya hikâye daha yazılmamıştır. Frenk örneklerinden istianeye [yardım istemeğe] mecburuz. Bir Garp diline vâkıf olmıyan bir Türk mütefekkiri yahut romancısı tasavvur edemiyoruz.

Onun için "*Hamle*" son sahifesinde ilân ettiği ecnebi diller kursunu açıyor.

Şimdiye kadar neşrolunan edebî mecmuaların ekserisinin hedefi fikirde inkılâptı. Biz inkılâbı değil, fakat "olanın" kemale erişmesini istiyoruz.

Bu da ön sözün son sözüdür"[11].

Bu uzun önsözden de anlaşılacağı gibi Ezine, oldukça liberal bir çizgi benimsemiş, derginin sayfalarını başta toplumcu niteliğe sahip olanlar olmak üzere pek çok yazara açmıştır[12].

4. Yazarlar

Hamle'de imzası en fazla görülen yazarlar; Celaleddin Ezine, Hasan Tanrıkut, Asaf Hâlet Çelebi, Hasan İzzettin Dinamo, Feza Gürsey, Sabahattin Kudret Aksal, Suavi Koçer, Hüseyin Hulki, Halit Asım Demirsoy, Rıfat Ilgaz, Abdülkadir Karahan, Bedri Noyan ve Suphi Taşhan'dır. Bazı yazılarda görülen "C.E." ve "H.T." inisiyalleri büyük olasılıkla sırasıyla Celâleddin Ezine ve Hasan Tanrıkut'a aittir. Hasan Tanrıkut bazı yazılarında Doğan Ruşenay mahlasını da kullanmıştır.

---

11 Celâleddin Ezine; "Bir Ön Söz...", *Hamle*, No: 1, Ağustos-1940. ss: 1-3.

12 Vedat Günyol; *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, Alan yay., İstanbul-1986, s: 48'de "Celâlettin Ezine'nin yönettiği *Hamle* dergisi de, kısa soluklu, 5 sayılık yaşamında, yeni edebiyat akımının güçlü kalemlerini biraraya getirir" demektedi

HAMLE

EDEBİYATDA - SANATDA - FİKİRDE - İLİMDE

Müdürü
CELÂLEDDİN EZİNE

Hamle Büyük Millet Bayramını tebrik eder

İNÖNÜ Türk Birliğinin Timsalidir.

Cumhuriyetin Manası

5. Derginin Kapanışı

Derginin 3. sayısının arkasında müessisi İlhan Bayramoğlu, başmuharriri Celâleddin Ezine ve imtiyaz sahibi/umumî neşriyat müdürünün Hasan Tanrıkut olduğu; "yeni neslin yevmî, siyasî gazetesi" olan *Gün*'ün kısa bir zaman sonra yayınlanacağını açıklayan bir duyuru yayınlanmıştır. H. İ. Dinamo, bu gazetenin faşizm propagandası yapmak amacı ile çıkarılmak istendiğini ve yapılan girişimin hükumet tarafından engellendiğini uzun uzadıya anlatmaktadır[13]. *Gün* gazetesi girişiminden sonra *Hamle* dergisi de kapanmıştır.

13 Hasan İzzettin Dinamo; *İkinci Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları*, ss: 111-118.

6. Açıklamalı Bibliyografya

Abdullah Cevdet; "Dil-mesti-i Mevlâna", No: 5, Birincikânun-1940, ss: 9-10.

[Aksal], Sabahattin Kudret; "Gece", No: 1, Ağustos-1940, s: 3, [şiir].

[Aksal], Sabahattin Kudret; "Gidiyorum", No: 1, Ağustos-1940. s: 3, [şiir].

[Aksal], Sabahattin Kudret; "Bir Gün, Bir Akşam Vakti", No: 1, Ağustos-1940, s: 3, [şiir].

[Aksal], Sabahattin Kudret; "Üç Gün ve Bir Cinayet", No: 1, Ağustos-1940, ss: 25-27, [öykü].

"Aktüalite", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 32.

[Beyatlı], Yahya Kemal; "Şevk", No: 5, Birincikânun-1940, s: 14, [şiir].

Bürün, Vecdi Hayri; "Denizden Üç Görünüş", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 27, [şiir].

C. E.; "Mehmet Nâzım Paşa'nın Bir Nesri", No: 1, Ağustos-1940, ss: 23, 32.

C. E.; "Bir Türk Şairinin Fransızca Şiirleri", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 26, [Edip Ayel'in *Sagasse* adlı kitabının eleştirisi].

C. E.; "Aktüalite", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 36.

Cent, Talât Hamdi; "Artür Şopenhaurer", No: 1, Ağustos-1940, ss: 16-18; No: 2, Eylül-1940, ss: 18-21; No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 11-13.

"Cumhuriyet'in Manası", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 1.

Çelebi, Asaf Hâlet; "Fransa İçin Şiir", No: 1, Ağustos-1940, s: 15, [şiir].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Şairane İnekler", No: 1, Ağustos-1940, s: 15, [deneme].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Beddua", No: 2, Eylül-1940, s: 2, [şiir].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Dev", No: 2, Eylül-1940, s: 2, [deneme].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Bahtım", No: 2, Eylül-1940, s: 2, [deneme].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Adımlar", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 30, [şiir].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Hırsız", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 23, [şiir].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Dr. İzzeddin Şadan'a Açık Mektup", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 36, [eleştiriye yanıt].

Çelebi, Asaf Hâlet; "Sema-ı Mevlâna", No: 5, Birincikânun-1940, s: 8, [şiir].

[Demirsoy], Halit Asım; "Mavi", No: 5, Birincikânun-1940, s: 19, [şiir].

[Demirsoy], Halit Asım; "Göç", No: 5, Birincikânun-1940, s: 19, [şiir].

Derman, Münir; "Ruhî ve Uzvî Muvazenede Bir Varlığa İnanmanın Ehemmiyeti", No: 4, İkinciteşrin-1940, ss: 24-27

"Dhammapo'da'dan/Budizm Edebiyatı", (çev: Asaf Hâlet Çelebi), No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 21-22,31.

Dinamo, H. İ.; "Sulh/İdiller ve Egloglar", No: 1, Ağustos-1940, ss: 18-19, [şiir].

Dinamo, H. İ.; "Mihrabâtta Bir Gezinti", No: 2, Eylül-1940, s: 22, [şiir].

Dinamo, H. İ.; "Elezi/İdiller ve Egloglar", No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 17-18, [şiir].

Dinamo, H. İ.; "Anadolu'dan Hikayeler", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 27, [Kemal Bilbaşar'ın kitabının değerlendirilmesi].

Dinamo, H. İ.; "Toprak Kokusuna Serenad", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 23, [şiir].

Dinamo, H. İ. ; "Daüssıla", No: 5, Birincikânun-1940, s: 28, [şiir].

Dr. Tchatt; "Zamanın Dışında", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 18; No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 22; No: 5, Birincikânun-1940, s: 23, [deneme].

Dürder, Baha; "Orman Bekçisi", No: 2, Eylül-1940, ss: 28-31, [öykü].

Dürder, Baha; "Yolculuk", No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 23-25, 31.

Esrar Dede; "Sema'", No: 5, Birincikânun-1940, s: 15, [şiir].

Ezine, Celâleddin; "Bir Ön Söz", No: 1, Ağustos-1940, ss: 1-3.

Ezine, Celâleddin; "Türk Hümanizmasının İzahı", No: 1, Ağustos-1940, ss: 6-10; No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 1-7.

Ezine, Celâleddin; "Li-Tay-Pe'nin Bir Şiiri", No: 1, Ağustos-1940, s: 22, [şairin Porselen Köşk adlı şiirinin çevirisi].

Ezine, Celâleddin; "Şair Rainer-Maria Rilke", No: 2, Eylül-1940, ss: 3-10.

Ezine, Celâleddin; "Birleşik Devletlerde Fikir Hareketleri", No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 15-16.

Ezine, Celâleddin; "Atatürk ve Vashington", No: 4, İkinciteşrin-1940, ss: 3-4.

Ezine, Celâleddin; "Anafartalar", No: 4, İkinciteşrin-1940, ss: 16-22, [öykü].

Ezine, Celâleddin Mehmed; "Hazret-i Mevlâna", No: 5, Birincikânun-1940, s: 3, [şiir].

Ezine, Celâleddin; "Memo'nun Pasaportu", No: 5, Birincikânun-1940, ss: 16-18, [öykü].

Galip Dede; "Gazel", No: 5, Birincikânun-1940, s: 15, [şiir].

Goethe; "Celâleddin-i Rumî/Öldüğü Tarih 1273", (çev: Celâleddin Ezine), No: 5, Birincikânun-1940, ss: 2-3.

Görduysus, Muzaffer Kâmil; "Nefes", No: 2, Eylül-1940, s: 22, [şiir].

Gürsey, Feza; "Arzu", No: 1, Ağustos-1940, s: 27, [şiir].

Gürsey, Feza; "Şehir", No: 1, Ağustos-1940, s: 27, [şiir].

Gürsey, Feza; "Melal-I", No: 1, Ağustos-1940, s: 27, [şiir].

Gürsey, Feza; "Melal-II", No: 1, Ağustos-1940, s: 27, [şiir].

Gürsey, Feza; "Melal-III", No: 1, Ağustos-1940, s: 27, [şiir].

Gürsey, Feza; "Bach", No: 1, Ağustos-1940, s: 27, [şiir].

H.T.; "Aktüalite", No: 2, Eylül-1940, ss: 32-33.

H. T.; "Samimiyetsizlik", No: 5, Birincikânun-1940, s: 14, [deneme].

"Hâfız-ı Şîrâzî'nin Gazellerinden", (çev: Asaf Hâlet Çelebi), No: 2, Eylül-1940, ss: 23-25; No: 4, İkinciteşrin-1940, ss: 28-30.

Hulki, Hüseyin; "Bir Mecmua İdarehanesinde", No: 1, Ağustos-1940, ss: 21, 24.

Hûlki, Hüseyin; "Radyo", No: 2, Eylül-1940, s: 17, [deneme].

Hulki, Hüseyin; "Ustura", No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 19-20, 31, [öykü].

Hûlki, Hüseyin; "Canbaz", No: 4, İkinciteşrin-1940, ss: 31-34, [öykü].

Ilgaz, Rıfat; "Ben Olmasam da", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 13, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Kasabamız", No: 5. Birincikânun-1940, s: 19, [şiir].

Kafka, Franz; "Kanun Önünde", (çev: Neriman Kurtbay), No: 1, Ağustos-1940, s: 14.

Karahan, Abdülkadir; "Fuzûli'nin Leylâ ve Mecnun Mesnevisi", No: 4, İkinciteşrin-1940, ss: 8-15.

Karahan, Abdülkadir; "Namık Kemal'de Vatan ve Kahramanlık Duygusu", No: 5, Birincikânun-1940, ss: 24-27.

Katırcıoğlu, Miraç; "Dilenmek", No: 2, Eylül-1940, s: 16, [şiir].

Koçer, Suavi; "Ave Maria", No: 2, Eylül-1940, s: 21, [şiir].

Koçer, Suavi; "'Avrupa Edebiyatı ve Biz'", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 26, [İsmail Habib Sevük'ün kitabının eleştirisi].

Koçer, Suavi; Aktüalite", No: 5, Birincikânun-1940, s: 32.

Korap, Ali Rıza; "Mevlâna'da Şuurun Raksı", No: 5, Birincikânun-1940, ss: 7-8.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî; "Şahla Cariyenin Hikâyesi", (çev: Asaf Hâlet Çelebi), No: 5, Birincikânun-1940, ss: 4-6, [*Mesnevi*'den alıntı].

"Mevlâna'dan", No: 5, Birincikânun-1940, s: 10, [vecizeler].

"Mevlâna'nın Bir Türkçe Şiirinden", No: 5, Birincikânun-1940, s: 15, [şiir].

"Mevlâna'nın Gazellerinden Parçalar", (çev: Asaf Hâlet Çelebi), No: 5, Birincikânun-1940, ss:11-13.

Necati[gil], Behçet; "Hal Tercümesi", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 27, [şiir].

Nesib Dede; "Gazel", No: 5, Birincikânun-1940, s: 15, [şiir].

Noyan, Bedri; "Nefes Alan Orman", No: 5, Birincikânun-1940, s: 23, [şiir].

Noyan, Bedri; "Avcundaki Beste", No: 5, Birincikânun-1940, s: 23, [şiir].

Pommarés, Jean; "Şafak", (çev: Abdülkadir Karahan), No: 5, Birincikânun-1940, s: 28, [şiir].

"Rainer-Maria Rilke'nin 'Malte Laurids Brigge'nin Notları' İsimli Kitabından Bir Parça", (çev: Behçet Necati[gil]), No: 2, Eylül-1940, ss: 11-13.

Rilke, Rainer-Maria; "Delilik", (çev: Fethi Tevet [Fethi Tevetoğlu]), No: 2, Eylül-1940, s: 10, [şiir].

Rilke, Rainer-Maria; "Dilencinin şarkısı", (çev: Fethi Tevet [Fethi Tevetoğlu]), No: 2, Eylül-1940, s: 13, [şiir].

Ruşenay, Doğan; "Mehmet Akif", No: 1, Ağustos-1940, ss: 30-31, [Midhat Cemal'in kitabının eleştirisi].

Ruşenay, Doğan; "Yahya Kemal Hakkında Notlar", No: 2, Eylül-1940, ss: 26-27, 33, [eleştiri].

Ruşenay, Doğan; "Aşkta Realizm ve İdealizm", No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 28-30.

Ruşenay, Doğan; "Yeni Neslin Tenkidi", No: 4, İkinciteşrin-1940, s: 35, [eleştiri].

Ruşenay, Doğan; "Yeni Neslin Tenkidi", No: 5, Birincikânun-1940, ss: 20-22.

Ruşenay, Doğan; "'Amerika Mektupları'", No: 5, Birincikânun-1940, s: 31, [Celâleddin Ezine'nin kitabının tanıtımı].

Sılay, Celâl; "Kurtuluş", No: 1, Ağustos-1940, s: 10, [şiir].

Sule; "Aptal", (çev: Hüseyin Aksoy), No: 1, Ağustos-1940, s: 27, [öykü].

Tanrıkut, Hasan; "Bediî Ahlâk Nazariyesinin Amelî Değeri", No: 1, Ağustos-1940, ss: 4-5,31.

Tanrıkut, Hasan; "Heves, İstidat, Şahsiyet", No: 1, Ağustos-1940, s: 29, [deneme].

Tanrıkut, Hasan; "Determinist Felsefe (Durumoloji)", No: 2, Eylül-1940, ss: 14-16, 31.

Tanrıkut, Hasan; Bediî Ahlâk Üzerine Mütemmim Notlar", No: 3, Birinciteşrin-1940, ss: 7-10.

Tanrıkut, Hasan; "Ferhan", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 14, [deneme].

Tanrıkut, Hasan; "Bediî Ahlâk Nazariyesine İlâveler", No: 4, İkinciteşrin-1940, ss: 4-7, 34.

Tanrıkut, Hasan; "Umman", No: 5, Birincikânun-1940, s: 14, [şiir].

Tanrıkut, Hasan; "Durumlar/Ahlâki Esseler: Ahlâki Siyaset/İdealist/Ütopist/Ahlâki Şahsiyet/Bediî Ahlâk", No: 5, Birincikânun-1940, ss: 29-30, 32, [deneme].

Taşhan, Suphi; "Onlar Geldi", No: 1, Ağustos-1940, s: 24, [şiir].

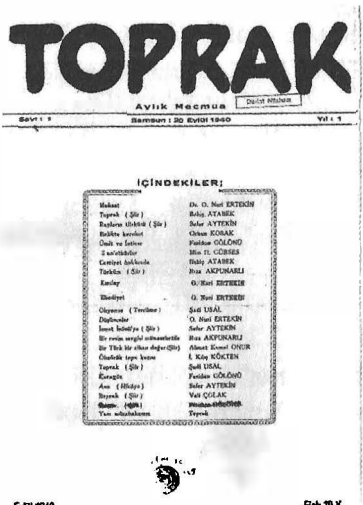
Taşhan, Suphi; "Küçük Aşk Şarkısı", No: 3, Birinciteşrin-1940, s: 16, [şiir].

"Tevfik Fikret", No: 2, Eylül-1940, s: 1.

"Theokritos'un İdillerinden: Hasat Bayramı (Thalysia)", (çev: Oktay Kazanlı), No: 1, Ağustos-1940, ss: 11-13.

Toprak

Karadeniz'den "Sol" Esinti
(Samsun-Eylül/1940-Mayıs/1941)

TOPRAK

Aylık Mecmua

Samsun : 20 Eylül 1940

İÇİNDEKİLER:

Eylül 1940

Fiatı 10 K.

Toprak, 1940-1941 yıllarında Samsun'da yayınlanan, hakkında yeterince bilgi bulunmayan, döneminin şartları altında nisbeten "sol" içerikli dergilerinden biridir[14].

14 *Toprak* hakkında çok kısa bilgi için bkz: Baki Sarısakal; *Samsun Basın Tarihi*, Barış Gazetesi yay., Samsun-2003, s: 80. Sarısakal, *Toprak*'ı "sosyalist eğilimli bir mecmuadır" olarak değerlendirmektedir. Derginin tam koleksiyonu 1974 SC 149 kayıt numarası ile [Ankara] Milli Kütüphane'de bulunmaktadır.

1. Biçimsel Özellikler

Aylık olan derginin sahibi ve neşriyat müdürü Dr. Osman Nuri Ertekin'dir. İlk sayısı 20 Eylül 1940'da yayınlanan derginin sayıları Ahali Matbaası, Samsun Vilayet Matbaası ve Güneş Basımevi olmak üzere farklı matbaalarda basılmıştır. Fiyatı 10 kuruş olan derginin arka iç sayfası ile arka sayfasında başta Samsun olmak üzere Trabzon ve yakın çevresinde faaliyette bulunan işyerlerinin reklamları yer almıştır. Derginin 7. ve son sayısı "19 Mayıs" özel sayısı niteliğindedir.

2. Yayın Politikası

Derginin ilk sayısında O. Nuri Ertekin tarafından kaleme alınan "Maksat" başlıklı yazıda;

> "*Toprak*, münevverlerimizin san'at ve fikir tohumlarını ekmeğe mahsus bir kültür tarlasıdır.
>
> *Toprak*, bir çok kalemlerden sızan, dökülüp taşan akışları toplayacak; genç ve mütekâmil dimağlarda kapalı kalan güzel fikirleri, düşünceleri yaymağa çalışacaktır...
>
> Daha şimdiden toprağa açılmış bir çok zengin kaynakların topraktan beklenilen feyzi cömertçe vereceğine tam bir inan besliyoruz.
>
> Bu kanaatla yüklendiğimiz bu büyük vazifede muvaffakiyetimizden emin olarak işe başlıyoruz"

denilerek siyasi yanı olmayan bir yayın çizgisi belirlenmiştir[15].

15 O. Nuri Ertekin; "Maksat", *Toprak*, No: 1, 20 Eylül 1940, s: 3

Derginin ilk sayısı da bu çizgiye uygun olarak edebi yanı ağır basan, hatta mevcut siyasi iktidara "selam gönderen"bir içerikle çıkmıştır. İlk sayıda "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi"nin ve Sefer Aytekin'in İsmet İnönü'yü olağanüstü yücelten iki şiirinin yer alması bu durumun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. "Türkçü/milliyetçi" içerikteki şiirler de derginin Samsun'daki bütün edebiyat "heveslilerini" kapsadığını göstermektedir.

Bu arada, ilk sayıda, bir kısmı dönemin "ilerici" yayınları olarak kabul edilen *19 Mayıs*, *Yeni Adam*, *Yeni Yol*, *Küllük*, *Varlık*, *Hamle*, *Servetifünun*, *Gençlik*, *Yücel* ve *Çığ* mecmualarının okuyuculara tavsiye edilmesi de dikkati çekicidir.

2. sayıda yayınlanan bir anket ile *Toprak*'ın önemli bir değişim geçirmeğe başladığı ileri sürülebilir. Bu ankette okuyuculara ve san'atkârlara;

> "1. "Toprak ve Köylü" davamızda san'atkârın vazifesi nedir? San'atkâr bu vazifeyi yapıyor mu?
>
> 2. San'at hayatımızda "Toprak ve Köylü"nün anlaşılması nasıl bir seyir takibeder? "Toprak ve Köylü"yü anlatan san'at eserlerimiz ve bunlar üzerindeki düşündükleriniz.
>
> 3. Kitleler üzerinde fazla müessir olmaları dolayısıyla köylünün tasviri hususunda tiyatro va sinemadan ne gibi istifade imkanları düşünüyorsunuz?
>
> 4. Köylüye hitap eden san'âtkârın ehemmiyeti hakkındaki fikirleriniz nedir? Bizde böyle san'atkâr var mıdır?"

soruları yöneltilir[16].

16 "Anketimiz", No: 2, Kasım-1940, ss: 6-7; No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, ss: 4-5.

Bu anket oldukça ilgi çeker. Bu ankete Vehbi Cem Aşkun, Hüsamettin Bozok, Mehmet Kaplan, Güney Köymen, Abidin Nesimi, A. Hikmet Öztürk ve Suat Taşer yanıt verir. 3. sayıda yayınlanan "Davet" başlıklı yazıyı da söz konusu "anket"in devamı olarak kabul etmek gerekir[17].

"Davet" Samsun dışında da ilgi çeker; *Ulus*'ta yazan Kemal Zeki Gençosman; "bizim sanatkârı bizim toprağın kokusuna, bizim ırmakların sesine ve bizim semamızın rengine çağıran bu sese, tek dudak bükülmesine de tahammülümüz yoktur" der[18]. *Tan*'da yazan Naci Sadullah ise "bu memleketin millî kurtuluş hareketi, Atatürk'ün ayak bastığı gün Samsun iskelesinden başlamıştı: Ben tarih uğruna güvenerek inanmağa çalışıyorum ki, edebi kurtuluş kavgamızın başladığı iskele de *Toprak* mecmuasının feryadıyle gine Samsun olsun" görüşünü vurgular[19].

Derginin yeni politikasının belirlenmesinde muhtemelen Türkiye Komünist Partisi'ni arayan bir çevre içinde olan Sefer Aytekin'in etkili olduğu ileri sürülebilir. Ancak burada dikkati çeken nokta, yayın politikasında proletaryadan ziyade köylülüğün ön plana çıkarılmasıdır. Mehmet

17 "Davet", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 1.

18 Kemal Zeki Gençosman; "Genç Sanatkârlara Yurt", *Ulus*, 24 Ocak 1941'den aktaran *Toprak*, No: 4, 31 Ocak 1941, s: 8

19 Naci Sadullah; "Bir Davet Karşısında", *Tan*, 13 Ocak 1941'den aktaran *Toprak*, No: 4, 31 Ocak 1941, s: 8.

Seyda'nın makalesinde ve Ahmet Naim [Çıladır]'in öykülerinde Zonguldak havzasında çalışan işçilerden söz edilse de aslında bu işçiler de köy kökenlidir ve anlatılanlar daha ziyade köylülük üzerinedir.

3. Yazarlar/Sanatçılar

Sadece 7 sayı yayınlanabilen dergide en fazla imzası bulunan yazarlar Rıza Akpınarlı, Vehbi Cem Aşkun, Behiç Atabek, Halil Aytekin, Sefer Aytekin, Hüsametten Bozok, Ahmet Naim [Çıladır], M. Hayri Engin, O. Nuri Ertekin, Feridun Emin Gölönü, Asaf Karadayı, Fuad Ofşin, Ahmet Kemal Onur, Mehmet Seyda, Suat Taşer ve Şadi Usal'dır.

5., 6. ve 7. sayının kapağında yer alan özgün baskılar ise M. H[ayri]. Engin imzasını taşımaktadır. Bazı sayılarda Rıza Akpınarlı'nın karikatürleri ve Behiç Atabek'in çizimleri/desenleri görülmektedir.

4. Açıklamalı Bibliyografya

A. E.; "100 üncü Doğum Yılında [Namık Kemal]", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 2.

Ağaoğlu, Samet; "Temizleyen Toprak", No: 2, Kasım-1940, ss: 7, 10 [*Çığır*'dan alıntı].

Akpınarlı, Rıza; "Türküm", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 5, [şiir].

Akpınarlı, Rıza; "Bir Resim Sergisi Münasebetile", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 7.

Akpınarlı, Rıza; "Neyleyim", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir]

Akpınarlı, Rıza; [başlıksız], No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 6, [şiir].

Altuğ, Vefik; "İstikbali Seziş", No: 7, Mayıs-1941, s: 3.

"Anketimiz", No: 2, Kasım-1940, ss: 6-7; No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, ss: 4-5.

Aşkun, Vehbi Cem; "Anadolu Yazıcılarile Bir Konuşma", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, ss: 5-6.

Aşkun, Vehbi Cem; "Cevap", No: 4, 31 Ocak 1941. s: 5.

Aşkun, Vehbi Cem; "Mehmedim", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 4, [şiir].

Aşkun, Vehbi Cem; "Öğüt", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 5, [şiir].

Atabek, Behiç; "Toprak", No:1, 20 Eylül 1940, s: 3, [şiir].

Atabek, Behiç; "Es Rüzgar", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir].

Atabek, Behiç; "Derebeyi ile Hasan", No: 2, Kasım-1940, s: 7, [şiir].

Atabek, Behiç; "Halk San'atı İstiyoruz", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 2.

Atabek, Behiç; "Yine Aynı Lâf", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 6, [şiir].

Atabek, Behiç; "Kime Hitap Ediyoruz?", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 2.

Atabek, Behiç; "Hasret", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 3, [şiir].

Atabek, Behiç; "Bir Zamanlar", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 4, [şiir].

Atabek, Behiç; "Yevmi Gazeteler Birer Üniversite Olamaz mı?", No: 6, 30 Nisan 1941, s: 4.

Atabek, Behiç; "Halkevlerinin Ehemmiyeti", No: 7, Mayıs-1941, s: 4.

"Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 4; No: 7, Mayıs-1941, s: 6.

Aytekin, Halil; "Gurbet Mektubu", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir].

Aytekin, Halil; "Adak", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 3, [şiir].

Aytekin, Halil; "Köy Dilencisi", No: 5, 28 Şubat 1941, ss: 4-5, [şiir].

Aytekin, Halil; "Uyan", No: 6, 30 Nisan 1941, s: 4, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Rayların Türküsü", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 3, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Ana", No: 1, 20 Eylül 1940, ss: 8-9, [öykü].

Aytekin, Sefer; "İsmet İnönü'ye", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 6, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Selamlıyalım", No: 2, Kasım-1940, s: 3.

[Aytekin], Sefer; "Buğday", No: 2, kasım-1940, s: 6, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Köy Şiirleri: Ay; Çoban; Emmim Oğlu; Ho Üzüm Ho; Kahpe Dünya; Kanbur Nine; Serçe Kuşu; Sıtmalı Çocuk; Öksüz Oğlan ile Sarı Kız", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 3, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Yağmursuz Yaşamak", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 2, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Samanlık", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 8, [öykü].

Aytekin, Sefer; "Köylü/Dün-Bugün-Yarın", No: 4, 31 Ocak 1941, ss: 4-5, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Toprak Kavgası", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 2, [şiir].

Aytekin, Sefer; "Gece Sefası", No: 5, 28 Şubat 1941, ss: 7-8, [öykü].

Aytekin, Sefer; "Köy Çocuğu", No: 6, 30 Nisan 1941, s: 6.

Baltacıoğlu; İsmail Hakkı; "Köylü Ayşe", No: 2, Kasım-1940, s: 6, [*Yeni Adam*'dan alıntı].

Baykal, Melih; "Mizah Meselesi", No: 2, Kasım-1940, s: 6.

"Beden Terbiyesi Bölge Hareketleri", No: 7, Mayıs-1941, s: 8.

Belkıs; "Azrail de Varmış", No: 2, Kasım-1940, s: 7, [halkbilim derlemesi].

Bilgütay, Vehbi; "Faturanın Rüyası", No: 7, Mayıs-1941, s: 10, [öykü].

"Bizim Edebiyatımız", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 1

Bozok, Hüsamettin; "Cevap", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 4.

Bozok, Hüsamettin; "Türk Edebiyatında Köylü", No: 4, 31 Ocak 1941, ss: 4, 6.

Can, Cafer; "Canlandırılacak Köy", No: 5, 28 Şubat 1941, ss: 2, 8. [İ. Hakkı Tonguç'un kitabının tanıtımı].

Cemal, Mithat; "Ayak Bastığı Nokta", No: 7, Mayıs-1941, s: 3, [şiir].

[Çıladır], Ahmet Naim; "Kolcu", No: 2, kasım-1940, ss: 8-9, [öykü].

[Çıladır], Ahmet Naim; "Vampirci Mıstık", No: 4, 31 Ocak 1941, ss: 7-8.

Çolak, Veli; "Bayrak", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 9, [şiir].

Çolak, Veli; "Vatanım", No: 7, Mayıs-1941, s: 8, [şiir].

Dağlı, Tahsin; "Acı", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir].

[Daniş], Naci Sadullah; "Bir Davet Karşısında", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 8, [*Tan*'dan alıntı].

"Davet", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 1.

"Edebiyatta Yenilik-Eskilik", No: 6, 30 Nisan 1941, s: 2.

Engin, M. Hayri; "Vicdan", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 3, [şiir].

Engin, M. Hayri; "(Sarı Esirler) İyi Toprak", No: 6, 30 Nisan 1941, ss: 4-5, 8.

Engin, [M]. Hayri; "19 Mayıs Dinamik Türk Gençliği", No: 7, Mayıs-1941, ss: 3, 10.

Ertekin, Fazlı; "Doğudan Mektup", No: 2, Kasım-1940, s: 4.

Ertekin, O. Nuri; "Maksat", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 3.

Ertekin, O. Nuri; "Kızılay", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 5, [şiir].

Ertekin, O. Nuri; "Ebediyet", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 8, [şiir].

Ertekin, O. Nuri; "Düşünceler", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 6.

Fırat, M. Şükrü; "19 Mayıs", No: 7, Mayıs-1941, s: 2.

Gençosman, Kemal Zeki; "Genç Sanatkârlara Yurt", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 8, [*Ulus*'tan alıntı].

"Gök Erik", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 7, [öykü].

Göl, Emin; "Gazi Kütüphanesi", No: 7, Mayıs-1941, s: 8.

Gölönü, Feridun; "Ümit ve İntizar", No: 1, 20 Eylül 1940, ss: 4-5.

Gölönü, Feridun; "Karagöz", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 7.

Gölönü, Feridun Emin; "Folklor Üzerine", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 4; No: 4, 31 Ocak 1941, s: 5; No: 6, 30 Nisan 1941, s: 4.

G[ölönü], F[eridun] E[min]; "Aktüalite", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 6, [kitap tanıtımı].

Gölönü, Feridun Emin; "19 Mayıs Yaklaşırken", No: 6, 30 Nisan 1941, ss: 4, 8.

Gölönü, Feridun Emin; "Her Ay 3 Kitap", No: 7, Mayıs-1941, s: 9.

Güney, Şükrü; "Kızılırmak", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 6.

Gürses, Mim Hikmet; "San'atkârlar", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 5.

Harmandal, S. Salih; "Samsun Şairleri", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, ss: 1, 7.

"İnönü Konuşuyor", No: 7, mayıs-1941, s: 7.

Kaplan, Mehmet; "Halk ve Kültür", No: 2, Kasım-1940, s: 3.

Kaplan, Mehmet; "Cevap", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 5.

Karadayı, Asaf; "...", No: 2, Kasım-1940, s: 3, [şiir].

Karadayı, Asaf; "Step", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir].

Karadayı, Asaf; "Kahve", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 5, [şiir].

Karadayı, Asaf; "Kel Memiş", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 2, [şiir].

Karadayı, Asaf; "Unutamıyorum". No: 4, 31 Ocak 1941, s: 5, [şiir].

Karadayı, Asaf; "Halk Şiiri Milli Şiirimiz Olacak", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 2.

Karagöl, Arif; "Duygular", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 2, [şiir].

Kobak, Orhan; "Birlikte Hareket", No: 1, 20 Eylül 1940, ss: 4, 9.

Kökten, İ[smail]. Kılıç; "Öksürüktepe Kazısı", No: 1, 20 Eylül 1940, ss: 7, 10.

Köymen, Güner; "Cevap", No: 4, 31 Ocak 1941, ss: 4-5.

Madaralı, Fikret; "Niçin Lâdik?", No: 6, 30 Nisan 1941, s: 2.

Maeterlinck, Maurice; "[Düşünceler]", (çev: Behçet Necati[gil]), No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, ss: 4-5.

"Meteller [Bilmeceler]", (der: Feridun Emin Gölönü), No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 8.

"Milli Şef İsmet İnönü'nün 21.11.938'de Büyük Türk Milletine Beyannamesi", No: 2, Kasım-1940, s: 2.

Nesimi, Abidin; "Cevap", No: 30 Kânunuevvel 1940, ss: 4-5.

Ofşin, Fuad; "Konuşan Dilsiz", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir].

Ofşin, Fuad; "Hızır", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir].

Ofşin, Fuad; "Onu Size Getiriyorum", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, s: 4, [şiir].

"Okyanus", (çev: Şadi Usal), No: 1, 20 Eylül 1940, s: 6

"19 Mayıs Nedir?", No: 7, Mayıs-1941, s: 2.

Onur, Ahmed Kemal; "Bir Türk Bir Cihan Değer", No: 1, 20 Eylül 1940, ss: 6-7, [şiir].

Onur, Ahmet Kemal; "19 Mayıs", No: 7, Mayıs-1941, s: 2, [şiir].

Onur, Ahmet Kemal; "İsmet İnönü", No: 7, Mayıs-1941, s: 3, [şiir].

Özgen, Dr. İ.; "Bir 19 Mayıs Hatırası", No: 7, Mayıs-1941, s: 4.

Öztürk, A. Hikmet; "Cevap", No: 5, 28 Şubat 1941, ss: 4-5.

Seyda, Mehmet; "Zonguldak Kömür Havzasındaki 'Fusiun' Meselesi Hakkında, No: 2, Kasım-1940, ss: 4, 10.

Seyda, Mehmet; "Bir Âlem", No: 2, Kasım-1940, s: 5, [şiir].

Seyda, Mehmet; "Üç Kardeş", No: 3, 30 Kânunuevvel 1940, ss: 4-5, [şiir].

Seyda, Mehmet; "Aynada Gözüken Adamlar", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 3, [şiir].

"Sıvas Folkloru; "Ruhsatî/Serdarî/Aşık Süleyman/Maniler", No: 6, 30 Nisan 1941, s: 3, [Vehbi Cem Aşkun'un *Sivas Folkloru* kitabından alıntılar].

Tanju, Mucip Hasan; "Milli Kahraman", No: 7, Mayıs-1941, s: 3.

Tanyer, Mucip Hasan; "Ölüme Yenilmeyen Türk Çocuğu", No: 4, 31 Ocak 1941, ss: 2, 6.

Taşer, Suat; "Unutamıyorum", No: 2, Kasım-1940, s: 7, [şiir].

Taşer, Suat; "Toprak İnsanları", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 2, [şiir].

Taşer, Suat; "Dönmek İstiyorum", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 2, [şiir].

Taşer, Suat; "Cevap", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 5.

"Toprak ve Köylü İçin Neler Yazdılar", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 6.

Toygar, Cemil; "Beklenilen Yağmur", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 3, [şiir].

Toygar, Cemil; "Askerden Mektup", No: 5, 28 Şubat 1941, s: 2, [şiir].

Ulusoy, Nezihe; "Göden", No: 6, 30 Nisan 1941, s: 7.

Usal, Şadi; "Toprak", No: 1, 20 Eylül 1940, s: 7, [şiir].

Usal, Şadi; "Konak Yerinde", No: 4, 31 Ocak 1941, s: 3, [şiir].

Yalın, Hayrettin; "1919/19 Mayıs İçin", No: 7, Mayıs-1941, s: 3, [şiir].

Ek: 1

Davet

Eskiden yeniye,
Yalancıdan hakikiye,
Ölüden diriye
İstanbul'dan stepe dönmenin
Artık zamanı geldiğine inanıyor
Ve diyoruz ki:

Dünün, en başta gelen san'atkârlarının ve sanat eserlerinin bir sabun köpüğü gibi en ufak nefes darbesiyle dağılıp kaybolmalarının sebepleri vardır. Bu sebeplerin en büyüğü halkı, milyonları, memleketin hakiki sahibi olan kitleyi ihmal etmiş olmalarıdır.

Öyle ise, biz
Aynı hastalığa yakalanmaktan,
Aynı hatayı tekrarlamaktan sakınalım.
Milyonlara, halka, köylüye,
Yüzde doksan dokuza yönelelim.
Kendimize, ayaklarımızı bastığımız toprağa
Teneffüs ettiğimiz havaya dönelim.
Sanatı gökten yere indirelim.

Saraylardan, salonlardan, darağacından kurtaralım. Onu, mahdut bir zümrenin, güzidelerin, emir ve hizmetine vererek değil, halk tabakalarına, avama maletmek suretiyle lâyik olduğu mevkie yükseltelim.

Şimdiye kadar Anadolu'ya yukardan bakılmış
Anadolu taşra addedilmiş
Anadolu'ya dudak bükülmüş,
Geriliği ve kabalığı ile alay edilmiştir.
Anadolu'nun romanı,
Anadolu'nun şiiri ve bilmem daha nesi yazılmamıştır.
Köyün Hasan'ı, Zeyneb'i hakiki çehresi
Ve hakiki hayatı ile
San'atın eşiğine ayak basmamıştır.
Velhasıl

Hiçbir san'atkâr, içinde yaşadığı
Şu yediyüzbin küsur kilometre karelik
Bir toprak parçasını fethedememiştir.
Ve san'at indinde
Koskoca memleket, ne idiği belirsiz
Bir anka halinde kalmıştır.

Toprağı seven
Kafasını, kalbini, iradesini
Onun emrine vermek istiyen san'atkârları
Safımıza çağırıyoruz.
Kapılarımız açıktır.
Halka yükselmek, toprağa dönmek isteyen
Herkes davetlimizdir, buyurabilir.

Ek: 2

Cevap/Hüsamettin Bozok

1- Sanatkârın toprak ve köylü meselesinde, diğer sosyal meseleler karşısında bulunduğu zamankinden başka bir vazifesi olduğunu zannetmiyorum. Sanatkâr, cemiyet içinde herhangi section'da kendine ne gibi bir vazife düşüyorsa, o vazifenin bir benzerinin toprak ve köylü işinde de kendi üzerine düştüğünü bilmeli, bunu idrak etmelidir.

Türkiye gibi, nüfusunun büyük bir kısmı tarlalarda çalışan yerlerde toprak ve köylü meselesi kemiyet ve keyfiyet bakımından birinci plânı işgal eder. Bu şerait altında bulunan memleketlerde edebiyat pek tabiidir ki istihsal hayatı tamamen endüstrileşmiş memleketlerdekinden daha ziyade toprağa ve köylüye yer ayırmak mecburiyetindedir. Sanatkârlarımızın böyle bir vazifeyi idrak etmeler pek yenidir. Bu idrak keyfiyeti de, ne yazık ki üç beş kişiye münhasır kalıyor. Halbuki, bundan önce bu mevzu etrafında yazdığım bir yazıda dediğim gibi: Tabiatla insan arasındaki istihsal münasebeti on asır önceki vaziyeti hâlâ muhafaza eden bir yerin nasıl modern tekniğe, elektriğe, bol suya ihtiyacı varsa, Türk edebiyatının da halk ve köylü tabakalarının yaşayışını canlı dinamik bir realizm ile aksettiren eserlere ihtiyacı vardır.

2- Köy ve köylü eskiden beri edebiyatımızda rastlanan mevzulardır. Fakat kara sapanı ve ihtiyar öküzü ile çorak toprağın bağrından bir avuç refah koparmaya çalışan hakikî köylünün görünmesi yenidir. Mültezimin, çorak

ve kısır tabiatın karşısında cehalet ve taassubun karanlıkları içinde çırpınan köylerimizin İsviçre dağlarındaki mandıralara benzetilmesi, hasta bir romantizmin bizdeki mümessilleri tarafından, bugüne kadar devam ettirildi. Bunların biricik karakteristikleri, masa başında oturup, Anadolu'nun en uzak köylerini tahayyül etmekten, çeşmeden testisine su doldurup burma bıyıklı yağız nişanlısiyle oynaşmıya giden harcıâlem ve sahte tipler vermekten ibaret kaldı. Bu hastalıklı santimantal cereyanın inkişafına karşı bizde ilk orijinal eserler aşağı yukarı on, onbeş yıllık bir maziye sahiptir. Sabahattin Ali ve Sadri Ertem gibi olgun ediblerden sonra Sefer Aytekin, Samim Kocagöz ve Suat Taşer gibi genç arkadaşların ilerde bu çeşit edebiyatın en güzel örneklerini verebileceklerini sanıyorum.

3- Anketi tertip edenlerin en büyük isabetle gördükleri gibi sinema ve tiyatro kitle terbiyesi üzerinde en müessir olabilecek sanat kollarıdır. Ancak bugün sinema tamamen bir ticaret metaı haline gelmiştir. Büyük endüstri ister. Türkiye'de köylünün ve halk tabakalarının kültürel ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir film endüstrisinin faaliyete geçmesini istemek bugün için pek erkendir. Yabancı firmaların çevirdiği terbiyevî filmlerden ve siyasî propagandalara alet olmıyan aktüalite filmlerinden nisbeten istifade etmek mümkündür.
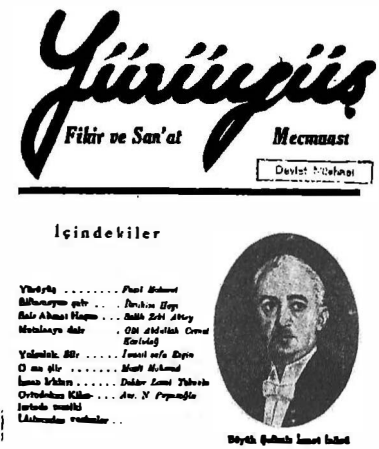
Tiyatro faaliyetlerine gelince, bunu köylüler ve köydeki gençler bizzat kendileri yaratmalıdır. Bu sahada bilhassa bazı köylerde rastlanmış olan köy tulûat temsillerinden ve Karagöz oyunlarından pek âla istifade edilebilir.

4- Köylüye hitap meselesini öne sürmeden önce köylü mefhumundan ne kastedildiğini tâyin etmek lâzımdır. Bugün köylerde ziraat ile geçinen insanların hepsini bir tek köylü kelimesi altında toplamıya imkân göremiyorum. Köylerdeki istihsal hayatının muhtelif kademelerinde, birbirinden değişik şartlar altında yer alan birçok insanları bir değil, muhtelif kategorilere ayırmak icab eder. Topraksız köylü var. Kendi toprağında çalışan köylü var. Ortaklaşa çalışan köylü var. Ve nihayet kendi topraklarını başkasına kiraya verilen köylü var. Bunlardan ayrı olarak ziraat mevsimlerinde başka mıntakalara gidip çalışan binlerce ziraat işçisinin vaziyetini ve köylünün Pazar için veya sırf kendi ailesi için istihsal yapmasını da hesaba katmak lâzımdır. Bu sosyal kaynaşma da memleketin muhtelif mıntakalarında aynı değil. O halde köylü kelimesinden ne kastediliyor? Bir kere bunun tâyini lâzımdır. Eğer müellif faaliyetini tanımadığı bir theme üzerinde teksif etmeye kalkarsa sanat yok olmuş demektir. Bu güzel sözü burada da tekrarlamak icabediyor. Köy ve köylü edebiyatı yapmıya kalkan sanatkârın niçin ve kimin için yazdığını önceden kararlaştırması lâzımdır. Sonra köydeki sosyal hayatı sanat eserine aksettirmek başka şey, köylüye hitap eden sanat eseri yazmak yine başka şeydir. Yani sanat eserini, a) İhtiva ettiği söz bakımından, b) hitap ettiği kitle bakımından tetkik etmelidir. Bizde sanatın özüne toprak meselelerinin yavaş yavaş girmiye başladığına yukarıda işaret etmiştim. Doğrudan doğruya köylüye hitap etmeyi kendisine vazife sayan hakiki bir Türk sanatkârına henüz rastlamış değilim.

YÜRÜYÜŞ

"Sol"a Savrulan Dergi

(İstanbul-Temmuz/1941-Temmuz/1943)

Yürüyüş

Fikir ve San'at Mecmuası

Devlet Matbaası

İçindekiler

Yürüyüş ..... Fuat Ahmed

Bilhassa yaşı ... İbrahim Hoşi

Halk Ahmet Hoşa ... Salih Zeki Aksoy

Mektupçu dede ... Ord. Abdülhak Cevad Hamdaşağ

Yalnızlık Şiir ..... İsmail safa Boyu

O ses şiir ..... Mesut Mahmud

İnsan Hikâm ..... Doktor İsmail Hikmet

Ortadoğuda Kültür ... Asv. N. Peyamoğlu

İçtimai meseleler

Edebiyatımız meseleler ..

Büyük Şefimiz İsmet İnönü

ANKARA

SAYI: 1 Aylıktır Beşinevi F. 10 K.

1941 yılının ortalarında yeniden yayın hayatına başlayan "fikir ve san'at mecmuası" *Yürüyüş*, geçirdiği "evrim" açısından üzerinde durulması gereken bir dergidir[20].

20 *Yürüyüş*'ün tam bir koleksiyonu 1957 SA 93 kayıt numarası ile [Ankara] Milli Kütüphane'de bulunmaktadır.

1. "Garip" Bir Yayıncılık Hikayesi

Fâzıl Mahmut Ülküer, 23 Haziran 1932-1 Temmuz 1935 tarihleri arasında 15 günlük edebi nitelikli bir dergi olan *Yolların Sesi*'ni 31 sayı yayınlar. Maddi zorluklar nedeniyle bu derginin kapanmasının ardından 15 Ağustos 1936'da aslında haftalık olmakla birlikte ayda bir yayınlanabilen yine edebi nitelikli *Yürüyüş*'ü çıkarmaya başlar. Ancak bu dergi de başarılı olamaz ve aynı yıl kapanır[21].

Ülküer, 1941 ortalarında *Yürüyüş*'ü yeniden yayınlamaya başlar. 1941 sonuna kadar oldukça düzenli olarak yayınlanan derginin iç kapağında 25 Aralık 1941 ve dış kapağında ise 25 İkincikânun 1941 tarihini taşıyan 6. sayısında[22] "İtizar" başlıklı kısa bir not yayınlanır. Bu "özür dileme"de;

> "Bu sayımız sahibimizin ani rahatsızlığı ve kağıt bulamamak gibi bazı ümit edilmedik sebebler yüzünden

21 Aylık mesleki, sanat ve fikir mecmuası olan *Yolların Sesi*'nin sahibi ve baş muharriri Emin Efendi Oğlu Fazıl Mahmut Ülküer ve umumi neşriyat müdürü Burhan Sahir Saracoğlu'dur. Dergi, Kurtuluş Matbaası, Hüsn-ü Tabiat Matbaası ve Güneş Matbaası'nda basılmıştır. Kısa bilgi için bkz: *Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Kataloğu/ Süreli Yayınlar*, (haz: Selahattin Öztürk-Abdurrahman M. Hacıismailoğlu-Muhammed Hızarcı), İstanbul Büyükşehir Belediyesi yay., İstanbul-2006, ss: 447-448. Ayrıca bkz: Feridun Fazıl Tülbentçi; *Cümhuriyetten Sonra Çıkan Gazeteler ve Mecmualar/29 İlkteşrin 1923-31 İlkkânun 1940*, Başvekâlet Matbuat U. Müdürlüğü yay., [İstanbul]-1941, s: 77 ve *Türkiye Bibliyoğrafyası*, c: II-Hususî Neşriyat/1928-1938, T.C. Maarif Vekilliği Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü yay., İstanbul-1939, s: 20.

22 Derginin iç kapağında -doğru olarak- 25.12.1941 tarihi bulunmaktadır. Dış kapakta yer alan tarihin 25 İkincikânun 1942 olması gerekir.

yirmi gün geç çıkmıştır. Özür dileriz. *Haftalık Yürüyüş* gazetesi şimdilik çıkmayacaktır. Bu sebebden de Şahabettin Uzunkaya'nın *Yürüyüş*'le alâkası kalmamıştır. Gerek haftalık, gerek aylık *Yürüyüş*'le alâkası bulunanlar bundan sonra yazacakları mektupları evvelki basımevine yazmalıdırlar"[23]

denilmektedir.

Ne var ki, bu gecikme bir ilk değildir. Daha sonra yayınlanan 7/8 numaralı sayı 9 Eylül 1942 tarihini taşımaktadır. Bu sayıda yayının "sanat ve edebiyat" ile ilgili "şimdilik ayda bir çıkar haftalık gazete" olduğu belirtilmiştir. Bu sayıda da imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü yine Fazıl Mahmut Ülküer'dir. Ancak, dergi, bu sayısıyla birlikte kapaktan başlayarak bütün içeriğiyle bir değişim geçirmiş; yepyeni bir yola girmiştir. Bu bir "el değiştirme"dir.

Bu ilginç değişimin biraz olsun açılması gerekmekte. 1940'lı yıllarda bir gazete veya dergi yayınlamak için yetkili makamlardan "imtiyaz" almak neredeyse imkansızdır. Bu nedenle, yeni bir süreli yayın çıkarmak isteyenlerin, o ana kadar imtiyazı alınmış bir yayının imtiyaz hakkını satın almasından başka bir yol bulunmamaktadır. 1940 toplumcu kuşağını oluşturan gençler, bir şekilde Fazıl Mahmud Ülküer ile anlaşmış ve "imtiyaz hakkı"nı satın almıştır.

23 Anlaşıldığı kadarı ile *Yürüyüş*'ün imtiyazı haftalık gazete olarak alınmış, ancak başlık altında "şimdilik ayda bir çıkar" kaydı konmuştur. Bkz: *Yürüyüş*, No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 2. *Yürüyüş*'ün ilk 6 sayısında Ş. Uzunkaya adı geçmemektedir. Ş. Uzunkaya, söz gelimi idare müdürü müdür, bilmiyoruz! "Evvelki basımevi"nden murad edilenin ne olduğu da bir soru işaretidir!

Yeni yayın döneminde, yeni bir "sahip ve neşriyat müdürü" bulunması için çalışmalar yapılır. 15 Şubat 1943 tarihli 13. sayıda "sahip ve neşriyat müdürümüzün İstanbul'dan ayrılması üzerine yeni bir neşriyat müdürü buluncaya kadar 14. sayımız gecikecektir. Şimdiden özür dileriz" duyurusu yayınlanır. Ama, yeni bir "neşriyat müdürü" bulunmamasına rağmen 14. sayı gecikmez, zamanında yayınlanır. Bir ay sonra ise 29 Nisan 1943 tarihli 15. sayıda derginin imtiyaz sahibinin Ömer Faruk Toprak, yazı işleri müdürünün Rıfat Ilgaz olduğu açıklanır[24]. Ne var ki, bu yeni yapılanmaya rağmen derginin yayın hayatı çok sürmez, Haziran/Temmuz 1943 tarihli 17/18. sayının yayınının ardından dergi kapatılır.

2. Biçimsel Özellikler

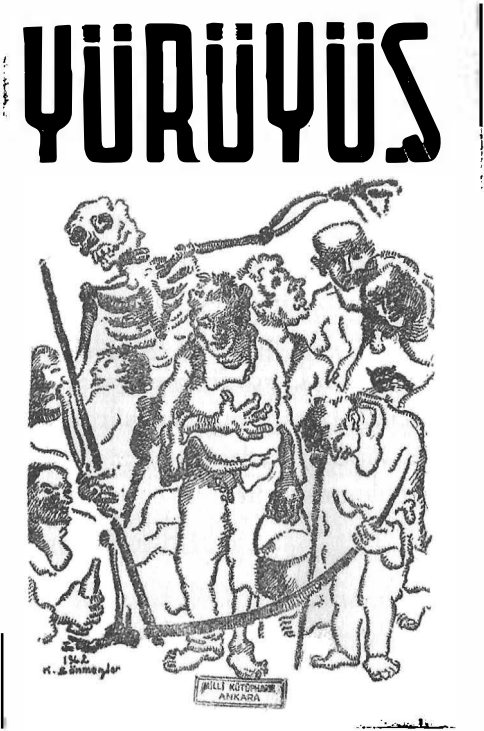
İlk sayısı 5 Temmuz 1941'de yayınlanan "fikir ve san'at mecmuası" *Yürüyüş*, 16x23 cm. ebadında küçük boy bir dergidir. 16 sayfalık derginin fiatı 10 kuruştur. Bu arada bir yanlışlık yapılarak dergi 15 günde bir yayınlanıyormuş gibi hesap edilerek 6 aylık aboneliğin 120 kuruş ve yıllık aboneliğin 240 kuruş olduğu belirtilir. Derginin arka iç kapağında bira, arka kapağında ise Philips radyolarının reklamları yer almaktadır. Arka kapakta reklam yayınlan-

24 Rıfat Ilgaz; *Fedailer Mangası/Kırk Kuşağı Anıları*, (yay. haz: Öner Yağcı), Çınar yay., İstanbul-1993, s: 53'de "... çok geçmeden derginin sorumlu müdürü oldumsa, bu da yüksek okul diplomasına sahip olmamdan ileri geliyordu. O yılların formalitesindendi bu zorunluluk. Bir başka diplomalı arkadaş olsaydı, ister istemez ona verirdik bu sorumluluğu" demektedir.

masına diğer bazı sayılarda da devam edilmiştir. 5 İlkkanun 1942 tarihli 11 numaralı sayının arka kapağında *Yurt ve Dünya* dergisinin ve yayınlarının duyurusu bulunmaktadır.

Derginin ilk sayısı Aydınlık Basımevi'nde, diğer sayıları Ülkü Basımevi'nde ve Sebat Basımevi'nde basılmıştır.

Derginin ilk sayısının kapağında "Büyük Şefimiz İsmet İnönü"nün bir fotoğrafına yer verilmiştir. Diğer sayılarda da M. Faruk Gürtunca, Gül Karlıdağ, Hamdi Rıza Çaydam ve Abdullah Cevdet'in fotoğrafları kullanılmıştır. *Yürüyüş*'ün ikinci yayın dönemi denilebilecek sayılarda ise kapaklarda dönemin önde gelen toplumcu sanatçılarının desenleri bulunmaktadır.

3. Yayın Politikası

Yürüyüş'ün 1941 yılındaki yeni yayını döneminin ilk sayısında Fazıl Mahmud [Ülküer] imzasıyla yayınlanan "Yürüyüş" başlıklı yazıda derginin amacı ve yayın politikası;

> "*Yolların Sesi*'nde olduğu gibi *Yürüyüş*'te de gayemiz san'at ve fikir sahasında yurda hizmet etmektir.

Faideli bulduklarımızı garptan, şarktan hulâsa nerede bulursak oradan bir karınca çalışkanlığı ile bu yurda taşıyacağız. Bilhassa genç istidatlara çalışma imkânını da bu suretle hazırlamış bulunuyoruz. Binaenaleyh çalışmalarımızın verimli olması neye bağlı ise onu yapmaktan çekinmiyeceğiz. Bu itibarla yurdumuzun en ücra köşelerinde bulunan san'at abidelerini araştırmak için gezmekten kaçınmayacağız... Yurda en ufak bir yardımda bulunabildiğimize kani olduğumuz gün bizim en mutlu günümüz olacaktır.

Hasseten ideali yurduna faideli olmak olan bir ferd için bundan daha büyük manevî haz ve şeref olamaz. Biz bu şerefe erişebilmek için:

Şiarımız şu olacaktır. Daima en iyiyi ve doğruyu araştırmak, büyüklerimizin rehberliği ile yürümek bizim olduğu kadar yurd içinde en temiz ve dürüst yürüyüşümüzdür"[25].

olarak belirlenmiştir.

Derginin el değiştirmesinden sonra ise yeni bir yayın programı yayınlanmamıştır. Ancak özellikle Rıfat Ilgaz ve Hüsamettin Bozok'un 7/8. sayıdaki makalelerinin derginin yeni sahiplerinin nasıl bir yayın politikası izleyeceklerini ortaya koyduğu kabul edilebilir[26].

---

25 Fazıl Mahmud [Ülküer]; "Yürüyüş", *Yürüyüş*, No: 1, 5 Temmuz 1941, s: 1.

26 Rıfat Ilgaz; *Fedailer Mangası/Kırk Kuşağı Anıları*, (yay. haz: Öner Yağcı), Çınar yay., İstanbul-1993, s: 52'de "*Yürüyüş* dergisine bize geçtiği ilk sayısında bir önsöz yazmıştım" demektedir. *Yürüyüş*'ün özellikle ikinci döneminin kısa bir değerlendirmesi için bkz: Erdal Doğan; *Edebiyatımızda Dergiler*, Bağlam yay., İstanbul-1997, ss: 35-37. *Yürüyüş*'ün ilk dönemine kısaca değinen Vedat Günyol, ikinci

4. Yazarlar/Sanatçılar

1941'de yeniden yayın hayatına dönen *Yürüyüş*'ün yazar-çizer kadrosunu, derginin yayın sürecine bağlı olarak iki kısımda ele almak gerekir.

İlk 6 sayıda İsmail Safa Esgin, piyade albay Hamdi Rıza Çaydam, Salih Zeki Aktay, şair Abdullah Cevdet'in kızı Gül Karlıdağ, dahiliye mütehassısı doktor Lâmi Tokuzlu ve Ziya İlhan [Zaimoğlu] dikkati çeken yazarlar arasında yer almaktadır.

Derginin 7/8. sayıyla başlayan yeni döneminde ise Cahit Saffet [Irgat], Ömer Faruk Toprak, A. Kadir [Abdülkadir Meriçboyu], Rıfat Ilgaz, Orhan Kemal, Necmi Akalın [Reşat Fuat Baraner], M. Niyazi Akıncıoğlu, Suat Taşer, Hasan Basri Çaloğlu, Sabri Soran, Hüsnü Benli, Sait Faik [Abasıyanık], Hüsamettin Bozok ve M. Hulûsi Dosdoğru en fazla yazı yazanlar arasında yer almakta. Dergide, Nazım Hikmet'in üç şiiri de "İbrahim Sabri" mahlasıyla yayınlanmıştır.

Yürüyüş'ün 7/8. sayısından itibaren kapakta başta Agop Arad, K[emal] Sönmezler ve İsmet Toprak'ın desenleri yer almıştır.

Dergide, Necmi Akalın imzası ile dönemin Türkiye Komünist Partisi (TKP) Teşkilât Sekreteri Reşat Fuat

---

dönem için "'aktif realizm' çerçevesi içinde, düşünce yazılarıyla sanat sorunları yanında, şiir ve öyküde seçkin bir düzey tutturdu" değerlendirmesini yapmaktadır. Bkz: Vedat Günyol; *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, Alan Yayıncılık yay., İstanbul-1986, ss: 48-49.

Baraner'in de birkaç yazısının yayınlandığı[27] dikkate alınırsa, ikinci dönemindeki *Yürüyüş*'ü TKP'nin etkisinde olan bir yayın organı olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır.

Rıfat Ilgaz, anılarında, 1940 kuşağı toplumcu sanatçılarının genellikle Çemberlitaş civarındaki köftecilerde toplandığını, bu toplantıların *Yürüyüş*'ün 7/8. sayıdan itibaren yeni bir kadro ile yayınına devam etmeye başlaması ile birlikte daha da arttığını anlatır[28].

A. Kadir de, *Yürüyüş*'ün "angarya" sayılabilecek işlerini kendisinin yürüttüğünü kaydeder ve şöyle der:

> "... aylık bir sanat dergisinin [*Yürüyüş*'ün] bir sürü ıvır zıvır işlerine, yani dergiye yazı bulmak, para bulmak, yazıları matbaaya vermek, düzeltme ve sayfa düzenini yapmak, matbaadan almak ve ta Fatih'ten başlayarak Harbiye'ye kadar yürüye yürüye dergiyi dağıtmak işlerine burnumu sokmuştum. Siz benim, burnumu sokmuştum, dediğime bakmayın, yaşadığımı o zaman anlıyordum asıl. Hele serde şairlik de olunca, bir şiir döktürüp yayımladım mı o şiiri o dergide, unuturdum her şeyi, bütün yükler, ağırlıklar kalkardı üstümden. Boş yere demezdi Nâzım, çocuklar,

---

27 Reşat Fuat Baraner'in "Necmi Akalın" mahlasını kullanmasıyla ilgili olarak bkz: Rıfat Ilgaz; *Fedailer Mangası/Kırk Kuşağı Anıları*, (yay. haz: Öner Yağcı), Çınar yay., İstanbul-1993, s: 83.

28 Rıfat Ilgaz; *Yoku Yukarı*, Çınar yay., İstanbul-1987, s: 10'da "Çemberlitaş köftecileri bizim için en elverişli toplantı yerleriydi o yıllarda. Şarabı dışarıdan alınca geriye köfteyle piyazın parası kalırdı. Şiir, sanat tartışmaları ilk şişelerden sonra başlar, yeni şiirler geç saatlerde yüreklilikle ortaya çıkardı. Çemberlitaş'taki köfteci *Yürüyüş* dergisini çıkardığımız yıllarda daha da canlanmış, trafik daha da yoğunlaşmıştı" demektedir

şiir yazmak nefes almaktır, diye. Sahi, Nâzım'ın da bir iki şiirini bastıydık o dergide. Bursa cezaevinden gönderdiği şiirlerdendi bunlar. Bir arkadaş getirirdi bana bu şiirleri. İbrahim Sabri adıyle yayımlardık. Ben almıştım üzerime bu şiirlerin sorumluluğunu, İbrahim benim göbek adım, Sabri babamın adıydı. Uçardım o şiirler yayımlanınca.

Tabiî Nâzım'ın haberi yoktu benim bu uçtuğumdan"[29].

Yirminci Asra Dair

" — Uyumak 'şimdi
uyanmak yüz yıl sonra, sevgilim...

" — Hayır !
Kendi asrım beni korkutmuyor,
ben kaçak değilim.
Asrım selâ
asrım yüz kızartıcı
asrım cesur
büyük
ve kahraman...
Dünyaya erken gelmişim diye kahretmedim
hiçbir zaman.
Ben yirminci asırlıyım
ve bununla övünüyorum.

" — Yüz yıl sonra, sevgilim . . .
" — Hayır !
Her şeye rağmen daha evvel ...
ve ölen ve doğan
ve son günleri güzel gülecek olan
yirminci asır
(Benim çafak çığlıklarıyle sabaha eren
mühiş gecem)
Senin gözlerin gibi Hatıcam
güneşli olacaktır ...

İbrahim SABRİ

5. Derginin Kapanışı

29 A. Kadir; *Mutlu Olmak Varken*, 2. baskı, Hilâl Matbaacılık Kollektif Şirketi, İstanbul-1976, ss: 10-11. Nâzım Hikmet'in bazı şiirleri yine İbrahim Sadri mahlasıyla daha sonraki yıllarda *Yığın* dergisinde de yayınlanmıştır.

Yürüyüş'ün anti-faşist çizgisi, özellikle "Türkçü" ve "sağ" kesimin tepkisini çeker. Söz gelimi, dönemin önde gelen yazarlarından Orhan Seyfi Orhon *Çınaraltı* dergisinin 23 Ocak 1943 tarihli 70. sayısında A. Kadir'in "Bir İnsan" ve Nâzım Hikmet'in İbrahim Sabri mahlasıyla yayınlanan "Dünya, Dostlarım, Düşmanların, Sen ve Toprak" adlı şiirlerini şiddetle eleştirir. Bu eleştiri belki de *Yürüyüş*'ün kapatılışına giden yolun ilk basamağıdır. Yine Orhan Seyfi Orhon, *Çınaraltı*'nın 81. sayısında "solcu bir mecmua"da yayınlanan şiirleri şiddetle yerer[30]. Ve 22 Temmuz 1943'te Bakanlar Kurulu tarafından alınan bir kararla dergi kapatılır[31].

6. Açıklamalı Bibliyografya

A. Kadir; "Salih", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 5, [şiir].

A. Kadir; "Tercüme-i Hâl", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 22-23, [şiir].

A. Kadir; "Zehra", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 18, [şiir].

A. Kadir; "Buluşursak", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 18, [şiir].

A. Kadir; "Yolda Esirler", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 7, 8şiir].

A. Kadir; "Şiirlerim", No: 11, 5 İlkkanun 1942, s: 9, [şiir].

A. Kadir; "Bir İnsan", No: 12, 9 Sonkânun 1943, S. Arka kapak, [şiir].

A. Kadir; "Herşeye Rağmen", No: 14, 25 Mart 1943, s: 23, [şiir].

A. Kadir; "Darendeli", No: 15, 29 Nisan 1943, s: 15, [şiir].

30 Geniş bilgi için bkz: A. Kadir; *Mutlu Olmak Varken*, 2. baskı, Hilâl Matbaacılık Kollektif Şirketi, İstanbul-1976, ss: 12-16

31 Deniz Gürer; *Sansür ve İktidar/Cumhuriyet Dönemi Tehdit Algıları*, Yeditepe yay., İstanbul-2015, ss: 156-157, 356

A. Kadir; "Şükürlü Köyünde Bir Gece", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 16-17, [şiir].

A. N.; "Cümhuriyet'in 18'inci Yılını Yaşarken", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, ss: 1-2

[Abasıyanık], Sait Faik; "Sevgiliye Mektup", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 4-6, [öykü].

[Abasıyanık], Sait Faik; "Mektup", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 15, [şiir].

[Abasıyanık], Sait Faik; "Kestaneci Dostum/Sevgilime Hikayeler", (resimleyen: A. Arad), No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: 12-16, [öykü].

[Abasıyanık], Sait Faik; "keten Helvacı", No: 12, 9 Sonkânun 1943, ss: 8-10, [öykü].

"Abdullah Cevdet'in Neşredilmemiş Kıtalarından", No: 6, 25 İkincikânun 1942, s: 8, [şiir].

Adnan Tahir; "Ayna ve Kadın", No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, s: 7, [deneme].

Adnan Tahir; "Materyalist Lükres", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, ss: 3-5.

Akacun, H. Vahdet; "Bir Gülün Masalı", No: 2, 5 Ağustos 1941, s: 13, [şiir].

Akalın, Necmi; "Fıransız İnkılabı ve Danton", No: 13, 15 Şubat 1943, ss: 9-12.

Akalın, Necmi; "İleri Kültüre Doğru", No: 14, 25 Mart 1943, ss: 3-6.

Akalın, Necmi; "İlim Bakımından Ahlâk", No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 8-14, [Akil Muhtar Özden'in kitabının eleştirisi].

Akalın, Necmi; "Türkiye ve Fransız İnkılâbı", No: 16, 29 Mayıs 1943, ss: 9-21.

Akalın, Necmi; "Uzun Yol/Kitaplar", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, s: 32, [kitap tanıtımı].

Akalın, Necmi; "Tebliğ/Kitaplar", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 33, [kitap tanıtımı].

Akbulut, Adil; "Theodore Dreiser", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 16-18.

Akbulut, Âdil; "Fransa Faciası", No: 10, 5 sonteşrin 1942, s: 22.

Akıncıoğlu; "Kabadayı", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 17, [şiir].

Akıncıoğlu, M. Niyazi; "Ajans", No: 12, 9 Sonkânun 1943, s: 12, [şiir].

Akıncıoğlu, M. Niyazi; "Vatana ve Gurbete Dair", No: 14, 25 Mart 1943, s: 10, [şiir].

Akıncıoğlu, M. Niyazi; "İtiraf-ı Aşk", No: 15, 29 Nisan 1943, s: 7. [şiir].

Akıncıoğlu, M. Niyazi; "Hasbıhal", No: 16, 29 Mayıs 1943, s: 23, [şiir].

Akıncıoğlu, Niyazi; "Hasbihal-II", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 26-27, [şiir].

Aktay, Salih Zeki; "Şair Ahmet Haşim", No: 1, 5 Temmuz 1941, ss: 4-5; No: 2, 5 Ağustos 1941, ss: 10-11; No: 3, 5 Eylül 1941, s: 11; No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, ss: 15-16; No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, ss: 6-7.

"Alman Mimari Sergisi", No: 16, 29 Mayıs 1943, s: 32.

Aray, Macit; "(Şiir)'i Anla Sevgilim", No: 6, 25 İkincikânun 1942, ss: 9-10, [şiir].

Arpad, Bürhan; "Hesaplaşma", No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: 10-11, 34.

Asım Sarp; "Harp ve Şiir Hakkında", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, ss: 12-13.

Asım Sarp; "'Büyük İhtilâl'in Öğrettikleri", No: 12, 9 Sonkânun 1943, ss: 3-4.

Aytekin, Halil; "Nazlı Bacı'nın Mektubu", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 21, [şiir].

Aziz Ziya; "Romain Rolland/Şehir Tiyatrosu Dram kısmında Temsil Edilen 'Büyük İhtilâl' Münasebetile", No: 12, 9 Sonkânun 1943, ss: 5-6.

Bacon; "Mütalaaya Dair/Bacon'un Kalem Tecrübelerinden", (çev. G. Abd. Cevdet), No: 1, 5 Temmuz 1941, ss: 6-7.

Benli, Hüsnü; "'İflas' Piyesi Münasebetiyle Björnson ve İskandinav Edebiyatı", No: 13, 15 Şubat 1943, ss: 5-7.

[Benli], [Hüsnü]; "Sanat Nedir? Hüsnü Benli Cevap Veriyor: Sanat da Diğer İdeoloji Şekillerinde Olduğu Gibi İçtimai Hayatın Maddi Şartlarına Bağlıdır", No: 14, 25 Mart 1943, ss: 18-22.

Benli Hüsnü; "Büyük Sanatkârlar ve Şaheserliğin Ölmezliği Nedendir?", No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 4-6.

Benli, Hüsnü; "Yeni Dünya/Kitaplar", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, s: 34, [kitap tanıtımı].

"Bereketli Yağmurlar", No: 13, 15 Şubat 1943, ss: 3-4.

Bilbaşar, Kemal; "Ayna ve İğne", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 23-31, [öykü].

Bilbaşar, Kemal; "Müsakkafat Kâtibi Sırrı", No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: 24-30.

Bilbaşar, Kemal; "Müsakkafat Kâtibi Sırrı", No: 12, 9 Sonkânun 1943, ss: 21-28

Bilbaşar, Kemal; "Bir Biletçinin Tatil Gününden", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 10-15, [öykü].

Birsel, Salâh; "Dünyayı Görmeye Gitmek (Panait İstrati)", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 6-7; No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 10-11, [deneme].

Bozok, Hüsamettin; "Realizme Doğru", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 3-5.

Bozok, Hüsamettin; "Şehir Tiyatrosu'ndan Ne İstiyoruz?", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 2-3

Bozok, Hüsamettin; "Yunan Kültürü Üzerinde Serbest Düşünceler", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 22-25.

Cassou, Jean; "Cervantès ve Biz", (çev: S. Evrim), No: 10, 5 Sonteşrin 1942, ss: 9-10, 31.

"Cevaba Cevap", No: 16, 29 Mayıs 1943, ss: 21-22, [Hasan Tanrıkut'un bir yazısının eleştirisi].

Çaloğlu, [Hasan Basri]; "Gazete", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 16, [şiir].

Çaloğlu, [Hasan Basri]; "İstida", No: 13, 15 Şubat 1943, s: 8, [şiir].

Çaloğlu, [Hasan Basri]; "Asker Mektubu", No: 14, 25 Mart 1943, s: 7, [şiir].

Çaloğlu, [Hasan Basri]; "Sinekli Bakkal", No: 14, 25 Mart 1943, ss: 29-33, [kitap eleştirisi].

Çaloğlu, [Hasan Basri]; "Biricik Hemşerim", No: 15, 29 Nisan 1943, s: 33, [şiir].

Çaydam, Hamdi Rıza; "Askeri Roman", No: 2, 5 Ağustos 1941, ss: 1-4; No: 3, 5 Eylül 1941, ss: 7-10.

Çaydam, Hamdi Rıza; "Dil Bayramı Münasebetile", No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, ss: 8-9.

Çaydam, Hamdi Rıza; "Kuyunun İtirafı", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, ss: 15-16, [öykü].

Çaydam, Hamdi Rıza; "Tenkit ve Münekkit", No: 6, 25 İkincikânun 1942, ss: 13-14.

Dosdoğru, M. Hulûsi; "Büyük İngiliz Şairi Percy Bysshe Shelley", No: 13, 15 Şubat 1943, ss: 13-15.

Dosdoğru, M. Hulûsi; "Meşhur Amerikan Romancısı, Büyük Edip Upton Sinclair", No: 14, 25 Mart 1943, ss: 11-15, 26.

Dosdoğru, M. Hulûsi; "Büyük İskoç Halk Şairi Robert Burns", No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 24-27.

Dosdoğru; "Klâsik ve Modern Alman Edebiyatına Dair İcmal", No: 16, 29 mayıs 1943, ss: 30-31.

Dryden, John; "Tercümeye Dair/Dryden'in Sylvae Mukaddimesinden), (çev: Gül Abdullah Cevdet), No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, ss: 10-12.

Emre, Melâhat; "Kendi Kendimizi Tenkit", No: 14, 25 Mart 1943, ss: 8-9.

Engin, Bülent; "Sanat Nedir? Okuyucularımızdan Bülent Engin Anketimize Cevap Veriyor", No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 20-22.

E[rişçi], L[ütfi]; "Türk Edebiyat Tarihlerinin ve Tedrisatının Tetkiki", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 9-12.

Esgin, İsmail Safa; "Yolculuk Düşünceleri", No: 1, 5 Temmuz 1941, s: 9, [şiir].

Esgin, İsmail Safa; "Beklenen Cevap", No: 2, 5 Ağustos 1941, s: 12, [şiir].

Esgin, İsmail Safa; "Babadan Evlada", No: 3, 5 Eylül 1941, s: 10, [şiir].

Esgin, İsmail Safa; "Her Şey Vatan İçindir", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, s: 14, [şiir].

Esgin, İsmail Safa; "Havuz", No: 6, 25 İkincikânun 1942, s: 16, [şiir].

Gançeva, Nevana; "Ankara-Portreler ve Düşünceler", (çev: Mustafa Şerif), No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, ss: 1-3, [Sofya'da yayınlanan *Trud* mecmuasından alıntı].

Giray, Fethi; Yozgatlı Mahmut", No: 12, 9 Soṇkânun 1943, s: 20, [şiir].

Giray, Fethi; "Ekmeğe Kaside", No: 13, 15 Şubat 1943, s: 16, [şiir].

Giray, Fethi; "Bahar", No: 15, 29 Nisan 1943, s: 33, [şiir].

Gök, Selim; "Irk Psikolojisi", No: 16, 29 Mayıs 1943, ss: 24-26, [Muzaffer Şerif'in kitabının tanıtımı].

Güresin, Ecvet; "Şöhret Merakı İntihal ve Yüz Karasına Dair", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 19-20.

Gürtunca, M. Faruk; "Yasak", No: 2, 5 Ağustos 1941, ss: 6-7, [şiir].

H.D.; "Yarenlik", No: 14, 25 Mart 1943, s: 34, [Rıfat Ilgaz'ın kitabının tanıtımı].

Hatko, Nevzat; "Eski Yunan Komedyası", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 13-15.

"Hiçbir İlmî Temele İstinat Ettirilmeyen Irkçılık -Kan Gurupları- Bakımından da Reddedilmektedir", No: 14, 25 Mart 1943, ss: 27-28.

Hikmet Münir; "Okuyucu Kitlesinin Kuvveti", No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, s: 6.

Himmetgil, Mustafa F.; "Ankara'da Talebe Hayatı", No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: 2-4.

Hoyi, İbrahim; "Mütefekkir Patates", No: 2, 5 Ağustos 1941, s: 5, [deneme].

Ilgaz, Rıfat; "Şiire Dair", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 2.

Ilgaz, Rıfat; "Alişim...", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 15, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Cenaze", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 11, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Bilmem Böyle mi Olacak Ölümüm", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 16, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Komşuluk", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 8, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Sanatoryum", No: 11, 5 İlkkanun 1942, s: 17. [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Çocuklarım", No: 14, 25 Mart 1943, s: 17, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Sınıf", No: 16, 29 Mayıs 1943, s: arka kapak, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Sayfiye", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, s: 9, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "İyiliğimiz", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 8, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Bu Şehrin Çocuğu", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 8, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Ağaç", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 8, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Sabah", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 13, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Dertliyim Apostol", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 13, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Piyaz", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 13, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Yaşamak", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 13, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Yağmur", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 13, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Muhabbet", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 13, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Sensiz de Yaşanılır", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 14, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Borç", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 14, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Rıhtım", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 14, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Kahvaltı", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 14, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Yolculuk", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 14, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Mahsun Geçen Benim", No: 11, 5 İlkkanun 1942, s: 5 [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Şehirler", No: 11, 5 İlkkanun 1942, s: 5 [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Teselli", No: 14, 25 Mart 1943, s: 26, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "18'inci Servis", No: 15, 29 Nisan 1943, s: 28, [şiir].

[Irgat], Cahit Saffet; "Şairler", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, s: arka kapak, [şiir].

Istrati, Panait; "Baraganın Deve Dikenleri", (çev: Salâh Birsel", No: 10 5 Sonteşrin 1942, ss: 20-22, [öykü].

İbrahim Sabri; "Dünya, Dostlarım, Düşmanların, Sen ve Toprak", No: 12, 9 Sonkânun 1943, s: 7, [şiir].

İbrahim Sabri; "Yirminci Asra Dair", No: 14, 25 Mart 1943, s: arka kapak, [şiir].

İbrahim Sabri; "Bir Mektup", No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 18-19, [şiir].

Karabudak, A. Faik; "Bahar", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, s: 9, [şiir].

Karay, Refik Halit; "Akıl Ermiyen Bir Tören", No: 13, 15 Şubat 1943, s: 35, [6 Şubat 1943 tarihli *Tan*'dan iktibas].

Kermo, E.; "Sanat Nedir? Okuyucularımızdan E. Kermo Cevap Veriyor", No: 16, 29 Mayıs 1943, ss: 27-30.

"Kitaplar: Irk Psikolojisi-Kürk Mantolu Madonna", No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 34-35.

"Kitaplar/Mecmualar: Alemdar Mustafa Paşa/Davalarımız/ Adımlar", No: 16, 29 Mayıs 1943, ss: 33-34.

Kocagöz, Samim; "Vukuat", (resimleyen: A. Arad), No: 10 5 Sonteşrin 1942, ss: 23-30, [öykü].

Locke; "Okuma", (çev. G. Abd. Cevdet), No: 2, 5 Ağustos 1941, ss: 7-9.

Locke; "Muhakeme", (çev: G. Abd. Cevdet), No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, ss: 13-15.

M. Macid; "Herat'taki Gül", No: 2, 5 Ağustos 1941, ss: 14-16; No: 3, 5 Eylül 1941, ss: 15-16, [manzum piyes].

"Mahmut Yazıcı", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, ss: 8-9, [sanatçının "hatt"larından örnekler].

Maupasant; "Rozlai", (çev: Talat Cent), No: 3, 5 Eylül 1941, ss: 12-14, [öykü].

Menderesli, Faruk; "Kaybediş", No: 2, 5 Ağustos 1941, s: 12, [şiir].

Menderesli, Faruk; "Sabah", No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, ss: 8-9, [şiir].

Mergen, A. Behçet; "İçtimaî Bir Müessese Olarak Millet",No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 29-32.

Mergen, A. Behçet; "İçtimai Bir Müessese Olarak Millet", No: 16, 29 Mayıs 1943, ss: 4-7.

Meriçboyu, [Abdülkadir]; "1943", No: 14, 25 Mart 1943, [Suat Taşer ve Fethi Giray'ın kitabının tanıtımı].

Mill; "Dehânın İçtimaî Ehemmiyeti", (çev: G. Abd. Cevdet), No: 3, 5 Eylül 1941, ss: 1-4.

Muammer Lütfi; "Ben", No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, s: 12, [şiir].

Muammer Lütfü; "Gazel", No: 6, 25 İkincikânun 1942, s: 7, [şiir].

Muhlis Ferid; "Bir Gecenin Bestesi", No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, s: 12, [şiir].

Muhlis Ferit; "Eski Çerçeveden", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, s: 7, [şiir].

Mustafa Şerif; "Dün ve Bugün", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, ss: 13-14, [anı].

Mustafa Şerif; "Çocuk ve Oyun", No: 6, 25 İkincikânun 1941, ss: 5-7.

Obay, Afif; "Millî Edebiyat Anlamı Etrafında", No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: 6-8.

Orhan Kemal; "Babam", [resimleyen: K. Sönmezler], No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 26-30, [öykü].

Orhan Kemal; "Mahpushane", No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: arka kapak, [şiir].

Orhan Kemal; "Bayram Sabahı", No: 12, 9 Sonkânun 1943, s: 11, [şiir].

Orhan Kemal; "Telefon", No: 13, 15 Şubat 1943, ss: 20-34, [öykü].

Orhan Kemal; "Sahillere İneceğiz", No: 14, 25 Mart 1943, s: 6, [şiir].

Orhan Kemal; "Bir Ölüye Dair", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 28-31, [öykü].

Ozanoğlu, Yahya Saim; "İyoniyen Şair Salih Zeki'ye", No: 6, 25 İkincikânun 1942, s: 15, [şiir].

Papazoğlu, Avr. N.; "Ortodoks Kilisesinde Musiki", No: 1, 5 Temmuz 1941, ss: 10-16.

Peri, A. F.; "Yolum", No: 5, 5 İkinciteşrin 1941, s: 8, [şiir].

Remarque, Erich Maria; "İnsanları Seveceksin", (çev: Bürhan Arpad), No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 18-21, 31.

Rhys, Ernest; "Bilinmeyen Şair: Rabindranath Tagore", (hülâsa eden: İbrahim Hoyi), No: 1, 5 Temmuz 1941, ss: 2-3.

Sinclair, Upton; "Aşağı Tabakadan Biri", (çev: M. Hulûsi Dosdoğru), No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 22-23, [piyes].

Soran, Sabri; "Hakikat", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 17. [şiir].

Soran, Sabri; "Sana da Gülerdi", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 20, [şiir].

Soran, Sabri; "Hakikat-II", No: 16, 29 mayıs 1943, s: 26, [şiir].

Soran, Sabri; "Hakikat-III", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, s: 8, [şiir].

Sönmezler, Kemal; "Bizdeki Resim Cereyanları", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 18-21.

Sönmezler, Kemâl; "Soysuzlaşan Sanat Karşısında", No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: 20-23.

Sülker, Kemal; "Hareket Noktası", No: 14, 25 Mart 1943, ss: 24-25.

Sülker, K.; "İnsanlar", No: 14, 25 Mart 1943, s: 34, [Ö. Faruk Toprak'ın kitabının tanıtımı].

Sülker, Kemal; "Meşhurlar Bolluğu", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 24-25.

Şahin, Feridun; "Mizah Faciası", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 21.

Şakir, Feridun; "Sosyal Bir Roman", No: 13, 15 Şubat 1943, s: 17, [Turan Aziz Beler'in *Sevda* adlı kitabının eleştirisi].

Şakir, F.; "Denizin Çağırışı/Kitaplar", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, s: 32, [kitap tanıtımı].

Tagore, R.; "Büyüyen Ay", (çev: İbrahim Hoyi), No: 3, 5 Eylül 1941, ss: 5-6.

Taşer, Suat; "Tanırım", No: 7/8, 9 Eylül 1942, s: 8, [şiir].

Taşer, Suat; "Bu Şehirde", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, s: 12, [şiir].

Taşer, Suat; "Memnuniyet", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 11, [şiir].

Taşer, Suat; "Keramet", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 11, [şiir].

Taşer, Suat; "Mahut Meyva", No: 13, 15 Şubat 1943, ss: 18-19, [şiir].

Taşer, Suat; "Topal İsmail", No: 15, 29 Nisan 1943, s: 23, [şiir].

Tokuzlu, Lâmi; "İnsan Irkları Meselesi", No: 1, 5 Temmuz 1941, ss: 8-9; No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, ss: 10-11; No: 6, 25 İkincikânun 1942, ss: 11-13.

Toprak, Ömer Faruk; "Şimâlin Fırtınası-Gorki", No: 7/8, 9 Eylül 1942, ss: 16-17.

Toprak, Ömer Faruk; "Harp ve Şiir", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 14-15, 31.

Toprak, Ömer Faruk; "Cumhuriyet Devrinde On Roman", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, ss: 3-7.

Toprak, Ömer Faruk; "İnsanlar", No: 10, 5 Sonteşrin 1942, s: 19, [şiir/deneme].

Toprak, Ömer Faruk; "Yeni Neslin Hikâyecileri/Sabahattin Ali-Sait Faik", No: 11, 5 İlkkanun 1942, ss: 18-19, 31-33.

Toprak, Ömer Faruk; "Yeni Neslin Hikâyecileri/Cemalettin Mahir-Kemal Bilbaşar", No: 12, 9 Sonkânun 1943, ss: 18-19, 29, 30-33.

Toprak, Ömer Faruk; "Hürriyete Şarkı", No: 14, 25 Mart 1943, s: 16, [şiir].

Toprak, Ömer Faruk; "Bahar Çıkmış Yola", No: 15, 29 Nisan 1943, s: arka kapak, [şiir].

Toprak, Ömer Faruk; "Dünyaya, Bütün İnsanlara ve Nimetlere Dair", No: 16, 29 Mayıs 1943, s: 8, [şiir].

Toprak, Ömer Faruk; "Kenan Hulûsi/Bugünkü Hikayeciler", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, ss: 5-8.

[Ülküer], Fâzıl Mahmud; "Yürüyüş", No: 1, 5 Temmuz 1941, s: 1.

Ülküer, Fazıl Mahmud; "Büyük San'atkârlar/Hat-Üstad Mahmut Yazıcı", No: 4, 5 Birinciteşrin 1941, ss: 4-5.

[Ülküer], Fazıl Mahmut: "Gülünç ve Acınacak Telkinlerimiz", No: 6, 25 İkincikânun 1942, ss: 1-4.

"Vecizeler", No: 1, 5 Temmuz 1941, s: 7.

Whitman, Walt; "Bana Ait Şarkılardan/Altüst/Başım Kucağımdayken Arkadaş", No: 9, 9 İlkteşrin 1942, ss: 8-9, [deneme].

Yazıcı, Fehmi; "Bahar Arzusu", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1942, s: 15, [şiir].

[Yiğiter], Ümran Nazif; "Madenkeş", No: 12, 9 Sonkânun 1943, ss: 13-17, 34, [öykü].

Yürüyüş; "Hakimiyeti Milliye Bayramımız", No: 15, 29 Nisan 1943, s: 3.

Yürüyüş; "Siyantizm Diyalektik???", No: 15, 29 Nisan 1943, ss: 16-17, [Hasan Tanrıkut'un *İnsan* mecmuasının Nisan 1943 sayısında yayınlanan yazısına yanıt].

Yürüyüş; "Halkın Sanatkârı", No: 16, 29 mayıs 1943, s: 3.

Yürüyüş; "Realizm Nedir?", No: 17/18, Haziran/Temmuz-1943, ss: 3-4.

[Zaimoğlu], Ziya İlhan; "Ömür", No: 2, 5 Ağustos 1941, s: 9, [şiir].

[Zaimoğlu], Ziya İlhan; "Gurbet", No: 3, 5 Eylül 1941, s: 4, [şiir].

Ek: 1

Şiire Dair

Rıfat Ilgaz

Resim ve müzik sanatında olduğu gibi edebiyatın da bünyesine tesir eden dinî telâkkiler, yerini zamanla daha başka endişelere bırakmıştır. Beşerî ve içtimaî kelimeleriyle vasıflandırabileceğimiz bu endişeler son iki asır içinde edebiyata daha fazla hâkim olmuş ve bilhassa roman janrında büyük örnekler vermiştir.

Zaman zaman, şiirin bünyesine mahallî renkler, yerli motifler ve folklor malzemesi hâlinde karışan bu endişe bugün, bir yama olmaktan çıkmış; estetik kanunlarıyla bağdaşarak şiire hakikî istikametini kazandırmıştır.

Bu içtimaîlik vasfı ile, şairin cemiyet ve tabiatla olan psikolojik münasebeti, gelip geçici anlaşması çok defa karıştırılmaktadır. Bu yanlış kanaatle Nedim gibi, Y. Kemâl gibi şairlerin, devirlerini tarih sayfalarından daha iyi verebildiklerini ileri sürenler vardır.

Şairin kendinden bahsetmesi ve enfüsî [öznel] bir şekilde dış âlemi ele alması, meydana getirdiği esere içtimaî vasfını kazandıramaz.

Sanatkâr, herşeyden önce muhitini, cemiyetini kavrıyabilecek ileri bir düşünce sistemine sahip olmalıdır. An-

cak bu seviyeye ulaşan sanatkâr, kendinden beklenileni verebilir.

Bir taraftan aynı hayat görüşüne ve düşünme sistemine sahip olan sanatkârlar birbirine yaklaşırken. Bir taraftan da mizaçlarındaki ayrılık uslûplarına tesir ederek onların şahsiyetlerini belirtir.

Sanatkâr, mevzuunu tefsir ve izah ederken muayyen bir düşünce sisteminin şaşmıyan ölçülerine bağlı kalmak mecburiyetindedir. Bu ölçü, bugün artık, mücerret bir estetik mıkyas olmaktan çıkmış ve en sağlam bir sanat telâkkisi hâline girmiştir.

Ek: 2

Realizme Doğru

Hüsamettin Bozok

Realizm, gerek kendine zıt, gerek kendine muvazi olarak inkişaf eden sanat cereyanları arasında en çok alâka toplıyanı olmuştur. Bu alâkanın sebebini, bazı moda cereyanların, hayatın hakikî tekâmülünü yakından ve kuvvetle takip edememeleriyle izah etmek mümkündür. Bilhassa XIX'uncu asırın son yarımından sonra zihinleri meşgul etmiye başlıyan realizm, muhtelif istihale ve tandanslarıyle birlikte hep birinci planda kalmıştır; gün geçtikce de bu ehemmiyetini daha ziyade hissettirmekte ve kendine zıt sanat anlayışlarını müdafaa edilmez bir hâle getirmektedir.

Bu hal yalnız sanat imkânları sonuna kadar gelişmiş olan ileri Garp memleketlerinde değil, Türkiye gibi başka bir medeniyete adım uydurmaya yeni başlıyan memleketlerde de tamamen görülüyor. Ancak, hakikî sanat faaliyetleri çok dar bir çerçevenin içine sıkışmış olan memleketimizin sanatkârları, Avrupaî metodun verimlerini henüz layıkıyle eserlerine geçirmemişlerdir. İnkılâpçı realizm, bir mesele olarak, sanatkârlarımızın kafasında yeni yeni filizlenmektedir. Şüphesiz ki bu düşüncelerin eserlere aksi için de bir zaman geçmesini beklemek lâzımdır.

Bu noktayı işaret ederken, memleketimizin, fikir ve kültür sahasında diğer medenî Garp memleketlerine nazaran çok hususî bir durumda olduğunu gözönünde bulundurmalıyız. Memleketimiz Garp fikriyatına ve sanatına kapılarını açalı ancak bir asır olmuştur. Bu bir asır içinde bazı sanat kolları, muhtelif âmillerin tesiri altında hudutlarımızı güçlükle aşabilmiştir. Şark âlemine mahsus teknik ve şartların çok defa tam zıddı imkânlar içinde yaratılmış olan Avrupaî edebiyatın, resmin, musikinin, heykeltraşlığın ilh. memleketimizdeki geçmişleri düşünülürse vaziyet daha açık olarak belirecektir. Henüz bazı sanat kollarını doğru dürüst tanımıya başlıyan bir memlekette cereyanların münakaşası ve kabulü daha sonra gelen bir mesele olmak mecburiyetindedir. Bu bakımdan denebilir ki, memleketimizde inkılâpçı realizmin mazisi yoktur; istikbali büyük olacaktır!

Memleketimizde sanat meselelerini ve bu arada realizmi mevzuubahs ederken bir başka noktayı da ihmâl etmemek gerektir. Garp sanatı mütecanis bir tek bütün değildir! Bu sanatin içinde biribirini red veya tadil eden cereyanlar vardır ve bunlar daimî bir mücadele ve tekâmül halindedirler.

Realist sanat bütün tandanslarıyla birlikte, bu kaynaşmanın bir unsuru, şüphesiz en kuvvetli ve sağlam bir parçası bulunmaktadır. Çürük ve kof başlangıçlardan hareket eden sanat anlayışları -içtimaî hayatın sanat imkânları üzerine yapmakta olduğu esaslı tesirler dola-

yısıyle- gittikçe tasfiyeye uğramaktadır. Bu da, realiteyi lâyıkıyle ve hakikî cephesiyle görebilen gözler için şu mânayı ifade ediyor: Tasfiye hareketi realizmin lehine inkişaftadır, zafer de onun olacaktır!

Memleketimiz Garp medeniyeti çerçevesi içine girdiğinden beri Avrupaî değerlerle imkân nispetinde yakın bir temasa geçilmek zarureti hissedildi. Burada bir *değerler değişimi* değil, daha ziyade, meçhulumuz olan bazı *değerleri tanıma* işi bahis mevzuu olduğu için, umumiyetle Garp değerlerinin iyisini kötüsünden fark ve temyiz edecek zaman ve imkânlara tamamen malik bulunmuyorduk. İçimizde, şiddetli bir susuzluğun giderilmesi için duyulan arzudan başka bir şey yoktu. Bundan dolayı Garp kültürünü tanımıya başlarken, ister istemez bu kültürün birbirine zıt hususiyetlerini de -sanki elzemmiş gibi- almıya, benimsemiye mecbur olduk. Realizme "gel!", sembolizme "git!", fütürizme "gelme!" diyemezdik! Esasen, Garp memleketlerine bu ceryanlara kaynak olan bazı imkânlar bizde de -küçük çapta olsa da- vücut bulmaya başlamıştı.

Burada, çok tekrarlanmış olan mühim bir hakikati bir defa daha işaret etmiş oluyoruz: Sanat eserinin sebebi ve neticesi, cemiyetin o tarihî ân içinde ulaşmış olduğu tekâmül merhalesine bağlıdır. Bu telâkki, sanat eserini içtimaî bir vakıa olarak ele almak demektir ki, hakikî realist sanatin de, asrımızın müspet ilimler sahasındaki terakkilerinin de icapları budur.

Bu bakımdan eski Yunan ve Latin klasiklerinden Ortaçağ'a ve Rönesans'tan bugüne kadar bütün dev şahsiyetlerin eserlerinde, yaratıldıkları devrin bir payı, içtimaî zaruretlerin tesiri ve izleri fazlasiyle bulunmaktadır. Esasen sanat eserine müessir olan bu gibi âmiller gözönünde bulundurulmazsa Othello'nun Desdemona'yı niçin hançerlediğini, Fortinbras'ın niçin Hamlet'in ölüsüne muzika çaldırarak harp merasimi yaptırdığını, Flaman ressamların niçin ekseriya deniz resmi boyadıklarını, Robinson'un niçin ıssız bir adada gençliğini harcadığını ve en nihayet Don Quichotto'un niçin değirmen kanatlarına hücum ettiğini izah etmemiz mümkün değildir.

Başak

Taşrada Bir "Sol" Dergi
(Adana-Mart/Haziran 1946)

Devlet Nüshası

Başak

Edebî, İçtimaî, Fikir Dergisi

İçindekiler

Başak	Başak
Telâl	A. N. Asya
Fikir Cereyanları	C. T. Saymen
Bhim Tarım Tasnileri	Naci Kum
Partilere Bakış	M. Naci Eczı
Tabirname	Ay
Sevap	Necati Cinit
Buğdaylara eyi gidiş	Sabi Ahmet
Dua	Salim Güneş
Anladım	Nacaal Ahlen
Köy [illegible]	Y. T. Kurtan
Şefkat Tevze	A. Fuat Bugay

Şiirler

A. N. Asya - Z. İ. Zeinoğlu - N. S. Asyalı
Çerçioğlu Turhan - Hüseyin Kolabe
Aydın Nisani - Celâl Şimşek
S. K. Boşa - Ömer Erdoğan
Y. Sezai - M. Tayfun
K. A. Ayata

Gelecek Sayılarda

A. N. Asya, Z. İ. Zeinoğlu, S. S. Asyalı, Naci Eczı, C. T. Saymen, N. Naci Eczı, Celâl Tez, Nadir Cihoğlu, Sami S. Sungurlu, Zahir Dil, Celâl Cirgi, A. Hilmi Fırın ve daha birçok değerli kalemlerin güzel yazıları bulacaksınız.

Cilt : 1 Sayı : 1
1 Mart 1946

Fi. 25 Kr.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

1946'da çok partili siyasal hayata geçilmesi ile birlikte "sol"da da partileşme hareketi olmuş; 14 Mayıs 1946'da Esat Adil Müstecablıoğlu liderliğinde Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) ve 20 Haziran 1946'da da Dr. Şefik Hüsnü

Değmer önderliğinde Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) kurulmuştur.

Bu partilerden TSP, görüşlerini *Gün* dergisi ve *Gerçek* gazetesi ile, TSEKP de haftalık *Sendika* ve aylık *Yığın* dergileri ile yaymaya çalışıyordu. Ayrıca, Ankara'da yayınlanan *Söz* dergisi de TSEKP'nin yayın organı niteliğindeydi. Bazı kaynaklar Adana'da yayınlanan *Başak*'ın da TSEKP'nin yayın organı olduğunu belirtmektedir[32].

I. Başak'ın Serüveni

"Edebî, içtimaî, fikir dergisi" olan *Başak*'ın ilk sayısı 1 Mart 1946 tarihinde yayınlanmıştır. İlk sayıda neşriyat müdür Arif Nihat Asya, imtiyaz sahibi Salim Günay ve müessisi Y. Tacettin Karan'dır.

Henüz lise öğrencisi iken derginin kurucusu olan Yusuf Tacettin Karan; yayının nasıl çıkarıldığını anılarında şöyle anlatmaktadır:

> "Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve liseden arkadaşlar beş kişiydik. *Tan* gazetesi kapandıktan sonra sesimiz çıksın diye *Başak* adlı bir dergi çıkarttım. ...
>
> "Birazcık eğilmiş bir başaktı Abidin [Dino]'in çizdiği. Milli Emniyet'in adamı, küçük bey 'bunu siz mi yapacaksınız, daha kanunları bilmiyorsunuz' dedi. Bir derginin yazı işleri müdürü olabilmek için üniversiteden, sahibi

32 Aclan Sayılgan; *Türkiye'de Sol Hareketler*, 3. baskı, Otağ yay., İstanbul-1976, s: 302; Özgün Erler Bayır; "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Solda Partileşme", *İstanbul Üniv./Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 45, Ekim-2011, s: 61.

olabilmek için de liseden mezun olmak lazımmış. Başağı orağa benzetti, taneleri saydı, 15 çıkmaz mı? 'SSCB cumhuriyetleri mi' diye sordu. 'Bunu çizene götür, düzeltsin' dedi. Abidin başağı biraz düzeltti, biz de dergiyi çıkarttık"[33].

"Şimdilik ayda bir çıkar" kaydıyla, kapak dahil 16 sayfa olan derginin adının neden *Başak* olduğu, ilk sayıda yayınlanan yazıda;

> ""Dal" demedik kırılmamak için, "Saz" demedik iğilmemek için. Fakat günü gelirse biçilmeyi de, savrulmayı da göze alarak "*Başak*" dedik.
>
> "Türk'e Doğru" demedikse, adı ne olursa olsun, her derginin az çok öyle olması gerektiğindendir.
>
> "Büyük Doğu" demedikse bize "Grand Orient"la "Maşriki Azam"ın Türkçesi gibi göründüğündendir.
>
> "Rönesans" yahut "Yeniden Doğuş" demedik, ikinci doğuşu düşünmemiz yeri olsa da sırası değildi.
>
> "Deniz" demedik rüzgar önünde başaklar da deniz demek olduğu için. "Bucak" diyebilirdik kıyıda kalmaktan, göze görünmemekten çekinmeseydik.
>
> "Yol" demedik her ayağa çiğnenmemek için. "Toprak" demedik diken de biter diye.
>
> "Su" diyebilirdik bulandıracaklarımızdan korkmasak. "Ağaç" demedik çokta dallı budaklı olmadığımızdan ve dalımıza salıncak kurmasınlar diye.
>
> "Adım" demedik yerimizde sayarız korkusuyla.

33 Taci Karan; "Paris'in 'Jön' Delikanlıları", *Cumhuriyet Dergi*, 12 Ocak 2003, No: 877,

"Ülkü" demedik bize romantik geldiği için. "Çağlayan" demedik uğultusunu bir düşmeye borçludur diye.

"Resimli Ay" desek. "Yedigün" desek Takvim zannedebilirlerdi.

"Çiçek" demedik burunlara götürülmemek için.

"Dere" diyebilirdik ellerin değirmenini çevirmek görevi de olmasaydı.

"Fırtına" demedik pek de büyük dalga yapmasın, çatı uçurmasın, direk devirmesin diye.

"Radyo" demedik ötemiyeceğimiz için.

"Yeni Dünya" demedik, dünyanın renkle yenileceğine inanmadığımızdan.

"İleri Yurt" demedik ilerisi de gerisi de yurdumuzdu.

"Yücel" demedik dergi adlarını başka adlarla karıştırmamak için.

"Yeni Adam" demedik iyinin eskisini yenisinden ayırmadığımız için ve eskiye de büyük saygımız olduğundan.

"Görüşler" demedik Çukurova'ya bir (Görüşler) yeterdi. Öteki gibi daltonizm hastalığımız da yoktu.

"Vesaire" demedik vesaire olmayı bizden sonrakilere bıraktık.

Uzun sözün kısası... Çok da derin düşünmeden çevremizde gördüğümüz ilk güzel şeyin adını alarak *Başak* dedik"[34].

satırlarıyla anlatılmaktadır. Son derece iddialı olarak, o dönemde "sağ"da ya da "sol"da yayınlanan bütün dergile-

34 Başak; "Başak", No: 1, 1 Mart 1946, s: 3.

re atıfta bulunan bu "sunuş"a rağmen, *Başak*'ın ilk sayısı "amatör işi" şiirlerle dolu sıradan bir yerel dergi niteliğini aşamamıştır.

Alt başlığın "edebî, içtimaî, fikrî dergi" olarak değiştirildiği ve 15 gün gecikmeli olarak yayınlanan ikinci sayıda ise *Başak*'ı yayınlayan "çekirdek kadro"nun arzuladığı niteliğe biraz olsun ulaştığı ileri sürülebilir. Bu sayıda, milliyetçi bir kimliğe haiz Arif Nihat Asya tasfiye edilmiş, neşriyat müdürlüğüne S. Karazincir getirilmiştir. Daha da ötesi, dergide "Nurettin Cemal" müstearıyla bile olsa Nâzım Hikmet'in bir şiiri dahi yayınlanmıştır. Dergideki bu kimlik değişikliği kapağa da yansımış ve kapak sayfası "kırmızı" renkli olarak basılmıştır[35]!

3. sayıda sendikacılık ile ilgili bir makaleye yer verilmiş, yine müstear kullanılarak Nâzım Hikmet'in bir başka şiiri yayınlanmıştır.

4. sayıda da Orhan Kemal'in bir küçük hikâyesi ile yine Nâzım Hikmet'in bir şiiri basılmıştır.

Saptayabildiğimiz kadarı ile *Başak*, dört sayı yayınlan-

35 İlk sayısı TSEKP'nin kuruluşundan neredeyse 4 ay önce yayınlanan *Başak*'ın 2. sayısında büyük bir dönüşüm geçirmesi, muhtemelen Rasih Nuri İleri'nin yaptığı "örgütleme" ile açıklanabilir. İleri, anılarında Adana'da özellikle gençler arasında "sol" bir altyapının mevcut olduğunu belirtip "*Başak* adında bir dergi de çıkartmışlardı" der. Bkz: *1947 TKP Davası*, (der: Rasih Nuri İleri), TÜSTAV yay., İstanbul-2003, ss: 15-16. Bu arada *Başak*'ın 4. sayısında "*Söz* fikir, sanat ve tenkit dergisinin ikinci sayısı ilkinden daha olgun yazılarla çıktı. ... *Söz*'ü okuyucularımıza tavsiye ederiz" şeklinde bir duyurunun yer aldığını, *Söz*'ün 4. sayısında da *Başak*'ın kısa bir tanıtımının yayınlandığını belirtmek gerekir.

mıştır[36]. Görebildiğimiz son sayıda yer alan bir duyuruda "*Başak*, okuyucularından gördüğü büyük alâkaya karşılık olmak üzere bir çok yeniliklerle ve yepyeni bir kapak içerisinde çıkmaya hazırlanmaktadır" denilmekte ve yeni derginin alt başlığının "sosyoloji-fikir-edebiyat" olacağı kaydedilmektedir.

Başak'ın ilk sayısı Toros Matbaası'nda, ikinci sayısı Tel Basımevi'nde, üçüncü ve dördüncü sayıları Seyhan Basımevi'nde basılmıştır. Bütün sayıların son sayfalarında Adana'daki çeşitli esnafların reklamları yer almaktadır. Derginin fiyatı bütün sayılarda 25 kuruştur.

II. Yazarlar

Başak'ın yazarları arasında Ruşen Akkor, A. Fuat Bugay, Kamuran Çokçalış, Salim Günay, Y. Tacettin Karan ve A. Kırcalı dikkati çekmektedir. Dergide, Nâzım Hikmet'in Nurettin Cemal müstearıyla üç şiiri yayınlanmıştır[37]. O yıllarda Adana'da sürgün hayatı süren A. Kadir [İbrahim Abdülkadir Meriçboyu] da yayına Ali Karasu imzasıyla katkıda bulunmuştur. "Tacettin" imzalı yazılar da muhtemelen Tacettin Karan'a aittir.

36 Söz konusu sayılar 1956 SB 203 kayıt numarası ile [Ankara] Milli Kütüphane'de bulunmaktadır. Özgün Erler Bayır; "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Solda Partileşme", s: 61'de hiçbir kaynak göstermeden *Başak*'ın yayın hayatına parti [TSEKP] kapatılırken son verildiğini ileri sürmektedir.

37 Nâzım Hikmet'in "Sevgiliye Mırıltılar" başlığı altında yayınlanan iki şiiri "Piraye İçin Yazılmış Saat 21-22 Şiirleri"nin 28 Ekim 1945 ve 18 Ekim 1945 tarihli bölümleridir.

III. Açıklamalı Bibliyografya

Akıner, Baki; "Bu Yol Nereye Gider?", No: 1, 1 Mart 1946, s: 4 [deneme].

Akkor, Ruşen; "Zararın Neresinden Dönülse Kârdır!", No: 3, 15 Mayıs 1946, ss: 3-4,11.

Akkor, Ruşen; "Sosyal Adaletsizlik", No: 4, 15 Haziran 1946, ss: 3, 11.

Aktan, Necmi; "Anladım", No: 1, 1 Mart 1946, s: 8 [deneme].

Asya, Arif Nihat; "18 Ağustos", No: 1, 1 Mart 1946, s: 4 [şiir].

Asya, Arif Nihat; "Tellâl", No: 1, 1 Mart 1946, s: 7 [deneme].

Asyalı, H. Salih; "Hakikat", No: 1, 1 Mart 1946, s: 6 [şiir].

Ay; "Tabirname", No: 1, 1 Mart 1946, s: 2 [deneme].

Ayata, K. A.; "Hicret", No: 1, 1 Mart 1946, s: 8 [şiir].

"Başak", No: 1, 1 Mart 1946, s: 3.

Baykam, Müyesser; "Sana", No: 1, 1 Mart 1946, s: 9 [şiir].

Buğay, A. Fuat; "Safiye Teyze", No: 1, 1 Mart 1946, ss: 12, 15 [öykü].

Bugay, A. Fuat; "Haykıran Sesler", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 7 [deneme].

Bulgulu, Muzaffer; "Alıcı", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 6 [deneme].

Bulgulu, Muzaffer; "Vesselâm", No: 3, 15 Mayıs 1946, ss: 13-14.

"Charles Darwin 1809-1887", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 2.

Çam, Hikmet; "...",No: 4, 15 Haziran 1946, s: 5 [şiir].

Çokçalış, Kâmuran; "Sanatın Sosyal Fonksiyonu", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 6.

Çokçalış, Kâmuran; "Hasbıhal", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 11 [şiir].

Çokçalış, Kâmuran; "İnkılâpçı Sanatın Belkemiği: Aktif Realizm", No: 4, 15 Haziran 1946, ss: 6, 11.

Çokçalış, Kâmuran; "Bunca Yıldır", No: 4, 15 Haziran 1946, s: 10 [şiir].

Erdoğan, Ömer: "Kurtuluş", No: 1, 1 Mart 1946, s: 2 [şiir].

Gökler, Mümtaz; "Liberal Devletten Faşist Devlete", No: 4, 15 Haziran 1946, ss: 8-10.

Görgün, Malik; "Fidanlık", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 4 [deneme].

Görgün, Malik; "Korkuluklar", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 10 [deneme].

Günay, Salim; "Dua", No: 1, 1 Mart 1946, s: 9 [deneme].

Günay, Salim; "Sanat ve Hürriyet", No: 4, 15 Haziran 1946, ss: 7, 10.

Haksoran, Adil; "Tevfik Fikret", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 12.

İleri, Nejat; "Geçit Devri", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 3.

İnönü, İsmet; "İlköğretim Çalışmalarından", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 14.

İzzettin; "Gerçekler", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 2; No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 15 [eleştiri].

Kalaba, Hüseyin; "Köroğlu", No: 1, 1 Mart 1946, s: 8 [şiir].

Karan, Y. T.; "Köy ve Köylü", No: 1, 1 Mart 1946, s: 13.

Karan, Y. T.; "Avare Çocuklar", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 5.

Karan, Y. Tacettin; "Dostlarıma", No: 4, 15 Haziran 1946, s: 10 [şiir].

Karan, Y. Tacettin; "Şapkalı Yobazlara Mektup", No: 4, 15 Haziran 1946, s: 12 [deneme].

Karasu, Ali; "Hemşerim", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 8 [şiir].

Karasu, Ali; "Musolini Konuştu", No: 3, 15 Mayıs 1946, ss: 8-9 [şiir].

Karasu, Ali; "Sefalet Türküsü", No: 4, 15 Haziran 1946, s: 12 [şiir].

Karazincir, S.; "Çukurova'da Sebzecilik", No: 2, 15 Nisan 1946, ss: 10, 15.

Karazincir, Selâhattin; "Sigortacılık", No: 3, 15 Mayıs 1946, ss: 12-13.

Kırcalı, A.; "Ziya Gökalp/Bugünün Gözüyle", No: 2, 15 Nisan 1946, ss: 8-9, 11.

Kırcalı, A.; "Korkunç Bir İçtimaî Yara: Fuhuş", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 5.

Kırcalı, A.; "Sosyal Sınıflar ve Sınıflı Demokrasi", No: 4, 15 Haziran 1946, ss: 4-5.

Köymen, Nusret; "Pamuğun Romanı", No: 3, 15 Mayıs 1946, ss: 7, 10.

Kum, Naci; "Ekim, Üretim, Tarım Tanrıları ve Senbolleri Hakkında", No: 1, 1 Mart 1946, ss: 11, 14-15.

"Maksim Gorki (1898-1936)", No: 4, 15 Haziran 1946, s: 2.

Nisari, Aydın; "Bahar Türküsü", No: 1, 1 Mart 1946, s: 6 [şiir].

Nurettin Cemal; "Sevgiliye Mırıltılar", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 5 [şiir].

Nurettin Cemal; "Sevgiliye Mırıltılar", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 13 [şiir].

Nurettin Cemal; "Hapisane Mukayyidi", No: 4, 15 Haziran 1946, ss: 8-9 [şiir].

"Olandan Bitenden: Antoloji Hastalığı-Çanlar Kimin İçin Çalıyor-Destan Gibi-İklimden İklime Kitabı Münasebetiyle", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 15 [kitabiyat].

"Olandan... Bitenden: Harman Yangını-Yarenlik Hakkında-Kervan Yürür", No: 4, 15 Haziran 1946, s: 15 [Halil Aytekin ve Rıfat Ilgaz'ın kitaplarının tanıtımı].

Orhan Kemal; "Küçük Fahişeler", No: 4, 15 Haziran 1946, ss: 13-14 [öykü].

Price, John; "İngiliz Sendikaları/Sendikaların Lüzumu", (çev: R. G.), No: 3, 15 Mayıs 1946, ss: 8-9, 14.

"Roosevlt'in Ölümü", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 4.

Saymen, Celâl Teyfik; "Fikir Cereyanları", No: 1, 1 Mart 1946, ss: 5-6.

Sezel, Yüksel; "İlk Gecemiz", No: 1, 1 Mart 1946, s: 9 [şiir].

Suat, Reşat; "Motör Sesleri", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 9 [şiir].

Suat, Reşat; "İşsizlik", No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 10 [şiir].

Suat, R.; "Yemiş Satıcısı", No: 2, 15 Nisan 1946, ss: 13-15 [öykü].

Şimşek, A. Celâl; "Bekleyiş", No: 1, 1 Mart 1946, s: 9 [şiir].

Tacettin; "Lûgatler", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 2; No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 15 [eleştiri].

Turhan, Cengiz; "Tahtaravalli", No: 1, 1 Mart 1946, s: 2 [şiir].

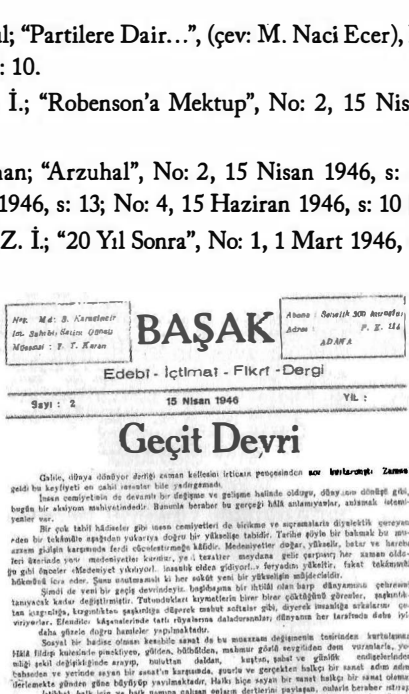
Ümit, Necati; "Gelenek-Sevap", No: 1, 1 Mart 1946, ss: 8-9 [deneme].

Valéry, Paul; "Partilere Dair...", (çev: M. Naci Ecer), No: 1, 1 Mart 1946, s: 10.

Yenentürk, İ.; "Robenson'a Mektup", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 2 [şiir].

Yusuf, Orhan; "Arzuhal", No: 2, 15 Nisan 1946, s: 15; No: 3, 15 Mayıs 1946, s: 13; No: 4, 15 Haziran 1946, s: 10 [şiir].

Zaimoğlu, Z. İ.; "20 Yıl Sonra", No: 1, 1 Mart 1946, s: 13 [şiir].

Neş. Md: S. Karaatlıer
İm. Sahibi: Selâhi Oğnalı
Müdürü: F. T. Karan

BAŞAK

Abone: Senelik 300 kuruştur.
Adres: P. K. 114
ADANA

Edebî - İçtimaî - Fikrî - Dergi

Sayı: 2 — 15 Nisan 1946 — YIL:

Geçit Devri

Galile, dünya dönüyor derdiği zaman kelleşini irticaın pençesinden son kurtarmıştı. Zavallı geldi bu keşfiyeti en cahil zavallılar bile yadırgamadı.

İnsan cemiyetinin de devamlı bir değişme ve gelişme halinde olduğu, dünyanın döndüğü gibi, bugün bir aksiyon mahiyetindedir. Bununla beraber bu gerçeği hâlâ anlamıyanlar, anlamak istemiyenler var.

Bir çok tabiî hâdiseler gibi insan cemiyetleri de birikme ve sıçramalarla diyalektik çerçeveden bir tekâmüle uğradıkları yukarıya doğru bir yükseliş tabidir. Tarihe güvlü bir bakmak bu muazzam gidişin karşısında ferdî ehemmiyetimizin kâfidir. Medeniyetler doğar, yükselir, batar ve harabeleri üzerinde yeni medeniyetler kurulur, ye i tezahür meydana gelir çarpıntı, her zaman olduğu gibi önceler «Medeniyet yıkılıyor. insanlık elden gidiyor!..» feryadını yükseltir, fakat tekâmülü hükmedici ıcra eder. Şunu unutmamalı ki her sukût yeni bir yükselişin müjdecisidir.

Şimdi de yeni bir geçiş devrindeyiz. Isgıldayana bir ihtilâl olan harp dünyamızın çehresini tanıyacak kadar değiştirmiştir. Tutundukları kıymetlerin birer birer çöktüğünü görenler, şaşkınlıktan çıkarılığa, kargaşalıktan şaşkınlığa düşerek mahut sofralar gibi, deyerek insanlığa sırtlarını çeviriyorlar. Efendiler kâşanelerinde tatlı rüyalarına daldırıcısınları dünyanın her tarafında daha iyi daha güzele doğru hamleler yapılmaktadır.

Sosyal bir hadise olması kesbihle sanat da bu muazzam değişmenin tesirinden kurtulamaz. Hâlâ fildişi kulelerinde pinekliyen, gölden, bülbülden, mahmur gözlü sevgilinin dem vurmalarla, yahut eski değişikliğinde arayıp, bulmaktan daldan, kuştan, şahsî ve şümûlî endişelerinden tahassüs ve yerinde sayan bir sanat'ın karşısında, yeniliğe ve gerçekten halkçı bir sanat adına adım adım ilerlemekte günden güne büyüyüp yayılmaktadır. Halkı hiçe sayan bir sanat halkçı bir sanat olamaz. İstihbat, halk için ve halk namına çalışan onların derdlerini paylaşan, onlarla beraber ıstırap sanat'ın onların emrine verenlerindir. Son yıllarda neşriyat alanını kapkaranlık + Sanat, Fikirsiz sanat - forsuz-kırsal geveliyen yemlik adı altında birtakım garebeler güdüsoysuz bir sanatı **methedip, bilhassa resim, şiir** ve küçük hikâye jamda kemiyetçi fakat boy dünya çapında - **iki sanatkârlarımız yarattı** ileri Türk sanatının endişeçilerdir.

Şeçiş devrinde bulunmaktayız. Bu güdüşe uyak aydınlanmış bütün tepkimelerine rağmen bir kerera atılıp unutulmağa mahkûmdurlar. Aşırlık yenilik ve bıkkaç senelik asker devrindeyiz.

Bugün dünden ileridir; ve yarın bugünden daha ileri olacaktır.

Nejat İLERİ

Ek: 1

Köy ve Köylü

Y. T. Karan

Köy ve köylü bize, siyahın beyaza benzeyişi kadar bir tezatla iki türlü tanıtılmıştır. Birincisi sadece romantik şairin hayali, ikincisi ise hayatın realitesidir.

Sadece boş hayaliyle yaşıyan ve bütün dünyayı mühayyelenin penceresinden mühayyelesinin gözüyle gören şair; köyü semadaki Cennet'in yer yüzünde bir eşi ve köylüyü de meleklerin kendileri olarak tanıtır.

Şairin gözüyle köy; çağlayan suların, şarıl şarıl akan pınarların, destilerini omuzlarında ilâhi nağmeler terennüm eden, atlas şalvarlı ayın ondördü gibi güzel, şen ve âşık kızların, öten kuşların, şakıyan bülbüllerin, çiçekli mis kokulu ağaç ve otların, hattâ hattâ batmıyan bir mehtabın diyarıdır.

Hayatın bize tanıttığı köy ve köylü ise, şairin tanıttığı köy ve köylünün tam manasıyla zıttıdır. Hem de mutlak cinsinden.

Şairin satırlarını okuyup tasarladığım, kafamda yaşattığım bir cennet olan köyü ve melek olan köylüyü; hayat apaçıklığıyle cehennem ve günahkâr olarak sırıtarak göstermektedir.

Bilmeyenler bilsin ki; köyde ne çağlayan sular, ne de şarıl şarıl akan pınarlar vardır. Bunların yerini bataklık, çirkefli mandaların yıkandıkları gölcükler almıştır. Köyde gördüğüm kızlar atlastan çiçekli, şalvarlar yerine karaman veya boyalı kaput bezinden kara şalvarlar giymiş, yalın ayak topukları çatlak zavallılardır. Bunlar destileri omuzlarında şarkılar terennüm ederek pınarlara koşuşmuyorlar! O melek olarak tanıtılanlar; gün doğmadan akşamlara kadar çapa vuran, çift süren, başak başaklıyan, kızak çeken, odun kesip sırtlayan, kına yakacak yerde tezek yuğuran biçarelerdir.

Köyde şakıyan bülbül yerine, leşler üstünde menhus seslerle bağrışan kargalar ve o mis kokulu çiçekli ağaçlar yerine zibillikler gördüm. Zibilliklerde bülbül öter mi? Köyü bir cennet ve köylüyü de bir melek tanıtan şair! Böyle bir hayat sahnesinin cennete neresi benzer? Böyle bir yerde melek ne gezer sorarım sana ey şair?. Zavallıların zavallısa realiteciyi göremiyen, işitemiyen romantik şair! Gözün görmüyor muydu, kulağın tıkalı mıydı?

Ek-2

Korkunç Bir İçtimai Yara: Fuhuş

A. Kırcalı

Harp sonrası Türkiye'sinde, bilhassa büyük şehirlerimizde fuhuş gün geçtikçe daha derin ve daha şumüllü bir mahiyet kesbederek içimizi kemiren ve kangren olmak istidadını gösteren vahim bir yara manzarasını alıyor. Bu yarayı deşmek, cemiyeti bu illetten kurtarmak için hal çareleri aramak her münevver vatandaşın borcudur.

Nitekim bu mevzu üzerinde gazete ve mecmualarda birçok yazılar yazıldı, birçok söz söylendi ve fikirler öne sürüldü. Pek azı müstesna bütün bu yazılan yazılar ve söylenen sözlerde meselenin köküne inilmekten ziyade dış görünüşüyle uğraşılmakta, realite bütün açıklığıyla görülmekle beraber daha çok bir ahlâk meselesi olarak telâkki edilmekte, sosyal ve ekonomik sebebler dikkate alınmamakta veya bunlara lâzım gelen ehemmiyet verilmemektedir.

Memleketimiz harp afetinin kanlı faciasından uzak kalmakla beraber ekonomik bakımdan zarurî olarak müteessir olmuş netice olarak da birçok sosyal düzensizlikler meydana gelmiştir. İhtikâr musibetinin bir türlü önüne

geçilememesi, servetin mahdut ellerde toplanmasına sebeb olmuş, diğer yandan kol ve kafa işçileri ile günlük gelirini şahsi çalışmasıyla temin etmek mecburiyetinde olan küçük zenaatkâr ve esnaf, istihlâk kabiliyetlere daralmak suretiyle, korkunç bir sefalet uçurumuna yuvarlanmıştır.

Kolay ve emeksiz kazançla şımaran, şahsi zevk ve eğlencesi için bol vakte sahip aylak tabaka hem doğrudan doğruya hem de dolayısıyla fuhşun müsebbibidir. Doğrudan doğruya müsebbibidir; çünkü, kolay kazandığı parayı bir baştan çıkarma vasıtası olarak kullanıp ihtiraslarının tatmini yolunda bol bol harcayabilmektedir. Dolayısıyla müsebbibidir; çünkü, böylelerinin elinde bol miktarda para toplanmakta, cemiyetin refah seviyesi bir avuç insanın kasalarında depo edilmek suretiyle düşmekte, orta ve aşağı tabaka en mübrem hayati ihtiyaçlarını tatmin edebilmekten aciz kalmaktadır. Bu suretle bir birinden keskin iktisadi farklarla ayrılmış iki sınıf teşekkül ederek fuhuş için en müsait durum hazırlanmış olmaktadır.

Diğer yandan, memleketimizde bilhassa kadınlar arasında evlilik içtimaî ve mali durumunu düzeltmek için büyük bir fırsat telakki edilmektedir. Küçük bir araştırma bile bu temayülü, evlenme yoluyla bir sosyal sınıftan diğerine atlamak isteğini açık olarak ortaya koymaya kâfidir[38]. Netice olarak evlenmelerde iktisadi faktör şahsî zevk ve alâkadan daha büyük rol oynuyor demektir. Bu

38 Bak: *Adımlar Mecmuası*, sayı: 11-"Evlenmelere Tesir Eden Sosyal Amiller", Enise Apak.

durum zevki ailenin dışında aramak gibi anormal bir netice vermektedir.

Diğer yandan hayat seviyesinin düşüklüğü, kazanç imkanlarının darlığı evlenmeleri hayli güç duruma sokarak, gerek nüfus politikamızı baltalayan, gerek fuhşu teşvik eden bir amil olarak belirmektedir. Son nüfus sayımı bu hakikatı bir şamar gibi suratımıza çarpmıştır.

Her yönden iktisadi baskı altında kalan fert, sevkitabiilerine uyarak moral duyguları reddetmekte, bu suretle cemiyette ahlâksız dediğimiz hakikatta zavallı bir insan tipi türemektedir. Bu acı neticeyi muhiti nazarı itibara almadan fertlerin ahlâk ve terbiye durumlarında aramak satıh üzerinde oynıyarak meselenin reel köklerini ört-bas etmiye çalışmak, sadece basit bir safdillik olmakla kalmıyarak memleket çapındaki bir davayı yanlış yollara sevk etmek suretiyle asıl meseleyi ihmal ederek önlemesine değil, genişlemesine sebep olur.

Cümhuriyet inkılâbıyla esaretten kurtulan kadınlarımızın imkânsızlıklar içerisinde bırakılarak bir başka türlü köleliğe düşmesine müsaade edilmemelidir. Medenî bir cemiyette kadınlar içtimaî hayatın ön safında şerefli bir mevki sahibidirler. Kadınlarımızı bu mevkiye yükseltmek için, onların iş imkanlarını daraltmak değil genişletmek lâzımdır. Bunu yaparken irticaın kör kuvvetiyle de çarpışarak kadının yeri ev olduğu hakkında realiteye hiç uymayan ve kadını bir zevk aleti olarak telâkki etmiye alışmış burjuva zihniyetini ortadan kaldırmak lâzımdır. Her şey-

den önce kol ve kafa kuvvetiyle çalışarak cemiyete hizmet eden kadına aylak ve bütün meşgalesi balo, süs, kendini beğendirmek olan kadından daha çok hürmet göstermeğe alışmalıyız.

Kadının alınıp satılır bir meta haline gelmesi, para mukabili yapılan fuhuş, içtimai sefaletin en korkunç mertebesidir. Bu günkü iktisadi keşmekeş içerisinde bunun kökünden kesilip atılamayacağını bilmekle beraber, gönül istiyor ki hiç olmazsa daha fazla yayılıp genişlemesine mani olmak suretiyle kısmen hafifletmek yoluna gidilsin: boş lâflar bir kenara bırakılarak radikal tedbirler alınsın.

Söz

Fikir, Sanat ve Tenkit Dergisi

(İstanbul-Mayıs/Aralık 1946)

Söz

FİKİR, SANAT VE TENKİT DERGİSİ

DAĞARCIK

DİL VE BÜRÜNCE

Üniversitenin Muhtariyeti

Behice BORAN

SAYI 2 — 1 Haziran 1946 ANKARA — 25 [illegible]

Türkiye'de çok partili siyasal hayata geçilmesi ile birlikte 1946'da yayınlanan "sol" içerikli önemli süreli yayınlardan birisi de *Söz/Fikir, Sanat ve Tenkit Dergisi*'dir[39].

39 Derginin içeriği hakkında oldukça kapsamlı bilgi için bkz: Remzi İnanç; "Söz/Kırk Yıl Önceki Dergilerimiz", *Bilim ve Sanat*, No: 6, Haziran-1981, ss: 38-39 ve çok kısa notlar için bkz: İlhan Daren-

1. Biçimsel Özellikler

İlk sayısı 15 Mayıs 1946 tarihini taşıyan *Söz*, 15 günde bir yayınlanan "fikir, sanat ve tenkit dergisi"dir. 2. sayı 1 Haziran 1946'da, 3. sayı 15 Haziran 1946'da, 4. sayı 1 Temmuz 1946'da yayınlanmıştır. Daha sonra derginin yayınına kısa bir süre için ara verilmiş; birlikte yayınlanan 5-6. sayı 1 Ağustos 1946'de çıkmıştır. Bu sayı ağırlıklı olarak genç yaşta vefat eden Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi Saffet Dengi Korkut'a ayrılmıştır. Derginin son sayısı ise 1 Aralık 1946 tarihini taşımaktadır[40]. Her sayısı 8 sayfa ve fiyatı 25 kuruş olan dergi, 16 Aralık 1946'da Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP)'nin kapatılmasıyla birlikte yayınına son vermiştir.

Derginin sahibi Asaf Ertekin, yazı işleri müdürü ve umum neşriyatı idare eden Yaşar Çöl'dür. İstanbul'da Sebat Basımevi'nde basılan derginin yazışma adresi ise Ankara'dadır. Tahminimize göre dergi Ankara'da Zeki Baştı-

---

delioğlu; *Türkiye'de Komünist Hareketleri*, 5. baskı, Toker yay., İstanbul-1979, s: 335. *Söz*'ün tam bir koleksiyonu 1958 SC 74 kayıt numarası ile [Ankara] Milli Kütüphane'de bulunmaktadır. Ayrıca http://www.tustav.org/sureli-yayinlar-arsivi/soz-dergisi/ adresinden tüm sayıların dijital kopyalarına ulaşılabilmektedir.

40 Son sayının 4. sayfasında "Dikkat! *SÖZ*'ü türlü engeller ve teknik zaruretlere rağmen çıkartmaya gayret ediyoruz. Okuyucularımızın yardım ve gayretleri ile *Söz*'ü yaşatmıya çalışacağız. Ancak teknik bir sebepten dolayı *Söz*'ü birkaç ay çıkaramadık. Özür dileriz" satırları bulunmaktadır.

mar tarafından yönetilmekte[41], baskı işleri ise İstanbul'da gerçekleştirilmektedir.

Derginin neredeyse her sayısında muhtelif reklamlar bulunmaktadır. Reklamların önemli bir bölümü "toplumcu" kitaplar ile ilgilidir. Bu arada Tariş şarapları ve Tercüme Ofisi'nin ilanı da yayınlanmıştır.

2. İçerik

Derginin ilk sayısında yer alan ve "Sözcü" imzası taşıyan "Fikir Kahramanları" başlıklı yazıda tarihsel süreç incelenerek özgürlük mücadelesi verenler sergilenmekte, "ilerililik yolunda" Namık Kemal ve Tevfik Fikret gibi "iki hürriyet kahramanının izinden korkmadan, yılmadan", "seslerini yükselterek" yürüyenlerin "milletimize ve insanlığa şeref veren fikir ve demokrasi kahramanları" olduğu belirtilmektedir[42].

Bütün sayılarda, yukarıda belirlenen çizgiden hareket edildiğini söylemek mümkündür. Dergide, tam anlamı ile "muhalif" bir tutum izlenmiştir.

---

41 Fethi Tevetoğlu; *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faâliyetler (1910-1960)*, Ayyıldız Matbaası, Ankara-1967, s: 634'te "1946 yaz sonlarında Zeki Baştımar, Yaşar Çöl'ün idaresinde haftalık *Söz* gazetesini yayınlamış[tır]" demektedir. Bu bilgi, Aclan Sayılgan; *Türkiye'de Sol Hareketler*, 3. baskı, Otağ yay., İstanbul-1976, s: 308'de aynen tekrarlanmıştır.

42 Sözcü; "Fikir Kahramanları", *Söz*, No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 1.

3. Yazarlar/Sanatçılar

Dergide en fazla yazısına yer verilen yazarlar arasında Behice Boran, Halil Aytekin, Zeki Baştımar, Yaşar Çöl, Adnan Cemgil, Cahit Saffet Irgat, Enver Gökçe ve Müntekim Öçmen başta gelmektedir. Derginin yazarları arasında Necmi Sarıoğlu, Bekir Semerci, Nuh Naci Özgen ve Selma Ertekin de bulunmaktadır. Dergide, Nâzım Hikmet'in "Nûrettin Eşfak" müstearıyla rubaileri ve ilk kez "Nurettin Cemal" müstearıyla Adana'ya yayınlanan *Başak* dergisinde çıkan bir şiiri de göndermede bulunularak yayınlanmıştır.

Derginin her sayısının ön kapağında çeşitli sanatçıların "görsel" eserlerine yer verilmiştir. İlk sayıda Franz Maserel'in bir deseni mevcuttur. 2. sayının kapak sayfasında da Kaethe Kollwitz'in bir litografisi yer almaktadır[43]. 3. sayıda da Maksim Gorki'yi simgeleyen bir desen bulunmaktadır. 4. sayının kapağında ise Constantin Meunier'in "işçi" heykelinin fotoğrafı yayınlanmıştır[44]. Son sayıda da tekrar Franz Mazerel'in bir deseni basılmıştır. Faris [Erkman] tarafından yapılmış bir Yunus Emre deseni de 3. sayıda basılmıştır.

---

43 Kaethe Kollwitz (1867-1945); Alman ressam, gravür sanatçısı ve heykeltraş. Eserlerinde halkın ve özellikle işçilerin içinde bulunduğu zor yaşam koşullarını işledi. Eserlerinde ezilmişlere, açlık çekenlere, kadınlara ve çocuklara yer verdi.

44 Constantin Meunier (1831-1905); Belçikalı ressam ve heykeltraş. Eserlerinde sanayi ve liman işçileri ile madencilerin çalışma koşullarını, yaşadıkları zorlukları temel unsur olarak ele aldı.

4. Açıklamalı Bibliyografya

"Abdülhak Hamit ve Emperyalizm/Ölümlerinin Yıldönümünde", No: 1, 15 Mayıs 1946, ss: 3-5.

Ağırnaslı, Niyazi; "Irgat Ömer", No: 7, 1 Aralık 1946, ss: 6-7 [hikaye].

Aragon; "Hangi Taraftansınız!", (çev: Aslan Kaynardağ), No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 7.

Aytekin, Halil; "Köyde Sağlık İşleri/Köyden Mektup", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 3.

Aytekin, Halil; "Köylünün Kalbini Kazanmak İçin/Köyden Mektup", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 8.

Aytekin, Halil; "Yol Vergisi", No: 3, 15 Haziran 1946, ss: 6-7 [hikâye].

Başgöz, İlhan; "'Yapacak İşlerimiz O Kadar Çok ki!'", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 5.

Baştımar, Zeki; "Dünya Sendikaları Federasyonu", No: 3, 15 Haziran 1946, ss: 3, 7.

Baştımar, Zeki; "Maksim Gorki/Ölümünün Yıldönümünde", No: 3, 15 Haziran 1946, ss: 1, 7.

Baştımar, Zeki; "Sınıflar ve Partiler", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, ss: 1, 8.

Berk, N. İlhan; "Fransız Mukavemet Şairleri", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 3.

"Bir İhtiyar", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 8 [şiir].

"Biraz da Gülelim", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 8.

Berkes, Niyazi; "Harp Sonrası Gençliği", No: 2, 1 Haziran 1946, ss: 2, 8.

Boran, Behice; "Basın Hürriyeti", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 1.

Boran, Behice; "Halk İdaresi Nasıl Gerçekleşebilir?", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, ss: 1, 8.

Boran, B[ehice]; "O, Kendisi İçin Hiçbir Şey İstemiyordu...", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 4.

Boran, Behice; "Seçim Hakkı ve Demokrasi", No: 3, ss: 15 Haziran 1946, 1, 7.

Boran, Behice; "Üniversitenin Muhtariyeti", No: 2, 1 Haziran 1946, ss: 1-2.

Boratav, P. Naili; "Bir Dost Kaybettik", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 4.

Burian, Orhan; "Engin Vekar", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 5.

Cemgil, Adnan; "Esirgenmiyen Çocuklar", No: 3, 15 Haziran 1946, s: 2

Cemgil, Adnan; "Diderot ve Aydın Despotlar", No: 3, 15 Haziran 1946, s: 5.

"Demokrasi Nedir?", (çev.: N. Sarıoğlu), No: 4, 1 Temmuz 1946, ss: 4-5,7 [Avam Kamarası üyelerinden Muhafazakar Hollis, Komünist Piratin, Liberal Roberts ve Sosyalist Walker arasında Londra radyosunda yapılmış olan bir münakaşanın kısaltılmış çevirisi].

Dosdoğru, Hulusi; "Harp Yılları ve Harp Sonrası Dünya Edebiyatına Bir Bakış", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 4.

Elin-Pelin; "Öğretmenin Ruhu", (çev: Oğuz Peltek), No: 5-6, 1 Ağustos 1946, ss: 6-7 [bir Bulgar yazardan çevrilen hikâye].

Eloğlu, Metin; "Bozuk Çalgı", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 8 [şiir].

Eluard, Paul; "Silâh Başına!", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 3 [şiir].

Ertekin, Asaf; "4 Aralık Hadisesi", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 3.

Ertekin, Selma; "Çalışan ve Çalışmıyan Kadın", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 3.

Goethe; "Hür Bir Toprak Üstünde", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 1.

Gökçe, Enver; "1909-1946", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 5 [şiir].

Gökçe, Enver; "Gök Mustafa", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 8 [şiir].

Gürlev, Sami; "Hürriyet", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 5 [şiir].

H[atko], B[ehice]; "Yirminci Yılını Bitiren Konservatuvardan Türk Tiyatrosu Doğabilir mi?", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 3.

Hatko, Nevzat; "İç Direnmede Yeni Yunan Edebiyatının Payı", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 4.

"Hindistan'da Sağlık", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 4.

Humbert-Laroche, Arlette; "Hücremde", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 5 [şiir].

Irgat, Cahit Saffet; "Rüzgârlarım Konuşuyor", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 7 [şiir].

Irgat, Cahit Saffet; "Ses", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 2 [şiir].

"Irkçılık ve Sanat", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 2.

İsmail Kemalettin; "Fikret'in Mezarında", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 2 [şiir].

Karadeniz, Z.; "Bizim Köyde", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 1 [şiir].

"Kitaplar ve Dergiler Arasında: Harman Yangını-Tercüme [Guillaume Apollinaire-Langston Hughes-Paul Eluard'dan şiir çevirileri", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 8.

"Kitaplar ve Dergiler Arasında: F[ahir]. Ö[zge].; Mehmet Akif Hakkında Bir Kitap-*Başak* [Adana'da yayınlanan bir derginin tanıtımı ve bu dergide yayınlanan Nazım Hikmet'in bir şiiri]", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 7.

"Kitaplar ve Dergiler Arasında: ÖÇ.; Aganta, Burina Burinata!-Yaşar Çöl; Çalışma Dergisi-Köy Enstitüleri Dergisi [bu tanıtmanın altında Mehmet Başaran(ın Köy Enstitüleri Dergisi'nin 3. sayısında yayınlanan "İlân-ı Aşk" başlıklı şiiri yayınlanmıştır], No: 3, 15 Haziran 1946, s: 8.

Külebi, Cahit; "Adamın Biri", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 7 [şiir].

"Mağara Adamına/Atom Konusu Etrafında", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 3 [New York'ta yayınlanan P. M. Gazetesinden çeviri].

Mehmed Kemal; "Onun İçin", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 4.

Nazos, G.; "Sursulas (Tavuk Hırsızı)/Yunan İç Direnme Edebiyatından", (çev.: Nevzat Hatko), No: 2, 1 Haziran 1946, ss: 4-5, 8 [hikaye].

Nûreddin Eşfak; "Rubaî (Hayyam'la Polemik)", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 1.

Nûrettin Eşfak; "Rubaî/1-2", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 1.

"Olaylar Arasında: Yaşar Çöl; İşçi Sigortası-Roosevelt-Yakılan Buğdaylar ve Avrupa'da Açlık", No: 1, 15 Mayıs 1946, ss: 2, 8.

"Olaylar Arasında: Yaşar Çöl; 'Aç Dünya ve U.N.R.R.A'- İhsan Üreğil; 'Ne Düşünüyorsun?'- Y. Çöl; 'Demokrasi ve Sosyalizm'", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 7.

"Olaylar Arasında: Ölüm Kuyuları-Sömürgelerde Sağlık Durumu-Amerikanın Keşfi", No: 3, 15 Haziran 1946, s: 2.

"Olaylar Arasında: Olağanüstü Savaş Ne Oldu?-Toprak Bayramı- Varto Felaketi ve Radyoda Yahya Kemal Gecesi-Bir Hitler Minyatürü [Simera dergisinden çeviri]", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 2.

"Olaylar Arasında: Ankara'da Bir Karikatür Sergisi-Muzaffer Tayyıp Uslu Öldü", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 2.

"Olaylar Arasında: Arif Kaptan'ın Sergisi ve D Grubu-Bu Gayret Neden!-Müntekim Öçmen; 'Jül Sezar Münasebetile'", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 2.

Özge, Fahir; "Bugün de Yaşayan Yunus", No: 3, 15 Haziran 1946, ss: 4-5.

Özmen, Nuh Naci; "Hürriyet", No: 3, 15 Haziran 1946, s: 5 [şiir].

Rolland, Romain; "Shakespeare", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 4.

"Sanat Haberleri: André Malraux'a Dair-Fransız Yazarlar Birliği Kongresi-N. İ. Berk; 'Existentialisme Hakkında'-Öçmen; 'Müzik ve Lüks'", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 5.

Sarıoğlu, Necmi; "Darısı İlkokul Öğretmenlerinin Başına (Üniversite Kanunu Münasebetiyle)", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 6.

Semerci, Bekir; "Saffet Hoca", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 5.

Solok, Cevdet Kudret; "Göçmen", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 6, No: 2, 1 Haziran 1946, ss: 6-7 [hikaye].

"Son Dünya Harbi Başlangıcından Bugüne Kadar Memleketimizde Başlıca Yiyecek ve Yakacak Madde Fiyatlarını Gösterir Tablo", No: 4, 1 Temmuz 1946, s: 8.

Söz; "Prof. Saffet Korkut (1909-1946)", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 4.

Sözcü; "Dil ve Düşünce", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 1.

Sözcü; "Fikir Kahramanları", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 1.

Sözcü; "İnsan Hakları Meselesi", No: 7, 1 Aralık 1946, s: 1.

Steinbeck, J,; "Kahvealtı", (çev: Ş. Egemen), No: 7, 1 Aralık 1946, s: 7 [hikaye].

Sungur, Tahsin; "Musiki: Alaturka-Alafranga", No: 5-6, 1 Ağustos 1946, s: 2.

Toygar [Cemil]; "Tarla", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 7 [şiir].

"Tütün ve Sinema-Fransa İşçi İstiyor-Vurguncuların Cezası", No: 2, 1 Haziran 1946, s: 8.

Yakuplu, Zeliha; "Darwin/Ölümlerinin Yıldönümünde", No: 1, 15 Mayıs 1946, ss: 3, 7.

"Yunus Emre Oratoryosu", No: 3, 15 Haziran 1946, s: 4.

Vildrac, Charles; "Nazi Kampında Ölen Şair Kız", No: 1, 15 Mayıs 1946, s: 5 [Arlette Humbert-Laroche hakkında *Les Etoiles*, No: 42'den derlenen bir yazı].

Ek: 1

Unutulmuş Bir Sima: Saffet Dengi Korkut

1909'da doğdu. Çapa Kız Muallim Mektebi'ni bitirdi. Bakanlığın açtığı sınavı kazanarak Oxford Üniversitesi'ne gitti. 1934'te bu üniversiteden mezun ilk Türk kadını olarak yurda döndü. Önce Gazi Terbiye Enstitüsü'nde çalıştı, ardından Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı Enstitüsü'nün kuruluşunu gerçekleştirdi. Tercüme Bürosu'nun kuruluşunda görev aldı. Bir ara Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün İngilizce öğretmenliği görevini de üstlendi. İngiliz edebiyatı üzerine profesörlüğe atandı. 5 Temmuz 1946'da vefat etti.

Ölümü üzerine Enver Gökçe özellikle son dizesiyle tanınan bir şiir yazar:

"1909-1946

Bir Saffet Hoca vardı dost bağında
Hürriyet yoktu sağlığında
Gün geldi, gitti gencecikken
Yiğitken, güzelken, fidanken.
Şimdi ne kadar
Ne kadar dost varsa arkasında
Hasatçı, öğrenci, öğretmen
Ne kadar gül varsa toprağımızda
Daldırma gül, ak gül, gonca gül
Ne kadar sevgili varsa arkasında
Tiyatro, iş, kitap, şiir, marş
Yanar yanar ağlaşır cümlesi
Çoban ateşi hatırasında.
Gâvur, müslüman demezdi
"Kendisi için bir şey istemezdi"
Yatak ölümü beklemezdi
Gitti vadesiz, gencecikken
Dost iken, yiğitken, güzelken
Ölüm adın kalleş olsun!"

Saffet Korkut'un *Yurt ve Dünya* dergisinde çok sayıda araştırması yayınlanmıştır. Telif ve tercüme kitaplarından bazıları ise şunlardır:

Saffet Korkut; *İrlanda Milli Tiyatrosunun Kuramlar ve Dramlarından Örnekler*, Çankaya Matbaası, Ankara-1943, ss: 147.

Saffet Dengi; *Shaksipeare Kimdir?*, C.H.P. Konferansları, Seri: 1, No: 16, 7.5.1938, Ankara Halkevi, ss: 31.

Francis Bacon; *Denemeler*, (çev: Saffet Korkut), Maarif Vekaleti yay., Ankara-1943.

William Shakespeare; *Antonius ile Kleopatra*, (çev: Saffet Korkut), Maarif Vekaleti yay., Ankara-1944, 1997.

John M. Synge; *İrlanda Oyunları 1: Babayiğit-Dereye Vuran Gölge-Denize Giden Atlılar*, (çev: Saffet Korkut), Mitos-Boyut yay., İstanbul-2003.

John M. Synge; *Babayiğit*, (çev: Saffet Korkut), Maarif Vekaleti Devlet Konservatuarı yay., İstanbul-1944.

Ek: 2
4 Aralık Hadisesi

Asaf Ertekin

Yurdumuzda daha ileri bir demokrasiye geçildiği ve üniversitenin muhtariyet kazandığı bu günlerde, İstanbul'da "Üniversiteli" adıyla çıkmaya başlayan bir derginin demokrasi tarihimizden kolay kolay silinemiyecek bir lekeyi, üniversite gençliğine maletmekteki gayretkeşliğine hayret etmemek elden gelmiyor. Bu dergide üniversiteli bir genç, 4 Aralık vakasını yapan kimselerin üniversiteliler olduğunu ve üniversitelilerin bu işde kendi iradeleri ile hareket etmiş olduklarını kesin bir lisanla söylüyor. Eğer, bu yazı ilk olsaydı güler geçerdik. Fakat iş bu kadarla bitmiyor. Dün açıkça demokrasi aleyhtarı neşriyat yapan, bugün ise demokrat kesilen bazı gazetelerin, bir gericilik nümunesi olan 4 Aralık vakasını üniversite gençliğine aylardanberi maletmek için, yapmakta olduğu sistemli ve sinsice yayın, bizi bu konuda konuşmak zorunda bıraktı. Bu sistemli yayınlarda; "Türk gençliğinin asil heyecanı... Millî heyecanın asil tezahürü...", kabilinden tabirlerle 4 Aralık hadisesi, gençliğe beğendirilerek tasvip ettirilmek isteniyor.

Her aklı başında yurtsever vatandaşın istikrâh ve nefretle karşıladığı bu vaka haklı olarak demokrat basınımızdan, irtica damgası yemiş bulunuyor. Hiç şüphesiz birkaç yüz insanın, tahrip vasıtaları ile bir baskın şeklinde bazı gazete ve mecmuaların idarehane ve matbaalarıyla, bazı kitapevlerini yıkıp yağma etmeleri, ileri bir hareket olarak vasıflandırılamaz. Çünkü bu, faşist ve nazi rejimlerinin hükmettikleri memleketlerde görülebilen bir harekettir. Demokrasi ışınları ile aydınlanan memleketlerde böyle bir şey görülmemiştir.

Yurdumuzda demokrasinin ilerlemesi için gerekli faaliyetlerin son haddine çıktığı günlerde, bu nevi bir gerilik hareketinin memleketin aydın zümresini temsil eden üniversite çevrelerine atfedilmesi affedilemezdi. Nitekim bu işle ilgili oldukları zannedilerek sorguya çekilen üniversiteli öğrenciler daha o zaman kendilerine yapılan bu ithamı reddettiler.

Üniversitelilerin yapmış oldukları bu açıklama, rektörlerin beyanatında da resmi ifadesini bulmuştu. Buna rağmen üçbeş üniversiteli çıkıp da ille bu tahripçi ve gerilik sembolü hareketi üzerine almıya kalkışırlarsa, buna diyeceğimiz bir şey yok. Çünkü bunlar üniversiteli arkadaşlarının ve demokrat basının tekrarladıkları çapılcular zümresine kendilerini katmaktan başka bir şey yapmış olmazlar.

Şu noktayı kat'i olarak açıklamak isteriz: 4 Aralık vakası ile üniversite gençliğinin hiçbir ilgisi yoktur. Nite-

kim üniversiteye, Türk gençliğine maledilmek istenen bu vaka üzerine, infial duyan Ankara Üniversitesi gençleri, bir yandan İstanbul'daki gibi bir hadise çıkartmaya teşvik edilirken ve üzerlerine konmuş olan baskıya rağmen, bu hadiseyi protesto etmekten geri durmamışlardır.

Ankara Üniversitesi gençlerinin elli imza ile 4 Aralık vakasını basına aksettirerek protesto eden yazısını aynen aşağıya alıyorum:

> "Ankara Üniversitesi talebelerinden aşağıda imzaları olan bizler, İstanbul Üniversitesi talebelerinden olduğu söylenilen bir gurubun Tan, Yeni Dünya, Görüşler, La Turquie gazeteleriyle, Berrak, A.B.C. kitabevlerinde tahribat yapmak suretiyle gösterdikleri anti-demokratik hareketi protesto eder ve bu kimselere hatırlatırız ki: Aziz Atatürk'ümüzün muhafaza ve müdafaasını bizlere emanet ettiği canımızdan kıymetli cumhuriyetimiz ileri bir demokrasiye doğru gelişme yolundadır. Bu gelişmede ise en mühim rol basınındır. Anlayışlı halkımızın ve gençliğimizin son zamanlarda basın hürriyetine verdiği önem bunu açıkça ispat etmiş bulunuyor. İnkılâbımızın ana prensiplerini hiçe sayarak dünya gençliği karşısında arkadaşlarını küçük düşürmek isteyen bu anti-demokrat kimseler[i] Türk gençliğini temsilden çok uzak buluyoruz. Sulhsever ve demokrat bir dünya kurmak yolunda dünya gençliğinin toplanarak bir birlik kurduğu bu zamanda biz demokrat Türk gençliği de memleketimizde doğmakta olan basın hürriyetine, kültür müesseselerine çılgınca saldıranlara demokratik hürriyet ve hakları çiğnetmeyeceğiz. Büyük Atatürk'ümüzün şu sözleri şiarı-

mızdır: GENÇLER! CESARETİMİZİ TAKVİYE VE İDAME EDEN SİZSİNİZ. SİZ ALMAKTA OLDUĞUNUZ TERBİYE VE İRFAN İLE İNSANLIK MEZİYETİNİN, FİKİR HÜRRİYETİNİN EN BÜYÜK TİMSALİ OLACAKSINIZ.

Bu müessif hadiseye iştirak etmediklerine inandığımız İstanbul Üniversitesi'nin demokrat gençliğine sevgi ve selamlarımızı göndeririz.

NOT: Bu açıklama, İstanbul'da Akşam, Cumhuriyet, Haber, Hür Ses, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Tanin, Tasvir, Vakit, Vatan, Yeni Dünya, Sabah, La Turquie; Ankara'da Ulus, Sivas'ta Ülke, İzmir'de Anadolu, Yeni Asır, Adana'da Türk Sözü gazetelerine gönderilmiştir".

Nedense o zaman bu protesto yukarıda isimleri yazılı olup da intişar etmekte olan gazetelerin hiç birisinde yer almamıştı. Buna rağmen bir serdengeçtinin tek imza ile Ankara Üniversitesi'ni temsilen İstanbul basınına çektiği, 4 Aralık vakasını tasvip eden telgrafı, gazete sütunlarına iri puntolarla geçti.

Bunlar gösteriyor ki bugünkü muhtar Türk üniversitesinin 4 Aralık vakası ile hiçbir ilgisi yoktur. Mürteci basın ve onu tasvip edenler, bilmelidirler ki; memleketin savunması ve korunması Atatürk tarafından kendilerine emanet edilmiş olan Türk gençliği gündelik politika oyunlarına alet edilemez. ATATÜRK GENÇLİĞİNİN İDEALİ, SİYASİ OYUNLARIN ÇOK ÜSTÜNDE, İNSANİ VE KUTSALDIR.

Ek: 3
Sınıflar ve Partiler

Zeki Baştımar

Sınıflı bir cemiyette sınıfların inkârı çalışan kitlelerin iktisadî, siyasî ve her türlü haklarının inkârına müsavidir. Milletlerin, bilhassa son yirmi yıllık tarihinde bu hakikat apaçıktır. Zaten bugün hiçbir ciddî fikir adamı, bu günkü cemiyetin iktisadî menfaatleri, düşünceleri, hayat görüşleri birbirinden ayrı, hatta birbirine zıt insan guruplarına ayrılmış olması hakikatını inkârdan bir fayda ummamaktadır. Bugün sınıfların varlığı, yokluğu meselesi değil, hakları ve varlıkları uzun zaman inkâr olunan işçi ve emekçi kitlelerini başka sınıfların siyasî ve sınıfî emelleri için gönül hoşluğuyla kazanmak, avlamak bahis mevzuudur. Şüphe yok ki, evvelce sınıfları inkâr edenler şimdi onları ilâhî bir kanunun zaruretleri diye tanıtmıya çalışacak, içtimaî musavatsızlığı insanlık cemiyetinin tabiî bir karakteri, hayatın ezelî ve ebedî bir zarureti diye ileri süreceklerdir; böyle olduğuna göre de, fakir sınıfların kendi alınyazılarına boyun eğmekten başka yapacak işleri olmadığını anlatmıya çalışacaklardır. Sınıfların büsbütün inkârıyla onların bu şekilde kabulü aynı yola çıkar, aynı emele hizmet eder. Bu iddia birincisinden daha az gülünç

değildir. Fazla olarak, ondan daha yobazcadır. Cemiyette hiçbir şeye "ezelî ve ebedî" damgası vurulamaz, hiçbir şey bu damgayı taşıyamaz. Sınıflar da bütün içtimaî kategoriler gibi cemiyetin muayyen bir gelişme merhalesinde doğmuşlar, onun iç gelişmesile şekil değiştirmişlerdir. İçtimaî gelişmenin muayyen bir merhalesinde de nihayet yok olacaklardır. İnsanlığın içtimaî tarihi bugün bu hakikatı elle tutulacak derecede belirtmiş bulunuyor.

* * *

Sınıflar, içtimaî istihsaldeki yerleri, istihsal vasıtalarına karşı münasebetleri, emeğin içtimaî organizasyonundaki rolleri ve içtimaî servetteki hisseleri itibarile birbirinden ayrılan insan guruplarıdır. Sınıflar birbirinden sadece hukukî imtiyazlarla, içtimaî gelir kaynaklariyle, mülkiyet farklariyle, yahut istihsal faaliyetlerindeki farklı teknik fonksiyonlarıyla ayrılmazlar.

Sınıf farklarının esasını cemiyetin ekonomik bünyesinde, içtimaî gurupların istihsal sisteminde işgal ettikleri mevkide aramak lâzımdır. Sınıfın istihsal sistemindeki mevkiini ise her şeyden evvel onun istihsal vasıtalarına karşı münasebetleri, emeğin içtimaî organizasyondaki rolleri sınıflardan birine öbürünün emeğini kendine maletmek, onu istismar etmek imkânını verir.

İstismar eden sınıf istihsal vasıtalarının sahibidir, istismar edilen sınıf bu vasıtalardan mahrumdur. Fakat mesele sadece mülkiyet farkında değildir. İstihsal vasıta-

larına karşı ayrı ayrı münasebetler, emeğin içtimaî organizasyonunda alınan ayrı ayrı roller ve istismar, mülkiyet farkından başka şeylerdir.

Sınıflı bir cemiyette hâkim sınıf kendi inhisarcı ve istismarcı durumunu muhafaza etmek, sağlamlaştırmak istediği gibi, istismar edilen ve her şeyden mahrum bulunan sınıf da içinde yaşadığı şartları islâh etmiye, değiştirmiye çalışır. Bu yüzden iki sınıf arasında daimî bir menfaat çarpışması ve mücadelesi hüküm sürer.

Kapitalizmde burjuvazi ile işçi sınıfı, karşılıklı münasebetleriyle kapitalist istihsal münasebetlerinin karakterini, kapitalizmin ekonomik bünyesini tayin etmektedirler. Bu iki sınıf olmadan ve istihsal faaliyetlerinde birbirlerile münasebete girişmeden kapitalist istihsal tarzı düşünülemez. Burjuvazi ve işçi sınıfı kapitalizmde esas sınıfları teşkil ederler, fakat arada, köylüler, şehir esnafı, münevverler ve sair unsurlar da vardır. Bunlar kapitalizmin iktisadî bünyesile ilgili sınıflar değillerdir. Küçük mülkiyet sahibi olan köylülerle esnaflar işçi sınıfının doğduğu kaynağı teşkil ederler; kapitalizmin inkişaf kanunları ergeç bunları mukadderatça işçi sınıfiyle birleştirir.

Burjuvazile işçi sınıfı arasındaki mücadele iktisadî, siyasî ve nazarî olmak üzere üç şekilde kendini gösterir. Sendikalar, işçi kooperatifleri v.s. işçinin iktisadî teşkilâtlarıdır. İşçi bu teşkilâtlarda birleşerek iktisadî haklarını korumıya çalışır. İktisadî ve siyasî üstünlüğü elinde tutan burjuvazinin karşısında işçinin yegâne silahı

teşkilâtlılık, birlik ve şuurluluktur. Burjuvazi işçinin bu kuvvetini pek iyi bilir. Onu zayif düşürmek için her çareye başvurur. İşçinin teşkilâtlanmasına engel olmak için aldığı bütün tedbirlere rağmen buna muvaffak olamazsa ve demokrasi bir olup bitti, bir zaruretse, yapacağı iş işçiyi kendi içinde fethetmektir. Bu işi ya işçi sınıfının içinde satın aldığı sınıf şuurundan mahrum unsurlarla, yahut işçi sınıfının içine soktuğu profesyonel politikacılarla başarmıya çalışır.

Siyasî mücadelenin en olgun şekli parti mücadelesidir. Partiler sınıfların siyasî teşkilâtlarıdır; onların en şuurlu unsurlarını birleştirirler, temsil ettikleri sınıfların siyasî mücadelesini idare ederler. Burjuva sınıfı; toprak burjuvazisi, sanayi burjuvazisi, ticaret burjuvazisi, gibi menfaatleri birbirine uymıyan, hatta çoğu zaman menfaatleri çarpışan ayrı ayrı guruplardan teşekkül eder. İşçinin yarattığı fazla kıymetin paylaşılmasında kendini gösteren gurup zıddıyetleri çeşitli burjuva partilerinin doğmasına yol açar. Fakat işçi sınıfı menfaatleri birbirine zıt zümrelerden, guruplardan teşekkül etmez. Bu itibarla işçinin ayrı ayrı partiler kurması kendi sınıf menfaatlerinin gerektirdiği bir şey değildir. Tersine olarak, bu onun siyasî menfaatlerine aykırıdır. Burjuvazinin isteğine ve menfaatlerine uygundur. İşçinin davasını benimsemiş görünen, hatta bazan onun şiarlarına bürünerek ortaya çıkan birçok partiler, bilerek veya bilmiyerek, işçi hareketini parçalamaktan, işçinin değil, onun karşısındaki sınıfın davasına

hizmet etmekten başka bir iş görmezler. Hakikî bir işçi partisinin başında, işçi sınıfının ideolojisini hakkıyla benemsemiş, onun inkılâpçı nazariyesiyle silâhlanmış, menfaatleri uğrunda mücadelede pişmiş, millî ve milletlerarası işçi hareketlerinin tecrübelerini kendine maletmiş fedâkar insanlar bulunmak gerekir. Nazariyesi, tecrübesi ve işçi kitlesile bağları zayıf, hattâ işçi sınıfının ideolojisiyle hiçbir ilgisi olmıyanların partileri hangi adı taşırsa taşısınlar bir işçi partisi olmaktan uzaktırlar. İşçi kendi nasırlı pençesinin kudretine inandığı kadar yaratıcı kabiliyetine de güvenir ve kendi içinden binlerce teşkilâtçı ve önder çıkarabilir.

Ek: 4

Çalışan ve Çalışmıyan Kadın

Selma Ertekin

Son günlerin belli başlı konularından biri de kadınlarımızın iş hayatından uzaklaştırılmaları meselesidir. Zaman zaman bir A dairesindeki kadınların işlerine son verileceği kabilinden resmî veya rivayete müstenit gündelik gazete havadisleri çıktığı olur; bazı yazarların bu konuda şahsî ve indî fikirler yürüttüklerini de görürüz. Bütün bu olay ve makalelerde genel istikamet kadınların iş hayatında bulunmaları aleyhindedir.

Geçenlerde gene bir gündelik gazetede bir yazar, kadın memurların tensiki gerektiğini ileri sürüyor ve kanunun bir takım faydalı neticeler doğuracağını yazıyordu. Bu "faydalı neticeler"i vesile addedip biz de bu konuyu ele alalım:

Bugün birçok erkeklerimiz işsiz kaldıkları için yuva kuramıyorlarmış ve işsiz kalışlarının sebebi ise iş sahalarının kadınlar tarafından işgal edilmeleri imiş. Yuva hayatına dönen kadınlardan boş kalan yerleri erkekler doldurunca mahrumiyet, sefalet, hastalık, bekâr kalmak gibi şeyler kısmen bertaraf edilmiş olacakmış. Hayatını kendisi kazanan kadın, bu vaziyetinden gurur duyarak

evlenmek bahsine yanaşmıyormuş. Bu vaziyet ise nüfus siyasetini baltaladığı kadar, bekârlığın neticesi olan bütçeyi sarsıcı ağır masrafları ve lüks fikrini genişletiyormuş. Bir de "aile müessesesinin disiplin ve kontrolü olmayınca bekâr kadın ve erkek sefalete çıkan sefahat yolu üzerinde yürüyerek iktisaden, bedenen ve en mühimmi ahlâken düşerlermiş. Bundan başka yalnız yaşamaktan mütevellit sıhhî mahzurlar da önlenirmiş.

Ve yazar, kadınların iş hayatından çekilmelerinin daha bir çok faydalı neticeleri olduğunu, hükûmetin bu meseleyi ele alması ile sosyal bünyemizde müspet değişiklikler olacağını yazarak yazısına son veriyor.

Böylece işsizlik, bekârlık, sarî hastalık gibi sosyal bünyeye müteallik birçok aksaklıklar hemen de çalışan kadınların üzerine yükletilmiş oluyor!

Bekârlığı, aile geçimsizliklerini, lüks fikirlerini... daha birçok bu gibi meseleleri izah etmek için sebepler araştırılıyor da acaba kadınların çalışmalarının da bir sebebi olabileceği niçin düşünülmüyor!

Bugün dünyanın her tarafında çeşitli sahalarda çalışan kadınlar mevcutken bahusus zamanımız kadınlara her türlü faaliyet imkânlarını sağlarken, bizim kadınlarımıza çalışma haklarını çok görmek düpedüz geriliktir. Kaldı ki, bugün Türkiye'de memur olarak çalışan kadın nispeti, erkeklere nazaran pek düşüktür.

Şayet ilmî bir araştırma konusu olarak bu mesele ele alınırsa, kadınlarımızın çoğunun geçim zarureti neticesinde iş hayatına atıldıkları görülür. Senelerce mahrumiyet masası başında dirsek çürütenler umumiyetle geçim seviyesi esasen orta ve ortanın aşağısında olanlardır.

Sonra (farzı muhal) kadın memurlara işlerinden el çektirilip de yerlerine erkekleri koymakla işsizlik kısmen dahi bertaraf edilemiyeceği gibi, erkeklerin evlenmeye teşvik edileceklerini zannetmek de safdillik olur. Bugün bir memur maaşının bir ailenin geçimini temin etmediği aşikâr olduğuna göre, memuriyete giren bir erkek artık evlenebilirim fikrini beraberinde taşıyamaz. Yani memur şayet evleniyorsa o zaten evleneceği içindir...

Lüks fikrinin de yalnız kadın memurlarda geliştiğini söylemek apaçık iftira atmak olur. Esasen lüks fikri (yaygın bir fikir olarak) mevcuttur. Birçok kadınlar çalışmazken süsleri için aşırı masraf yaparlarken, çalışan kadınlarımıza bunu niçin çok görüyoruz!

Birçok cemiyet şartları altında, aile disiplin ve otoritesinin sefalete ve sefahate çıkan yolun kapısını kapatmadığı olağan şeylerdendir. Binaenaleyh sefahat ve sefaletin yalnız bekârlığa mahsus haller olduğunu zannetmemeliyiz.

Sonra nice evliler vardır ki, yalnız yaşayanlardan çok daha yorgun, hastalıklı ve bakımsız olabilirler.

Maksadım sadece bir yazarın delillerini cerh etmek değil, bu vesile ile muayyen bir görüşün yanlışlığına işaret etmektir.

Kadınlarımızın işten çıkarılmaları veya işlerinde bırakılmaları meselesini günlük münakaşa mevzuu yapmak faydasızdır.Bahusus geçinebilmek için karı-koca, ana-evlât... iş peşine düşülmüş olduğu bir zamanda hattâ zararlıdır. Öyle yapacağımıza her iş sahasında, çalışma şartlarının düzeltilmesini, kolayca iş bulmanın temin edilmesini ve çalışanlara (erkek ve kadın) başlıbaşına bir değer verilmesini istesek daha yerinde olur.

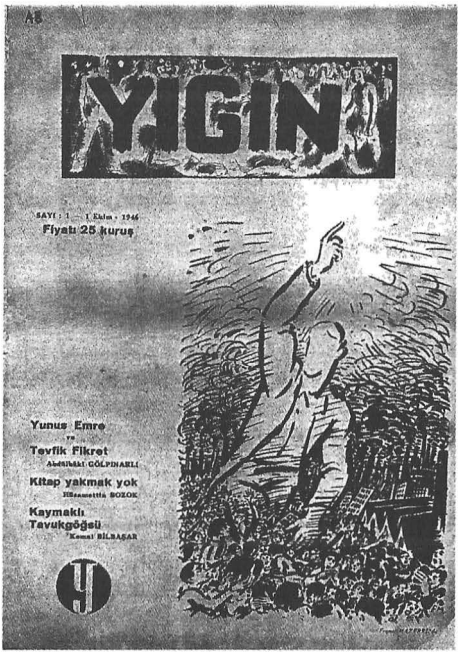
Çalışan kadınlarımız evlenmek bahsinde müşkülpesent olmuyorlar. Bugün evlenmek şartları farklı bir şekil almıştır.

Çalışan kadınlarımız fena yola, lükse, sefahate doğru gitmiyorlar; çalıştırmamak zihniyeti bozuktur. Zaruret içinde olanları her türlü istismar etmek fikri plânlı bir sosyal bünyenin doğurduğu bozuk bir zihniyeti temsil eder.

İyi cemiyet şartları içinde, kadının hem bir iş veya meslek sahibi olup, hem de yuvasının kadını olmasına hiçbir mâni yoktur.

Yığın

(İstanbul-Ekim/Aralık 1946)

II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra Dünya konjontüründeki gelişmelerin de ağırlığını koymasıyla "biçimsel" olarak çok partili "demokratik" hayata geçişle birlikte sürekli olarak denetim altında tutulsa ve yoğun baskılara maruz kalsa da "sol" içerikli yayınlar niceliksel

olarak artmaya başlamıştır[45]. Çoğu kısa ömürlü olan bu yayınlardan birisi de 1946 sonbaharında yayın hayatına katılan *Yığın*'dır[46].

1. Biçimsel Özellikler

Yığın, çok partili demokratik düzene geçiş döneminin "efsanevî" dergilerinden birisidir. İlk sayısı 1 Ekim 1946'da çıkan[47] *Yığın*, 15 Aralık 1946 tarihini taşıyan 6. sayısının yayınlanmasının hemen ardından kapatılmıştır[48].

---

45 1940'lı yıllarda yayınlanan sol içerikli süreli yayınların dökümü için bkz: Remzi İnanç; "Rasih Nuri'nin Açıklamaları", *Bilim ve Sanat*, No: 59, Kasım-1985, ss: 41-43.

46 *Yığın*, [Ankara] Milli Kütüphane'de 1961 SB 31 kayıt numarası ile bulunmaktadır.

47 İlhan Darendelioğlu; *Türkiye'de Komünist Hareketleri*, Toker yay., İstanbul-1979, s: 332'de derginin büyük kentlerde, üzerinde "*Yığın* yakında çıkıyor" ibaresi bulunan afişlerle duyurulduğunu ileri sürmektedir.

48 Derginin ilk beş sayısının içeriğini kapsamlı bir şekilde veren Remzi İnanç; "Eski Dergilerimiz: Yığın", *Bilim ve Sanat*, c: III, No: 28, Nisan-1983, ss: 40-41'de *Yığın*'ın 5 sayı yayınlandığını belirtmektedir. Vedat Günyol; "Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri", *Türkiye'de Dergiler-Ansiklopediler (1849-1984)*, Gelişim yay., İstanbul-1984, s: 102'de ve bu makalenin biraz geliştirilmiş şekli olan V. Günyol; *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, Alan yay., İstanbul-1986, s: 54'te *Yığın*'ın Ekim 1946-Şubat 1947 tarihleri arasında 5 sayı çıktığını kaydetmektedir, ki kapanış tarihi kesinlikle yanlıştır. Şükran Kurdakul; *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, İnkılâp Kitapevi yay., 5. baskı, İstanbul-1989, s: 745'te *Yığın*'ın 5 sayı yayınlandığını belirtmektedir. Yine Şükran Kurdakul; "Yalan Toplumu, Yasak Toplumu", *Cumhuriyet*, 17 Haziran 1996'da *Yığın*'ın 5 sayı çıktığını vurgulamaktadır. Erdal Doğan; *Edebiyatımızda Dergiler*, Bağlam yay., İstanbul-1997, s: 221'de *Yığın*'ın 5 sayı çıktığını yinelemektedir. Son olarak Özgün Erler Bayır; "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Solda

"Her ayın birinde ve onbeşinde çıkar fikir ve sanat mecmuası" olan *Yığın*'ın sahibi ve yazı işleri yöneticisi Âdil Yağcı'dır[49]. Derginin büyük boy ve kapak dahil 16 sayfa olan bütün sayıları İstanbul'da Çemberlitaş yakınlarında bulunan F-K Basımevi'nde basılmıştır[50]. Sayısı 25 kuruşa satılan derginin yıllık abonesi 600 kuruş, altı aylık abonesi 300 kuruştur. Öğretmen ve öğrenciler için ise abone ücreti yıllık 500 ve altı aylık 250 kuruştur. Arslan Kaynardağ, *Yığın*'ın tirajının 2.000 civarında olduğunu belirtmiştir.

Bazı kaynaklarda derginin Ş. Hüsnü Değmer önderliğindeki Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi

---

Partileşme", *İst. Üniv./Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 45, s: 61'de *Yığın*'ın 5 sayı yayınlandığını belirtmektedir. Sanırız bu yanılgının nedeni, derginin 6. sayısının yayınlanışının hemen ardından kapatılması ve bu son sayının dağıtımının yapılamamış olma olasılığıdır. *Yığın*'da bir şiiri yayınlanan Aclan Sayılgan; *Türkiye'de Sol Hareketler*, Otağ yay., 3. baskı, İstanbul-[1976], s: 302'de derginin yanlış olarak ayda bir yayınlandığını ileri sürmektedir.

49 Arslan Kaynardağ, Âdil Yağcı'nın Yüksek Ticaret Mektebi mezunu, sosyalizme gönül vermiş, varlıklı bir kişi olduğu, *Yığın*'ın yanısıra *Sendika*'yı da finanse ettiği bilgisini verdi. Tiyatro sanatçısı Güzin Özyağcılar, Adil Yağcı'yı "vizyonu geniş bir yağ fabrikatörü" olarak tanımlamaktadır. Bkz: "Tiyatro Sevdası", (röportaj: Özge Kutlu), *Şeker Yaşam*, No: 5, Sonbahar/2012, s: 22. Eminönü/İstanbul'da Çavuşbaşı Han'da faaliyet gösteren 'Adil Yağcı müessesesi' reklam amacıyla halkın katılımda bulunabileceği bazı radyo programlarına da katkı sağlamıştır. Bu konu ile ilgili olarak bkz: *Milliyet*, 6 Haziran 1964. Vefatından sonra ailesinin verdiği teşekkür ilanı da *Milliyet*, 19 Ekim 1973'te yayınlanmıştır. Âdil Yağcı hakkında yeni bilgilerin yayınlanması bir vefa borcunun ödenmesi olacaktır.

50 F-K Basımevi: Ferik Kalmuk Basımevi, TSEKP çevresine aittir. Matbaanın sahibi olan Ferit Kalmuk 1947 TKP Davası sanıkları arasındadır. Bkz: *1947 TKP Davası*, (der.: Rasih Nuri İleri), Tüstav yay., İstanbul-2003, ss: 144-145, 188-190.

(TSEKP)'nin yayın organı olduğu belirtilmekle birlikte, dergide buna ilişkin her hangi bir bilgi ya da açıklama bulunmamaktadır[51].

2. İçerik

Pek çok dergiden farklı olarak ilk sayısında "yayınlanış amacını", bir diğer ifade ile "çıkış manifestosu"nu yayınlamayan *Yığın*, hemen her sayısında belli bir konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Derginin 2. sayısında "verem" hastalığı ele alınmıştır. 3. sayı "cumhuriyet ve gerçek demokrasi hiçbir zaman biri diğerinden ayrılmaz" başlığı ile yayınlanmıştır. 4. sayıda kapak olarak Atatürk deseni kullanılmıştır. 5. sayı "kadın meselesi"ne ve 6. sayı Beethoven'e ayrılmıştır. *Yığın* da açık bir sosyalizm propagandası yapılmamış, söz gelimi, yazılarda "Sovyetler Birliği"nin adı bile pek geçmemiştir. Buna karşılık "Atatürk devrimleri" sonuna kadar savunulmuştur[52]. Pek çok sayıda özellikle Sabire Dosdoğru ve Hulusi

51 A. Sayılgan; *Türkiye'de Sol Hareketler*, s: 302'de, Şükran Kurdakul; "Elli Yıl Sonra Denizli'de", *Cumhuriyet*, 9 Aralık 1996'da *Yığın*'ın TSEKP'nin yayın organı olduğunu belirtmektedir. Arslan Kaynardağ, *Yığın* ile TSEKP arasında hukuki bir bağın olmadığını, ancak dergide yazanların bu partiye mensup ya da eğilimli kişiler olduğunu belirtmiştir. Dergi yazarlarından Müntekim Öçmen, Hulûsi Dosdoğru ve bazı kapakları çizen Faris Erkman'ın TSEKP davası sonucu hüküm giymesi ile ilk sayıda *Sendika* gazetesi ile ilgili bir duyurunun yer alması bu iddiaları güçlendirmektedir.

52 Bu konuda geniş bilgi için bkz: M. Bülent Varlık; "*Yığın*'ın Kemalizm'e Bakışı", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, c: XXI, No: 202, Ağustos/Eylül-1997, ss: 54-59.

Dosdoğru'nun yazıları ile "halk sağlığı"na özel bir önem verildiği dikkati çekmektedir.

3. Yazarlar/Sanatçılar

Dergide en çok yazan kalemler arasında Arslan Kaynardağ, Abdülbaki Gölpınarlı, Sabire Dosdoğru, Hüsamettin Bozok, Burhan Arpad, Suat Taşer ve Orhan Kemal başta gelmektedir. Dergide, Nâzım Hikmet'in daha sonraki yıllarda "Memleketimden İnsan Manzaraları" ve "İstiklâl Savaşı Destanı" kitaplarında yer alan bazı şiirleri imzasız ya da "İbrahim Sabri" müstearıyla yayınlanmıştır[53]. Ali Karasu imzasıyla yayınlanan şiirler de "A. Kadir"e aittir[54].

Yığın'ın ilk sayısınının kapağında Franz Mazerel'in bir deseni yer almaktadır. Derginin 3., 4. ve 6. sayılarının kapağı Faris Erkman'a aittir. Derginin çeşitli sayılarında Nuri İyem, Kathe Kolwitz, Picasso ve Fethi Karakaş gibi sanatçıların eserlerine de yer verilmiştir.

---

53 Şükran Kurdakul; "Yalan Toplumu, Yasak Toplumu", *Cumhuriyet*, 17 Haziran 1996. Asım Bezirci; *Nâzım Hikmet/Yaşamı, Eseri, Sanatı*, Amaç yay., 2. baskı, İstanbul-1989, s: 165'te Nâzım'ın *Yığın*'da "Nurettin Eşfak" müstearıyla yazdığını kaydetmektedir, ki bu bilgi doğru değildir.

54 Şükran Kurdakul; "Yalan Toplumu, Yasak Toplumu", *Cumhuriyet*, 17 Haziran 1996.

4. *Yığın*'ın Kapanışı

Yığın, 6. sayısının yayınlanmasının hemen ardından, 16 Aralık 1946 tarihinde Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Asım Tınaztepe imzasını taşıyan bir "tebliğ" ile kapatılmıştır. Aynı tebliğ ile TSEKP, Türkiye Sosyalist Partisi, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği ve İstanbul İşçi

Kulübü de kapatılmış, kapatılan partilerin fikirlerini yaydığı iddiası ile *Sendika*, *Ses*, *Nor Or*, *Gün* ve *Dost* gazete ve dergilerinin faaliyetine de son verilmiştir. Ayrıca, *Yarın* gazetesi ile *Büyük Doğu* dergisinin 4 ay süreyle kapatılması da kararlaştırılmıştır[55].

5. Açıklamalı Bibliyografya

A.B.; "Radyomuzun Hali", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 13.

Adıvar, Halide Edip; "Kadın Çalışacaktır/Çünkü Emek Her İnsan İçin Bir Realitedir", No: 5, 1 Aralık 1946, ss: 9-10. ["Kadın Çalışmalı mı, Çalışmamalı mı?" konulu münazaranın jüri üyesi olan Adıvar'ın *Akşam* gazetesinde yayınlanan makalesinden seçme bölümler].

Akal, Haşmet; "Kathe Kollwitz/Onun Sanatı Ağlayanlara Teselli, Kendileri İçin Yaşıyanlara Bir Kâbustur", No: 3, 1 Kasım 1946, ss: 14-15.

Arpad, Burhan; "Dünyayı Altı Yıl Felâkete Sürükliyen Ortaçağ Rejimiyle Alman Millî Şuuru Arasındaki Münasebeti Anlamak İçin Çapraşık Hesaplara İhtiyaç Var", No: 4, 15 Kasım 1946, ss: 4-5.

Arpad, Burhan; "Burun ve Eller", No: 5, 1 Aralık 1946, ss: 12-13, [deneme].

55 "Sıkı Yönetim Komutanlığının Tebliği", *Vatan*, 17 Aralık 1946. Tebliğ metni için bkz: Alpay Kabacalı; *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti yay., İstanbul-1990, ss: 158-159 ve Alpay Kabacalı; *Türk Basınında Demokrasi*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara-1994, ss: 208-209. Vedat Günyol; "Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri", s: 102 ile *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, s: 54'te kapatılma nedeninin Nâzım Hikmet'in "Kurtuluş Savaşı Destanı"ndan bazı parçaların yayınlanması olduğunu belirtmektedir.

"Aşiyan'ı Ziyaret", No: 1, 1 Ekim 1946, ss: 8-9.

"Atatürk İnkılâbı ve Tarikatlerin Kaldırılışı", No: 2, 15 Ekim 1946, s: 3.

"Atom Enerjisi/Dört Bilgin Konuşuyor", (der: Nevzat Hatko), No: 5, 1 Aralık 1946, s: 15. [Dr. C. Bernard, Karl Hirs, Rubinstein ve Jolio Curie'nin görüşleri].

Barikat, Arif; "Vatan", No: 6, 15 Aralık 1946, s: 11, [şiir].

Bilbaşar, Kemal; "Kaymaklı Tavukgöğsü", No: 1, 1 Ekim 1946, ss: 13-15, [öykü].

Boran, Behice; "İleri Sanat, Geri Sanat/İleri Sanat Realist ve İnkılâpçı Sanat Olduğu İçin Zamanının Sosyal Meselelerine Lâkayt Kalamaz. İleri Olmak İçin Sanatkârın Mutlaka Her Eserinde İstismardan, Sefaletten, Hürriyetten Bahsetmesi Gerekmez Ama İstismarın, Hürriyetsizliğin Hüküm Sürdüğü Bir Devirde İleri Sanat Bu Meselelere Sağır da Kalamaz", No: 6, 15 Aralık 1946, ss: 4-5, 15.

Bozok, Hüsamettin; "Kitap Yakmak Yok", No: 1, 1 Ekim 1946, ss: 12, 15.

Bozok, Hüsamettin; "Hüseyin Rahmi Gürpınar/Bir Halk Romancısının Sanatından Bir Yaprak", No: 5, 1 Aralık 1946, ss: 6-7, 14-15.

Bozok, Hüsamettin; "Rüzgârlarım Konuşuyor", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 3. [Cahit Irgat'ın kitabının tanıtımı]

"Cumhuriyet Bayramı/Cumhuriyeti, Halkın Hâkimiyetini Kuran Rejim Olduğu İçin Benimser, Gerçekleşmesi İçin Savaşmayı Vazife Biliriz", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 3.

Dinçer, Nabi; "Sizler", No: 6, 15 Aralık 1946, s: 11, [deneme].

"Dinde Teyemmüm Var Amma, Kültürde Teyemmüm Yoktur", No: 3, 1 Kasım 1946, ss: 4-5.

Dino, Abidin; "Sanat ve Politika/Tip, Karakter, İhtiras İnsanlar Arasında Paylaşılmış Duyguların Çerçevesi İçinde, Yani

İçtimaî ve Siyasî Şartların Işığında ve Yalnız Bu Yoldan Ebediliğe Yol Alır", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 5.

Dosdoğru, Hulusi; "Demokratik ve Antidemokratik Kampanya/Bugün Demokratik ve Antidemokratik Kampanya İktisadi Sahada Halkın Eşitliği Probleminin Kabulü veya Reddi Prensibi Üzerine Açılmış Bulunmaktadır", No: 6, 15 Aralık 1946, ss: 7, 15.

Dosdoğru, Sabire; "Veremle Mücadele Bir Hayır İşi, Bir Sadaka Meselesi Değil, Bir Devlet Davasıdır", No: 2, 15 Ekim 1946, ss: 8-10.

Dosdoğru, Sabire; "Hayat Standardımızın Gittikçe Düşmesine Sebeb Olan En Mühim Âmillerden Biri, Ev Buhranı", No: 3, 1 Kasım 1946, ss: 6-7.

Dosdoğru, Sabire; "Atatürk ve Türk Kadınları", No: 4, 15 Kasım 1946, ss: 7, 14.

Dosdoğru, Sabire; "Halk Sağlığı ve Sosyal Tebabet/Hekimliğin Serbest Meslek Olarak Bir Kazanç Vasıtası Haline Sokulması Tebabetin Gayesine ve Ruhuna Aykırıdır. Kâr Vasıtası Olan Her Meslekte Bir İstismar Vardır", No: 6, 15 Aralık 1946, ss: 6-7, 15.

"Dünyadan Haber: Henri Mougin'in Ölümü-Gömülen Kitap-Bir Fransız Dostu- Harb ve Edebiyat", No: 1, 1 Ekim 1946, s: 2.

"Dünyadan Haber: Herbert Wells'in Ölümü-Dünya Üniversiteliler Kongresi-Romanya'da Tercüme Faaliyeti-Film Festivali-Paul Nizan", No: 2, 15 Ekim 1946, s: 2.

"Dünyadan Haber: Kadınlar Yemin Ettiler-Lajos Zilahy'nin Jesti-Film Festivalinde Kazananlar-George Bernard Shaw-Filozof Bernard Groethuysen Öldü-Ignazio Silone", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 2.

"Dünyadan Haber: Ferhat ile Şirin Operası-Lorka'nın Bir Trajedisi Prag'da Oynandı-Dünya Kadınları Demokra-

tik Federasyonu'nun Çalışmaları-Polonyalı Muharrirler Paris'te-Dünya Profesörler Teşkilatı-Elio Vittorini", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 2.

"Dünyadan Haber: Dünya Demokrat Gençlik Federasyonu'nun Yıldönümü-Romain Rolland Kulübü-Dimitri Şoştakoviç-Bir Zenci Aktör Mükâfaat Kazandı", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 2.

"Dünyadan Haber: İlya Ehrenburg'un Son Eserleri-1946 Nobel Edebiyat Mükâfatı-Federico Garcia Lorca", No: 6, 15 Aralık 1946, s: 2.

E.; "Konserler", No: 5, 1 Aralık 1946, ss: 4, 10.

Eluard, Paul; "Kendilerini Bir Daha Görmediklerimin Ölmezliği Adına", (çev: N. İlhan Berk), No: 2, 15 Ekim 1946, s: 11, [şiir].

"Geri Fikir ve Hareketlere Karşı Gençliğin Açtığı Savaş", No: 1, 1 Ekim 1946, s: 3.

Gölpınarlı, Abdülbâki; "İnsanı ve İnsanlığı Her Şeyin Üstünde Tutan Yunus!", No: 1, 1 Ekim 1946, ss: 6-7, 11.

Gölpınarlı, Abdülbâki; "Tevfik Fikret", No: 1, 1 Ekim 1946, ss: 8-9,10.

Gölpınarlı, Abdülbâki; "Yunus mu Yalan Söylüyor, Yoksa Oratoryo mu?", No: 2, 15 Ekim 1946, ss: 6-7.

Gölpınarlı, Abdülbâki; "Yaşayan Bilgi Lâzım", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 6.

Gölpınarlı, Abdülbâki; "Türk Kadınının Ezelî Hakkı", No: 5, 1 Aralık 1946, ss: 9-10.

Gürhan, Rasim; "Özlü ve Plânlı Neşriyata Muhtacız/Kontrollu ve Plânlı Neşriyat Halk Hareketi İçin Faydalıdır. Çünkü Bu Neşriyat Herşeyden Evvel Halkın Yetişmesini ve İleri Bir Neşriyatı Kavrayabilecek Bir Hale Gelmesini Gaye Edinmiştir. Söz ve Yazı Hürriyetinin Devamı İçin de Yegâne

Teminat Budur. Yoksa Muayyen Bir Kliği Tatmin Etmek İçin ve Sırf Yazı Yazmak İçin Yapılan Tetkiksiz, Özsüz ve Gelişi Güzel Neşriyat Hem Boş Hem de Zararlıdır", No: 6, 15 Aralık 1946, ss: 3, 14.

Hatko, Nevzat; "Sanat-Siyaset-Politika/Esas İtibariyle, Bugün, Sanatta Politika ve Siyasetin Düşmanı Kesilenler; Halk Yığınlarının ve Bu Yığınların Menfaatını Güden Sanatçıların Yürüttüğü Siyasetin Kendileri İçin Tehlikeli Olduğunu Sezenlerdir", No: 6, 15 Aralık 1946, ss: 13-14.

"Hürriyet, Hürriyet!", No: 2, 15 Ekim 1946, s: 4, [anekdot].

Irgat, Cahit Saffet; "Ana Cadde", No: 2, 15 Ekim 1946, s: 7, [şiir].

Irgat, Cahit Saffet; "Unutulmaz Şarkı", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 11, [film eleştirisi].

İbrahim Sabri [Nâzım Hikmet]; "Nigâr ile Mustafa", No: 1, 1 Ekim 1946, s: 16, [şiir].

İbrahim Sabri [Nâzım Hikmet]; "Ölüme Dair", No: 2, 15 Ekim 1946, s: 16, [şiir].

"Kadın Çalışıyor/Bir Avuç Zengin Kadının Çalışması Sadece Bir Lüks Olduğu İçin, Bu Kadınların Çalışması veya Çalışmaması İçin Yapılan Münâkaşalar da Sadece Bir Lükstür", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 3.

Karasu, Ali [A. Kadir]; "Şarkılar", No: 1, 1 Ekim 1946, s: 5, [şiir].

Karasu, Ali [A. Kadir]; "Cibali", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 7, [şiir].

Karasu, Ali [A. Kadir]; "Bir Kayısı Ağacı", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 16, [şiir].

Katz, H. W.; "Sonsuz Kaçış", (çev: Burhan Arpad), No: 6, 15 Aralık 1946, ss: 12-13, [Katz'ın *Pişmanlar* adlı romanının ilk bölümü].

Kaynardağ, Arslan; "Şarlo'nun Yeri Demokrasi Cephesinin Ön Safındadır", No: 2, 15 Ekim 1946, ss: 5, 13.

Kaynardağ, Arslan; "Ortaköy Harabelerine Sığınan İşçiler! Buralarda Yaşanmaz, Sadece Çürünür!", No: 3, 1 Kasım 1946, ss: 8-9.

Kaynardağ, Arslan; "İstiklâl Savaşımızı Canlandıran Halk Resimleri/Halk Resminin Tarihimizde Daha Başka Örnekleri de Var", No: 4, 15 Kasım 1946, ss: 8-9, 15.

Kaynardağ, Arslan; "Siyasi Partiler", No: 2, 15 Ekim 1946, ss: 3, 10. [Niyazi Berkes'in kitabının tanıtımı]

Kaynardağ, Arslan; "Stefan Zweig'ın Bir Eseri", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 3. [Burhan Arpad tarafından çevrilen *Yıldızın Parladığı Anlar*'ın tanıtımı].

Kaynardağ, Arslan; "İşçiye ve Halk Yığınlarına Hitabeden Yeni Bir Felsefe Kitabı/Bütün Dünyadaki Halk Yığınlarının Olduğu Kadar, Memleketimizin de En Kısa Zamanda Bu Eserin Tercümesine Kavuşturulması Elzemdir", No: 6, 15 Aralık 1946, s: 10. [Politzer'in *Felsefenin Temel İlkeleri*'nin Fransızcasının tanıtımı ve "Doğru Şuur ve Yanlış Şuur" bölümünün çevirisi].

Kemal, Orhan; "Bir Takım İnsanlar", No: 3, 1 Kasım 1946, ss: 10-11, 15, [öykü].

Kemal, Orhan; "İşsizlik", No: 6, 15 Aralık 1946, s: 5, [şiir].

"Kitaplar: Sığınak-Vatansız Çocuk-Strasti Mordasti-Aganta Burina Burinata", No: 1, 1 Ekim 1946, s: 3. [Samim Kocagöz, Ingrit Keun, M. Gorki ve Halikarnas Balıkçısı'nın eserleri hakkında kısa bilgi].

"Kitaplar: İslâmiyette Sosyalizm-Yine Sabah Oldu-Aşk ve Sümüklüböcek", No: 6, 15 Aralık 1946, s: 14, [Faik Bercavî, E. Hemingway ve Fuat Hop-Tuna Baltacıoğlu'nun kitapları hakkında kısa bilgiler].

Lâv, Ercüment Behzat; "Şiir", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 11, [şiir].

[Nâzım Hikmet]; "İstiklâl Savaşı Destanı'ndan: Şoför Ahmet", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 16, [şiir].

[Nâzım Hikmet]; "İstiklâl Savaşı Destanı'ndan: Hikâye-i Arhavili İsmail", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 16, [şiir].

[Nâzım Hikmet]; "Kadınlar", No: 5, 1 Aralık 1946, s: 8.

Öçmen, Müntekim; "Kadın Meselesi Bir Muamma mı?", No: 5, 1 Aralık 1946, ss: 8, 15.

Patacis, Sotiris; "Ölüler şarkısı", (çev: Nevzat Hatko), No: 4, 15 Kasım 1946, ss: 10-11, 14-15.

Saffet [Korkut]; "Dram Sanatı", No: 2, 15 Ekim 1946, ss: 12-13. [Yazının sonunda Prof. Saffet [Korkut]'in bir fotoğrafı ve bibliyografyası bulunmakta].

"Sardalya Sokağı", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 2. [Steinbeck'in Behice Boran tarafından çevrilen kitabının tanıtımı].

Sayılgan, Aclan; "Bir Sigara Yaktığın Zaman", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 13, [şiir].

Solok, Cevdet Kudret; "Bizim Sokak", No: 2, 15 Ekim 1946, ss: 14-15, [öykü].

Sönmezler, Kemal; "Yeni Açılan Resim Sergisi", No: 4, 15 Kasım 1946, ss: 13, 15.

Şalyapin; "Dostum Gorki", No: 1, 1 Ekim 1946, ss: 4-5.

Şardağ, Rüştü; "Wells'in Arkasından", No: 5, 1 Aralık 1946, ss: 4, 15.

Şaşıoğlu, Ahmet; "Bir Dâhinin Hayatı: Beethoven/Nefes Almak İçin Haykırdığı İlk Andan İtibaren Daima Haykırdı; Sefalete Haykırdı, Haksızlığa Haykırdı, Hürriyetsizliğe Haykırdı ve Geniş Halk Yığınlarının Hasretini Çektiği Saadetin Bütün Engellerine Haykırdı", No: 6, 15 Aralık 1946, ss: 8-9, 15.

"Tarih Karşısında Atatürk/Atatürk Türkiye'yi İleri Bir Merha-

leye, Sağa Değil Sola Götürmek İsteyen Bir Mücahitti", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 3.

Taşer Suat; "Cefayı Çeken Eller", No: 1, 1 Ekim 1946, s: 11 [şiir].

Taşer, Suat; "Gözlerim Uzaklarda", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 7, [şiir].

"Toprağı Bol Olsun!", No: 2, 15 Ekim 1946, s: 4. [*Yeni Adam* dergisinin kapanması üzerine yapılan bir değerlendirme]

Toprak, Ö[mer] F[aruk]; "Vatan Şarkısı", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 5, [şiir].

"Verem Var, Verem", No: 2, 15 Ekim 1946, s: 9.

Whitman, Walt; "Şarkım", (çev: İbrahim Gökbakar), No: 6, 15 Aralık 1946, s: 16, [şiir].

"Yarı Şaka, Yarı Ciddi: Bir İflas Bandırası-Zavallı Reşat Halil!-Sevsinler!-İki Telâkki Tarzı", No: 3, 1 Kasım 1946, s: 12, [siyasi/mizahî eleştiriler].

"[Yarı Şaka, Yarı Ciddi]: Dostlar Alış Verişte Görsün-Kılık Meselesi-Kadın Evine mi Dönsün-Kuru Gürültü", No: 4, 15 Kasım 1946, s: 12, [siyasi/mizahî eleştiriler].

Yermilov, V.; "Çehov'un Eserlerindeki Kadın Kahramanlar", (çev: Ali Konuk), No: 3, 1 Kasım 1946, s: 13.

"Yüksek Öğrenim Gençliğinin Fikret'e Gösterdiği Saygı", No: 1, 1 Ekim 1946, s: 3.

Ek: 1
Cumhuriyet Bayramı

Cumhuriyeti, halkın hâkimiyetini kuran rejim olduğu için benimser, gerçekleşmesi için savaşmayı vazife biliriz.

Cumhuriyet cumhurun reyine dayanan rejim olduğu için hakikî bir demokrasinin ifadesidir. Padişahı, saltanatı niçin yıktık? Çünkü padişah ve saltanat rejimi, geniş halk kitlelerinin reyine dayanan, halk tarafından kurulmuş, halkın menfaatine işleyen rejim değildi. Bu rejim ancak idare mevkiini ellerinde tutanların, bu halkın tepesinde saltanat kuran bir sınıfın rejimiydi. Sarayın etrafında toplanan eşraf ve ekâbiri, köyde mütegallibeyi, ırgatları boğaz tokluğuna çalıştıran ağaları, köylüyü soyan simsarı ve mürabahacıyı, şehirde kendi kârı uğruna bütün bir milleti köle gibi kullanan hâkim sınıfı korur; hayatı alnının teri, elinin emeğiyle kazananları mutlak bir sefalete mahkûm ederdi.

Saltanatı, halkın reyine dayanan, halk tarafından, halkın menfaati için işleyen bir rejim olmadığı için yıktık, cumhuriyeti kurduk.

Bizim anladığımız cumhuriyet, bu hakikî demokrasiyi kuran rejimdir ve rejimlerin en mütekâmil şeklidir. Bu hakikî demokrasiye varmak için, cumhuriyet idaresi

içinde dahi buna mâni olanlar varsa, bunlarla mücadele bütün vatandaşların, işçilerin, köylülerin en birinci vazifesidir. Çünkü bu haklarına sahip olmıyan bir halk, ne cumhuriyet, ne de demokrasiye kavuşmuş değildir.

Demokrasi, başta saltanat süren bir zümrenin, bir sınıfın menfaatlerini korumak için yüzlere geçirilmiş bir maske değildir. Bu maskenin altında halk namına, millet namına, vatan namına, geniş halk kitlelerini ızdıraba mahkum edenler, onların reylerini hiçe sayıp cebir ve zorla saltanat sürmek isteyenler, hayatın ve hâdiselerin seyri içinde yüzlerindeki maskeleri düşürmiye mahkûmdurlar. 1914-18 harbinden sonra Almanya'da kurulan cumhuriyet diktatörleri gibi.

Diktatörle cumhuriyet birbirine zıt iki mefhumdur. Hâkim bir sınıfın idaresiyle, halkın hâkimiyeti biribirine zıt iki idare şeklidir. Hâlkın hakim olduğu yerde ne diktatör, ne de hâkim sınıf vardır, diktatörün ve bir sınıfın hâkim olduğu yerde ne halk, ne de halkın menfaatleri korunmuştur. Biz cumhuriyeti, halkın hâkimiyetini kuran rejim olduğu için benimser ve tahakkuku için savaşmayı vazife tanırız.

Halkın reyine dayanan bir cumhuriyette ne sultanların, ne ekâbirin, ne eşrafın, ne ağniyanın, ne de idarî ve askerî amirlerin tahakkümü vardır. Bütün vatandaşlar kanun nazarında olduğu gibi, içtimai haklar, insan hakları bakımından da müsavidirler. Irk, din, mezhep, cins farkı da yoktur. Üzerinde yaşadığımız bu toprak, bu toprağı beraber eken,

bu toprağı mamur etmek için emek sarfeden bütün insanların müşterek vatanıdır. Böyle bir cumhuriyette yaşamak her vatandaş için en büyük bayramdır.

Bugün kutladığımız cumhuriyet, bize hakiki bir demokrasinin temelini kurduğu için bizim bayramımızdır. Bu temelin üzerinde hakiki bir demokrasinin binasını kurmak ve bunu korumak da bizim en büyük vazifemizdir. Çünkü cumhuriyet, ne halk yığınlarını aldatmak için bir formül, ne de muayyen şahısların ve zümrelerin menfaatlerini sağlamak için halkın ağzına çalınmış bir parmak baldır.

İstiklâl Harbi'nde emperyalist ordularına karşı kanını döken, bu vatanı bir müstemleke yapmak için boğazımıza sarılanlara karşı müdafaa eden bu memleketin işçisi, köylüsü, esnafı ve bütün bir halkıdır. Hariçten gelen soyguncuyu nasıl büyük bir savletle koğmuş, cumhuriyeti kurmuşsak, bugün de hariçten ve dahilden bu cumhuriyeti yıkmıya ve çürütmiye çalışanları yine böyle bir halkın mukavemeti ile yıkmalıyız. Millî hâkimiyet, halkın hâkimiyeti, ancak böyle bir cumhuriyette inkişaf edebilir. Hâkim ve mahkûm, efendi ve köle, ecir ve mütegallibe cumhuriyet rejiminin tasfiye ettiği mütehaselerdir. Cumhuriyetimizi bu mütehaselerden temizlemek, cumhuriyetin halk hâkimiyeti rejiminin omuzlarımıza yüklediği vazifedir. Ancak halk kitlelerine bu hâkimiyeti temin eden cumhuriyet, hakiki bir cumhuriyet ve demokrasidir. Böyle bir cumhuriyette yaşamak en büyük bayramdır.

Ek: 2

Dinde Teyemmüm Var Amma, Kültürde Teyemmüm Yoktur...

Konseri, operayı, filmi, radyoyu, notayı ve bunlara ait vasıtaları, işçinin, köylünün ve bütün halkın kolayca anlıyabileceği nimetler haline getirmek lâzım.

Cumhuriyeti kabul edeli müzik terbiyesinde garp müziğini esas aldık. Yirmi üç seneden beri mekteplerdeki müzik öğretimini, haftada bir saat olarak garp müziği üzerinden yaparız. Yedi sekiz seneden beri, Ankara'da kurduğumuz Devlet Konservatuvarı opera temsillerile de, bu görüşümüzü âdeta sahneden desteklemekteyiz. Operanın, bugünkü dünyadaki şüpheli durumu bizim için mühim değil. Türkçenin garp müziğine uyması, garp müziğini insan sesile yaymak ve dolayisile memleketimizde bir geçmişi olmıyan insan sesinin çeşitlerini tanıtmak gibi güzel imkânlarla dolu olması bakımından, operanın bizim için büyük bir özelliği var. Mesele, operanın, müzik terbiyesinde bizim ihtiyaçlarımıza ne nisbette cevap verdiği ve bizi ne nisbette ihtiyaçlandırdığıdır. İş bu noktaya gelince söylenecek en cömert söz şudur:

Yedi sekiz seneden beri, bu opera temsillerile, ancak ikiyüzbin vatandaş temasa gelebildi. Onsekiz milyon altıyüzbin insanın, bundan haberi bile yok!

Halbuki, Ankara'da Devlet Konservatuvarının kurulmasile, opera temsillerinin başlaması ve yedi sekiz seneden

beri devam etmesi az iş değildir. Fakat geri kalan onsekiz milyon altıyüzbin vatandaşın da, bu temsillerden faydalanması ve bir takım itiyatlar alması şöyle dursun, sadece bu temsilleri bir defa görebilmesi için altıyüz sene lâzım!

Sultan Mahmut zamanında başlıyan orkestra hareketinden, bu güne gelinceye kadar ancak bir orkestra kurabildik. Şimdiye kadar açabildiğimiz bütün resmî ve hususî müzik okulları, bu biricik orkestrayı bile besliyecek halde değil. Daha evvelki hareketleri ciddiye almayıp yalnız Cumhuriyet devrinden başlıyalım: Bugünkü kalitesile memleketimizde daha beş orkestraya kavuşabilmemiz için kaç yıl lâzım acaba?

Ciddî mânada bir müzik terbiyesi, orkestraların, koroların, solistlerin ve konserlerin adedi demektir. "Kemiyet yeni keyfiyetler doğurur". Bundan gayrısı ise lâftır.

Bizler hep "istidat" ve "ferdî gayret" hallerile büyüdük. Bir nesil içinde bir tane insan bir işe başlar, dokuz yüz doksan dokuz tanesi imkânsızlıklar, zaruretler, akla gelen gelmiyen çeşit çeşit düzensizlikler yüzünden dökülür. Bir tanesi her nasılsa, ya parasının, ya bildiğinin himayesinde, yahut da her hangi bir tesadüfle bu badireyi atlatıp ayakta kalır. Derhal bunun adı "Allah vergisi" ve "ferdi gayret" olur. Halbuki, halbuki işler ne kadar başka türlü. İstidat ancak bir noktadan sonra başlar. O noktaya kadar, hayat ve çalışma şartları yerinde olan bin insandan en az dokuz yüz tanesi gelebilir.

1936'da komşu memleketlerden birinin bir konservatuvarını gezen müzikçilerimiz gördüklerini hayretlerle

anlatıyorlardı: Onüç ondört yaşındaki çocuklardan dokuz on tanesi bir araya gelip orkestrada birinci keman çalar, yahut etüd yapar gibi konserto çalıyorlar. Nasıl yapıyorlar? Nasıl yetişmişler?

* * *

Alaturka mı? Alafranga mı?

Meselenin alaturka, alafranga meselesi olmayıp, sadece Türk musikisinin inkişafı meselesi olduğunu, yapılan münakaşalara bakarak hâlâ anlamadığımızı söylemek garip gelmesin. Alaturka denen müziği yermek isteyenler, onun Arap, Acem yahut daha doğru olarak Roma-Bizans müziği olduğunu, bizim müziğimiz olmadığını söylüyorlar. Müziğimizin geri oluşunun sebebi demek bu imiş! Hakikat şu ki, gerek din, gerek kültür benzerlikleri bakımından müzikleri de birbirine benzeyen iki âlem var: Şark âlemi, Garp âlemi.

Yanyana ve aynı şartlar içinde yaşayan medeniyetler, ister istemez birbirine benzemiş ve hiç bir zorlamaya kulak asmadan birbirine sızmıştır. Vaktile böyle olduğundan dolayı, bugün kuzeyde bir melodi, sınırın bir tarafında Türkçe söylenir, öbür tarafında Arapça. Garba gidin; melodiler balıklar gibi bir Anadolu yakasına, bir Adalara ve Balkanlara zıplar. Balkanlarda Bulgarca, Sırpça, Rumca söylenir, Anadolu'da Türkçe. Doğu Anadolu ve bütün Kafkas memleketleri aynı türküleri söylüyor; hattâ aynı hikâyeleri kimi Türkçe, kimi Ermenice, kimi Azerî şivesile, kimi Gürcüce, kimi de İran dilile. Toprakları siyasi

sınırlar[l]a ayrılmış memleketlerin halkları, böylece kucaklaşıp duruyorlar.

Dış görünüşüyle birbirine benziyen bugünkü Avrupa milletleri müziği, bundan altı yedi asır evvel de birbirine benziyordu. Alışık olmayan kulaklar için ilk intiba olan bu dış benzerlik bozulmadan bu müzik, sosyal şartların gelişmesine bağlı olarak gelişti ve derinleşti.

Müziğimizde yalnız Hafız Post Dede, Tamburi Cemil değil, Frikyalılar, eski Yunanlılar, Bizanslılar, Selçuklular ve bu yurtta medeniyet kurmuş kavimler, kabileler devam ediyor ve bizim kültür hazinemize teşkil ediyor.

Dünyanın oluşu içinde değişip gitmekte olan sosyal şartlar, daima bu hazineyi yeniden yeniye eritiyor ve kendi potasına döküyor. İçinde yaşadığı devrin yaşayışına ve anlayışına göre yeniden şekillendiriyor.

Alaturkanın kaldırı[la]cağı, kaldırılması lâzım geldiği, bugünkü zihniyetimize uymadığı lâfı edildikçe, alaturkacıların telâşa düşmelerine şaşıyoruz. Kim koymuş, kim kaldırıyor? Yoksa: "Bugünkü zihniyetimiz" diye yaşadığımızın dışında bir zihniyet mi var? Bütün azaltmalara rağmen bugünkü hakikat, alaturkanın hiç bir devirde bu kadar yayılmadığını gösteriyor.

Kadın ve erkek okuyucunun bu kadar bol yetiştiği başka bir devir var mı? Hangi devirde yazlık kışlık salonlarında, gazinolarında alaturka müzik san'atkârlarının bu kadar pahalıya angaje edildiği görülmüştür? İnkılâptan sonra ortaya çıkan bugünkü orta sınıf gittikçe artan

bir kalabalıkla bu gazinoları dolduruyor. Değişen devir, zihniyetile de, vasıtalariyle de ancak bunu yapabiliyor. Dede'nin ve Itri'nin yerini alan bugünkü bestecilere sadece bu cılk kalabalığın insiyaklarını beslemekle geçinip gidiyor. Yani bu şartlar, garptan da olsa ancak kendine uygun olanı alıyor.

Alaturka musikinin bütün ifade kudreti, cinsî insiyaklar, hatta dalaletler üstünde toplanır. Çünkü bütün divan edebiyatının en kuvvetli tarafı budur. Müzik, daima fikri takip etmiştir. Yani fikir ne ise zikir o olmuştur.

Fasıl musikisi dediğimiz orta üst ve sınıf musikisi anlaşılması mümkün olmayan bu türlü kaprislerle kıvrılır gider. Kadın, müzik yapmaz, cilve yapar. Erkek müzik yapmaz, cilve yapar. Sazlar müzik yapmak, cilve yapar. İtibarda olan bir şey var: Cilve. Dalkavukluk da bunun bir başka şekli değil mi? Fakat bunda musikinin kabahati ne ki daima ona hücum edilir? Ses, yalvarmakta da, methetmekte de, küfretmekte de, isyan etmekte de kullanılır; ferdin ve cemiyetin o andaki zihniyetine ve karakterine göre.

Kitleyi birbirine bağlamakta millî kültürün dil kadar mühim bir halkası olan müzik üzerinde konuşulurken neden daima bir alaturka, alafranga çıkar acaba? Bunun bir şapka ve alfabe meselesi olmadığını akılda tutmak lâzım.

Cemiyetin ihtiyaç olarak duymağa başladığı teknik de, vasıta da kolayca girip yerleşiyor. Duymadığı ise yetmiş sene özenilse yine eğreti olarak kalıyor. Bunca yıl önce ülkemize giren şu piyanoya bakın, halâ yerleşmiş değil. Çün-

kü piyano Abdülmecit zamanında kibar konakları müziğimizin tekâmülü neticesi duyulan bir ihtiyacın zoruyla değil, bir yenilik özenmesi, alafrangalık taslama ve süslenme ihtiyaciyle ve bir saz olarak değil, âdeta bir mobilya olarak girmiştir. Servet-i Fünun şiirinde bile "ta uzaklarda"dır. Sözün kısası, müziğimiz halâ piyanonun karakterine uygun inkişafı elde edememiştir.

İnsanın kafasının, insanın ruhunun bütün nimetlerinden faydalanarak gelişmiş medeniyetler, etrafımızı sarmış bulunuyor. Korkmadan, ürkmeden, kafalarımızı, ruhlarımızı bu medeniyetler ve kültürlerle çalkalamalıyız. O zaman dilediğimiz şey, geçmiş zamanlarda olduğu gibi yeni bir kaynamayla, yine bizim karakterimizde olarak yeniden doğacaktır.

Yapılan ilk iş, bu çeşit çalışmaları bir istismar vasıtası olmaktan ve bu çeşit anlayışı bir kaç bahtiyar kişiye kaydı hayat şartiyle indirilmiş bir "Allah vergisi" olmaktan çıkarıp metodlarla, planlarla kütleye mal etmek, görmek isteyenlerin görebileceği, duymak isteyenin duyabileceği, düşünmek isteyenin düşünebileceği hale getirmek lâzım. Operaları piyano ile bucaklarda bile oynıyabilmek, küçük ses ve saz gruplariyle köy köy konserler vermek ve bu çalışmaları halk evlerinin yıllık defterlerine, raporlarına yazılacak kadar az olmaktan çıkarmak lâzım.

Garp müziğini yayma hususunda sinema, mekteplerden çok iş gördü. Fakat daha iyi iş görmesi de mümkün. Meşhur koroların, orkestraların ve solistlerin bir konse-

rini, bir balesini arasıra aktüalite olarak filmlerin başında dinler ve seyrederiz. Bu çeşit kısa müzik filmlerini bol bol getirtip göstermesini her sinemadan isteyebiliriz.. İnsanların kalabalık bir halde bulundukları sinemada, fabrikada, mektepte, kışlada bunları yapabiliriz, bunları ve konserleri.

Konseri, operayı, filmi, radyoyu, plağı, notayı ve bunlara ait vasıtayı işçinin, köylünün ve bütün halkın kolayca anlayabileceği nimetler haline getirmek lâzım.

Garp müziği terbiyesini esas alan Milli Eğitim Bakanlığı'nın her Cumhuriyet Bayramı'nda yayınlamakta olduğu yüzlerce klasik tercümeler arasında bir tane lied albümü, bir tane arya albümü, garp müziğinin gerek tekniğine, gerek büyük ayaklarına ait bir tane esaslı kitap var mı?

Medeniyetlerin ve kültürlerin insanlardan esirgemediğini kanunlar, yasaklar, imtiyazlar kötürümleştirirse, bütün bunlar zenginlerin, bahtiyarların bir lüksü olmakta devam ederse, istiyen istediğini kolayca bulup çalışamazsa, mütehassıslar getirtip milyonlar harcanarak yetiştirilen fakülte mezunu, konservatuvar mezunu işinde ışıldamak için muhtaç olduğu aleti ve vasıtayı bütün ömrünce alamıyacak, bulamıyacak durumda bulunursa, kesmek ve takdir-i ilâhiyi beklemek lâzım. Zira, su olmadığı zaman dinde teyemmüm var ama kültürde teyemmüm yoktur.

Ek: 3

Tarih Karşısında Atatürk

Atatürk Türkiye'yi ileri bir merhaleye, sağa değil sola götürmek istiyen bir mücahitti

Tarih Karşısında Atatürk

Atatürk Türkiyeyi İleri bir merhaleye sağa değil sola götürmek istiyen bir mücahitti

Dünyayı yeni baştan taksim için yapılan 1914-1918 emperyalist harbi ileri iki inkılâp doğurdu. Bunlardan biri 1917 Sovyet ihtilâlile dünyadaki emperyalizmin harp ve sömürüye karşı direşmesinin temeli oldu. Diğeri ise Türk inkılâbı oldu.

Atatürk, Osmanlı imparatorluğunun yıkılışı, Sevr anlaşmasiyle Türkiyenin bir müstemleke haline sokulan gizli mütarekelere karşı başlıyan milli kurtuluş, bir orduyu milli idi. İngiliz, Fransız, İtalyan gibi büyük devletlerle Yunanistan, Bulgaristan gibi küçük devletlerden bir kısmına karşı bu yeni Türk milletini ordusu garp koalisyonunun ve emperyalizmin teşkilatı olmasına karşı idi.

Milli İstiklâl mücadelesi sadece emperyalizme karşı yapılmış milli bir reaksiyon değildi. İleri bir inkılâp hareketidir. Avrupa reaksiyonerleri, emperyalistleri, tahtlarında bir cephane birleşmiş sanayi bakımından geri kalmış ülkeleri yalnızlık için harbe sürüklemeye çalışmışlardır. Bu devrede Atatürkün inkılâpçı ve milli emperyalist bir mücadele olmasından...

Yalnızlık olmış Osmanlı imparatorluğunun enkazından doğan Cumhuriyet inkılâbı, bunlar gibi değildir. İnkılâpçıların bir sınıf diktatorasının kurulmasından ibaret ileri kapitalist sanayi sınıflarını muhafaza için değil ileri bir kısmı, bu Atatürkün inkılâbı adı altında başlıyan, gelişen ve ilerliyen bir inkılâptır. 1914-1918 harbinden Atatürkün inkılâbına kadar olan devre Türkiye için bir bakıma duraklama devresidir.

Bu devrede Atatürkün inkılâpçılığı milli, milli ve demokratik mücadelenin karşı inkılâpçılığa mücadele oldu.

Atatürkün inkılâbı yeryüzünde ilk defa milli bir sınıfın Cumhuriyetçi, inkılâpçı, halkçı, laik, milliyetçi, devletçi ileri bir inkılâbın meydana çıkmış için kurulmuştur. Atatürk aydınlanmıştır. Kendisi ve kurduğu inkılâp tarihi dünyayı izlemiş olmak için değil, bu yeni sınıfın ihtiyaçlarını karşılamak için kurmuştur.

Atatürk Büyük Millet Meclisi reisi olarak açış konuşmasında memleketin şekilsel tarihini anlatıyor. Atatürk inkılâpçıdır. Tarihi ve sosyal, milletin tarihteki mücadelesinde rehber yapmış, bilimi başlıbaşına bilgiçlerin veya memleketin hâlâ gelmiş bir devrin olmak için değil, gerçeğin kendisi ve bilimleri tarafsızlıkları açık eğilimleri yeni bir devletin idaresini kavrayıp istihdaf sağlamıştır. Bu gerçeğe varmak için önce bütün tefecilerin elinde milletleri yıkmıştır.

Atatürk, vatandaşlarda bağlıdır. Halk için halkın eseri ile ilgilenen bir devlet elbiseyi bir sınıfın ihtiyacı haline getirmiştir. Fakat inkılâbın ilk merhalelerinde bu anlamda, sınıf kavramının henüz yeterli hâkimi görülmüştür. Bu gerçeğe varmak için önce bütün tefecilerin elinde milletleri yıkmıştır.

Atatürk, vatandaşlarda bağlıdır. Halk için halkın eseri ile ilgilenen bir devlet elbiseyi bir sınıfın ihtiyacı haline getirmiştir. Fakat inkılâbın ilk merhalelerinde bu anlamda, sınıf kavramının henüz yeterli hâkimi görülmüştür. Bu gerçeğe varmak için önce bütün tefecilerin elinde milletleri yıkmıştır.

Kitaplar

Sardalya sokağı

CANNERY Row—Sardalya Caddesi, Amerikan muharriri Steinbeck'in son neşrolliği bir romandır. Diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de muharrir o derin romancılığını kanıtlıyor. Sardalya Sokağının bu isimi yanlış bir evin bulunduğu ihtimalini düşünüyorsa, bu sokak, bütün bir dünyanın, bütün bir insanlığın, bütün bir cemiyetin, bütün bir devrin sembolüdür. Bu sokakta gördüğümüz insanlar, sanki bir evin içindeki insanlar gibi, birbirlerini tanırlar, birbirlerinin hayatlarını bilirler, birbirlerine yardım ederler, birbirlerini severler, birbirlerinin hayatlarına karışırlar. Bu sokak, bir dünyanın, bir cemiyetin, bir devrin sembolüdür. Bu sokakta gördüğümüz insanlar, sanki bir evin içindeki insanlar gibi, birbirlerini tanırlar, birbirlerinin hayatlarını bilirler, birbirlerine yardım ederler, birbirlerini severler, birbirlerinin hayatlarına karışırlar. Bu sokak, bir dünyanın, bir cemiyetin, bir devrin sembolüdür.

Kayıt ve satış: Tarih Yeni İnkılâpçılık mecmuasının yeni sayısı için devletçilik meselesi hakkında Atatürk, bu devletçiliği geçmiş zamanda uygun bulduğu görüşünü, Bunu bir devlet sosyalizmine varmak gayesile yapıldığı söylemişlerdir. Bu devletçilik meselesinde de inkılâpçılarımız, Kemalizmde bu fark edilmiştir. Kemalizmde bu fark edilmiştir.

Fakat bu incelemeyi ve tartışmaları hayatlarla tahlilleri, yani ilişkiler olursa olsun Atatürkü tarihin karşısında muhakeme etmiştir. Bu zamanda anti-emperyalist, anti-reaksiyoner, inkılâpçı, terakkiperver, şark medeniyetinden garp medeniyetine geçmeye taraftar, cumhuriyetçi vatanlarda gördü, Türkiyeyi ileri bir merhaleye sağa değil, sola götürmek istiyen bir mücahit olduğunu kabul edeceksiniz.

YİĞİT

3

Dünyayı yeni baştan taksim için yapılan 1914-1918 emperyalist harbi ileri iki inkılâp doğurdu. Bunlardan biri

1917 Sovyet inkılâbı, öbürü garp emperyalizmine karşı son neferine döğüşerek doğan Türk inkılâbı.

Atatürk, Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkan, Sevr muahedesiyle Türkiye'yi bir müstemleke haline sokan garplı müstevlilere karşı doğmuş millî isyanın bir mümessili idi. İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletlerle Yunanistan, Bulgaristan gibi küçük devletlere tek başına karşı koyan Türk milleti sadece garp kapitalizmine ve emperyalizmine teslim olmamak için harp etti.

Milli İstiklâl Mücadelesi sadece emperyalizme karşı yapılmış millî bir müdafaa, ileri bir inkılâp hamlesidir. Avrupa reaksiyonerleri, sanayicileri, istismarcıları bir cephede birleşmiş sanayi bakımından geri kalmış ülkeleri yutmak için harbederlerken Türkiye, bu reaksiyonerlere karşı mücadele edenlerin safında yer almıştı.

Bu devrede Atatürk'ün tarihi rolü, anti-emperyalist bir mücadelenin kahramanı olmasıdır.

Tefessüh etmiş Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazından doğan cumhuriyet inkılâbı kralları, krallıkları, istismarcı bir sınıf diktatorasını tutan, ileri hamlelere karşı maziyi müdafaa eden millî ve beynelmilel reaksiyona karşı nasıl ileri bir hamle ise, Atatürk'ün inkılâp adı altında meydana getirdiği bütün değişmeler de inkılâpçı hareketlerdi. 1914-1918 harbinden Atatürk'ün ölümüne kadar olan devre Türkiye için bir takım değişmeler devresidir.

Bu devrede Atatürk'ün tarihi rolü, millî ve beynelmilel reaksiyona karşı inkılâpçılığı müdafaadır.

Atatürk'ün inkılâp programında formüle ettiği altı umde; cumhuriyetçi, inkılâpçı, halkçı, lâik, milliyetçi, devletçi, ileri bir inkılâbı realize etmek için konmuş umdelerdir. Atatürk, cumhuriyetçidir. Kralları ve krallıkları tutarak dünyayı istismar etmek istiyen grup reaksiyonu karşısında saltanatı yıkmış, cumhurun reyine dayanarak cumhuriyet şeklini kabul etmiştir. Atatürk, inkılâpçıdır. Tarihi ve maziyi, milletin tekâmül safhalarında rolünü yapmış, fakat bugünkü ihtiyaçlara cevap veremiyecek hale gelmiş bir devir olarak kapamış, garbın teknik ve kültürel terakkilerine ayak uyduran yeni bir devletin bünyesini kurmayı istihfaf etmiştir. Bu gayeye varmak için maziden kalan tefessüh etmiş müesseseleri bir inkılâpçı cesaretiyle yıkmıştır.

Atatürk, umdelerinde halkçıdır. Halk için halkın reyi ile işleyen bir devlet cihazını bir umde olarak kabul etmiştir. Fakat, inkılâbın ilk merhalelerinde hocalarla reaksiyonerlere karşı alınan tehdit [tahdit] edici tedbirler ve bu tedbirlerin devamı bu ideali tam olarak tahakkuk ettirmemişti. Sonradan hocalarla saltanata karşı, dinle devleti ayıran, halifeliği kaldıran, kara kuvvetin teşkilatlı tecavüzünü men için lâiklik umdesiyle yol alan Atatürk, bu sahada da inkılâpçı bir rol oynamıştır.

Kayıtsız şartsız ferdin ferdi istismarına mani olmak için devletçilik umdesini kabul eden Atatürk, bu dev-

letçiliği sosyal mânâda açıkça izah etmiş değildir. Bunu bir devlet sosyalizmine varmak gayesile yaptığı söylenebileceği gibi fertlerin yapamadığını devletin yapması mânâsında da izah edilebilir. Realitedeki şekli de bu olmuştur.

Fakat bu umdelerin ve formüllerin hayattaki tatbikatı, yanlışlıkları olursa olsun Atatürk'ü tarihin karşısında muhakeme ettiğimiz zaman anti-emperyalist, anti-reaksiyoner, inkılâpçı, terakkiperver, şark medeniyetinden garp medeniyetine geçmeye taraftar, cumhuriyetçi vasıflarıyla görür, Türkiye'yi ileri bir merhaleye, sağa değil, sola götürmek isteyen bir mücahid olarak kabul ederiz.

Ek: 4

Kadın Çalışıyor

Bir avuç zengin kadının çalışması sadece bir lüks olduğu için, bu kadınların çalışması veya çalışmaması için yapılan münâkaşalar da sadece bir lükstür.

Eminönü Halkevi'nde üniversiteli gençlerin yaptığı bir münazarada, kadının çalışmaması fikri ekseriyet kazanmış. Böyle bir fikrin galebesi mürteci bir zihniyetin ifadesi midir, değil midir, bunu dahi münakaşaya lüzum yoktur. Çünkü kadının çalışması meselesi, ne bir takım mütefekkirlerin buna lüzum görmesi, ne de diğer bir takımın lüzum görmemesi meselesidir. Kadının çalışması doğrudan doğruya içtimaî bir ihtiyacın ve zaruretin neticesidir.

Köylerde kadının bir istihsalci unsur olması, köy ailesinin istihsal yekûnunu arttırmak esasına dayandığı gibi, şehirlerde, bilhassa büyük sanayi şehirlerinde kadınların fabrikalarda veya diğer müesseselerde çalışması ailenin varidat yekûnunu arttırmak esasına dayanır. Üniversiteli gençliğin yaptığı münazarada kadınların çalışmaması fikri galebe çaldığı için ne köy kadını, ne de diğerleri evlerine dönecek değildir. Hattâ meclis bu hususta bir kanun dahi çıkarsa, içtimai zaruret kadını saçlarından yakalayıp bu istihsal mekanizmasını[n] içine sürükliyecektir. Buna

kadının umumî istihsalde sadece bir müstehlik olmasının zararlarını da ilâve edersek, çalışmasındaki içtimaî faydayı da unutmamış oluruz.

Kadın çalışmalıdır, fakat bir istismar unsuru olarak değil. Bugüne kadar, en medenî memleketlerde dahî, kadını istihsale çektikleri halde, kadına ne içtimaî, ne iktisadî, ne siyasî hakları verilmiş değildir. Kadınların seçimlerde siyasî reye sahip olması, derebeylik devrinden kalma tagallüp ve tahakkümün kalkıp kadının bazı içtimaî faaliyetlerde rol oynaması, kadının istismardan kurtulması demek değildir.

Çalışan kadının büyük ekseriyetini köylü ve işçi kadın teşkil eder. İçtimaî istihsalde büyük bir rol oynayan bu kütle her bakımdan himayeden mahrumdur. İşe giden kadın çocuklarını ya evde cahil bir ihtiyar annenin himayesine veya sokakta bırakmağa mahkûmdur. Büyük sanayi şehirlerinde amele kadınların çocuklarını himaye için açılan bakım evleri ihtiyaca nisbetle devede kulak olduğu gibi, her iktisadî buhranda en evvel kapatılan müesseseler bu bakım evleri olur. İşe giden kadın, sayine karşılık o kadar az bir ücret alır ki, "kadına verilen ücret, aynı iş için erkeğe verilen ücretin yarısıdır", evinin işi, çocukların ve erkeğinin işi de bu çalışan kadının sırtına yüklenir. Kazandığı para ile ne evine, ne de çocuklarına bakacak bir yardımcı tedarik edemez. İşte istismar edilen erkek arkadaşından iki üç misli istismar edilen işçi, kadın işçidir. Bunun için işçinin patrona karşı yaptığı iktisadî ve

içtimaî mücadelede kadın işçi de aynı saftadır. Bu, süfrajetlerin zannettikleri gibi bir kadın-erkek davası değil, kadın ve erkek bir istismardan kurtulma davasıdır.

Ev ve çocuklar, kadın çalıştığı için değil, cemiyetin mekanizması kadının çalışmasını kolaylaştıracak içtimaî tedbirleri almadığı için ihmal edilmektedir. Bu zarar çalışan kadının ailesi için ne kadar büyükse, cemiyetin istihsal seviyesini yükseltmek, içtimaî yükseleşini temin etmek bakımından da o kadar büyüktür.

Bilhassa köylerde, cehalet, bakımsızlık ve köylü kadının insafsızca istismarı yüzünden kaybolan çocuklar, telâfisi mümkün olmıyan zararlardır. İçtimaî bir zaruret ve fayda olarak iş hayatına giren kadının cemiyete daha faydalı olabilmesi için, kadının iş hayatında, cemiyet hayatında, siyasî hayatta bir köle olarak değil, erkek arkadaşıyla müsavi vazife ve haklara sahip olarak çalışması lâzımdır.

Bir avuç zengin kadının çalışması sadece bir lüks olduğu için, bu kadınların çalışması veya çalışmaması için yapılan münakaşalar da sadece bir lükstür. Kadın artık istihsal mekanizmasında cemiyetin ihmal edemeyeceği bir istihsal unsurudur. Bunun içindir ki sosyalist İngiltere'de kadınların erkekle müsavi ücret alması, ev şartlarının, içtimaî şartların düzeltilmesi birinci derecede mühim meseleler arasına girmiştir. Belçika'da, Fransa'da, diğer memleketlerde de çalışan erkekle çalışan kadın arasındaki farkların kaldırılması sosyal davaların başına geçmiştir. Sovyet Rusya'da ise bu mesele çoktan halledilmiştir.

Bugün bizde hâlâ kadının çalışması sanki birkaç münevverin vereceği karara bağlı imiş gibi, münazara ve münakaşa mevzuu olması sadece gülünçtür. Bugün ıztırap içinde yaşıyan, istismar edilen kadının başındaki efendilerden sadece bir isteği vardır. İnsan gibi yaşamak. Üniversiteli gençler bunun ne şekilde başarılabileceğini münakaşa ederlerse, geri kafaları aydınlatmak için çok daha ileri bir iş görmüş olurlar. Yoksa faşist Almanya'da olduğu gibi, "kadın çalışmamalıdır" şeklinde verilen bir hüküm kadınla, herşeyden evvel ana olan, vatandaş olan, insan olan kadınla ve onun mensup olduğu cemiyetle alaydır.

Ek: 5

Özlü ve Plânlı Neşriyata Muhtacız

Kontrollu ve plânlı neşriyat halk hareketi için faydalıdır. Çünkü bu neşriyat herşeyden evvel halkın yetişmesini ve ileri bir neşriyatı kavrayabilecek bir hale gelmesini gaye edinmiştir. Söz ve yazı hürriyetinin devamı için de yegâne teminat budur. Yoksa muayyen bir kliği tatmin etmek için ve sırf yazı yazmak için yapılan tetkiksiz, özsüz ve gelişi güzel neşriyat hem boş hem de zararlıdır.

Rasim Gürhan

Son zamanlarda neşriyat sahasında yeni bir canlılık görülmeye başladı. Türkiye'nin demokratik gelişmesini arzulayan her samimi vatansever bu hareketi bittabi memnuniyetle karşılıyor ve maddî imkânları nisbetinde bu neşriyatı takip etmeye çalışıyor. Halbuki diğer taraftan demokrasiyi hususi ve mümtaz bir zümreye has zanneden ve demokrasının böyle kalmasını arzulayan bir takım sözde demokratlar bu neşriyat gelişmesini ve halkın bu neşriyata karşı gösterdiği alâkayı huzursuzlukla seyretmekte ve çamur atmak için fırsat kollamaktadır. Hattâ bazı gazetelerde şimdiden bu kabilden yazılar başlamış bile!

Bu hâdise, maalesef, memleketimizde ilk defa olmuyor ve birkaç senelik fasılalarla tekerrür edip duruyor.

Biz burada, tekerrür edip gelen bu hâdisenin mürteci neşriyat tarafından ne gibi âmiller altında hazırlandığını ve bu hususta takip edilen siyasetin neden ibaret olduğunu araştıracak değiliz. Yalnız tekerrür edip duran bu hâdiselerden çıkarılması mümkün olan ve bizce, düzeltilmesi lâzım gelen bir iki noktaya temas edeceğiz.

Türk halkının eline herhangi bir amilin tesiri altında ne zaman bir hürriyet geçse, ilim veya sanat hamulesine rağmen senelerce susmak mecburiyetinde kalmış olan münevver hiçbir mes'uliyet düşünmeden ve fikirlerine şekil verecek olan maddî ve içtimaî şartların tahakkuk edip etmediğini tetkik etmeden bu hürriyeti kendi isteği ve dilediği gibi dolu dizgin kullanır ve nihayet pusuda bekleyen mürteci matbuatın tesiriyle harekete geçen hükûmetten, bir darbe yiyerek siner.

O zaman, halkın arkasından yürüyeceğini zanneden münevver büyük bir sükut-u hayale uğrar ve halkın vurdum duymazlığından şikayet eder. Hele münevverliği de pek mahdut ve sathî ise derhal marazi temayüller göstermeğe başlar, nihayet, soluğu önce küfrettiği tarafta alır. Matbuatımızda bunun yüzlerce misalini bulmak mümkündür.

Bu hareketi takip eden uzun tazyik devrinden sonra yine aynı plânsız ve mes'uliyetsiz neşriyat ve yine aynı şekilde bir tazyik devri.

Matbuat ve inkılâp tarihimiz âdeta bu hâdiselerin tekerrüründen ibarettir ve bunun için her inkılâp ve reform halk içinde hiçbir iz bırakmadan geçip gider.

Memleketimizin geçirdiği bir sürü söz ve yazı hürriyeti devirlerinde yazılan ve söylenenleri bugün okuduğumuz zaman hayret ediyoruz. Bunlar arasında otuz hatta yetmiş sene önce söylenmiş bugünkünden çok daha ileri fikirlere rastlamak mümkündür. Fakat bütün bunlar neye yaramıştır? Bütün bunlar halkı bugün fal kitapları, şehvet romanları ve nihayet en adi ve havaî neşriyatı takip etmekten alakoymuş mudur? Bilâkis her hareketin, daha halka irişmeden ve onun tarafından kavranıp benimsenmeden, kısa bir zamanda mağlubiyeti, halkı bu gibi neşriyata karşı müstereddit davranmıya sevketmiş ve onu, kafasını işletmeden oyalayacak veya en geri hislerini tahrik edecek neşriyatla başbaşa bırakmıştır.

Peki o halde münevver, eline geçen fırsattan istifade etmemeli midir? Bilâkis. Yalnız münevver şunu da bilmelidir ki, halk yılların kafasına verdiği rehavetten kurtulmadıkça, fikirlere şekil verecek muayyen bir siyasi olgunluğa yetişmedikçe, yani fikirler kuvvet haline gelmedikçe, bütün yazılanlar yalnız kendisini ve etrafındakileri tatmin etmeye ve kendisini oyalamaya yarar.

Bugünkü mânâsındaki hakiki münevver, kendisini her türlü kayıtlardan azade hisseden, cemiyet üstünde -veya altında- acayip ve anormal bir mahluk değil, bilâkis bulunduğu muhitin iktisadi veya sosyal şartlarına uzun

tazyik yıllarının ve bu şartların halkın üzerinde bıraktığı tesirleri ve nihayet kendi muhitinin yine kendi muhitiyle olan beraberlik ve farkını metodik ve objektif bir tarzda inceden inceye tetkik eden, hareketini bu tetkik sonunda veya bu tetkikle beraber edindiği fikirlere göre tanzim eden, nihayet hareketlerinden de netice çıkarmasını bilen bir âlimdir. Bu münevverin nazarî olduğu kadar pratik ve yol gösterici bir kıymeti de vardır. Kontrollu ve plânlı neşriyat halk hareketi için faydalıdır. Çünkü bu neşriyat her şeyden evvel halkın yetişmesini ve ileri bir neşriyatı kavrıyabilecek bir hale gelmesini gaye edinmiştir. Söz ve yazı hürriyetinin devamı için de yegâne teminat budur. Yoksa muayyen bir kliği tatmin etmek için ve sırf yazı yazmak için yapılan tetkiksiz, özsüz ve gelişigüzel neşriyat hem boş, hem de zararlıdır.

Bu münasebetle neşriyatımızın iki noksanına temas etmek istiyorum: Birincisi, neşriyatta keyfiyet yerine kemmiyete verdiğimiz ehemmiyettir. Türkiye'de maalesef, okuyucu kitlesi mahduttur. Ve bu mahdut okuyucu kitlesinin maddi imkânları da bu kitleden daha mahduttur. Yani ekmeğinden, çocuğunun nafakasından ayırıp kitap alacaktır. Bunun bu zamanda ne demek olduğunu hepimiz biliyoruz. Binaenaleyh okuyucuya özlü ve istifade edebileceği ilmî yazılar sunmak hem bir vazife, hem bir zarurettir. Halbuki bizde aksine neşriyatımızı mecmua ve yazı bolluğu ile ölçüyoruz. Okuyucudan, kendisine bir hayli paraya ve zamana mal olacak böyle bir neşriyatı ta-

kip etmesini beklemek biraz fazla idealistlik olur. Neşriyatımızdaki ikinci noksan da, muayyen bir münevver kitlesine değil, bu kitle haricinde kalanlara hitap etmek ve ileri bir neşriyatı tanıtmak, halka sevdirmek yolunu bilmeyişimizdir. Birçoklarına böyle bir neşriyatın çok dar olan hududu içine girmek zor geliyor ve bunu fikrî hamuleleriyle mütenasip görmüyorlar. Bizce böyle bir neşriyatta öğretilecek şeylerden ziyade bu gibi neşriyattan alınacak bir çok dersler vardır. Ve bu dersler müstakbel halk kültürünün zengin hazinesini hazırlayacaktır.

Binaenaleyh, halkın demokratik gelişmesine yardım eden ve bu hareketle beraber giden az ve özlü yazılara ve bunun yanında yetiştirici ve plânlı bir halk neşriyatına muhtacız.

Ek: 6

Halk Sağlığı ve Sosyal Tebabet

Hekimliğin serbest meslek olarak bir kazanç vasıtası haline sokulması tebabetin gayesine ve ruhuna aykırıdır. Kâr vasıtası olan her meslekte bir istismar vardır

Sabire Dosdoğru

Ferdlerin teker teker tedavi ve bakımını hedef tutan ferdi tebabet bu gün artık halk sağlığı bakımından temamile yetersizdir. Cemiyet içinde insan nasıl tek başına mütalea edilemezse, aynı şekilde sadece şahısları hedef tutan bir tebabet de bu gün için kitlenin sağlık ihtiyaçlarına cevap veremez. Cemiyet bir küldür; diğer bütün problemleri gibi sağlığı da bir kül halinde ele alınmak gerektir. Bu sebepten yarınki hekimliğin esas[1] "sosyal tebabet"dir. Diğer ihtisas şubeleri ise sosyal hekimliğin birer yardımcı kolu olacaktır.

Tebabette esas "halk sağlığını koruma" olunca bu yardımcı şubelerin de şimdi son derece yüklü olan işi hafifleyecek ve istikbalde mahdut sayıda hastalıklarla meşgul olan tam mânasile bir ihtisas şubesi haline gelebilecektir.

Bu gün bütün dünyada sağlık ve sosyal yardım alanında sarfolunan gayeler "halk sağlığı" meseleleri üzerine teksif edilmiş bulunmakta ve sosyal tebabetin hudutları

genişletilmektedir. Klinisyenlerce, nadir görülen ve binaenaleyh dikkate şayan olarak kabul edilip neşri ile tıp âleminde büyük ilgi uyandıran vakaların "halk sağlığı" bakımından hiç bir ehemmiyeti yoktur. Faraza on senede bir defa yahut milyonda bir kişide görülen bilmem hangi enteresan bir hastalık sosyal tebabeti hiç ilgilendirmez. Aksine olarak her gün yüzlercesi görülen ve klinikçilerin "alelâde vaka" diyerek üzerinde durmaya bile lüzum görmedikleri hastalıklar ise "halk sağlığı" bakımından son derece önemlidir. Çünki bütün çalışma gayretleri bunları önlemeye matûftur.

Sosyal tebabetin asıl gayesi mevcut halk hastalıklarını tedavi ile beraber, bundan daha önemli olarak, halka gelebilecek hastalıkları gelmeden evvel önlemektir. Binaenaleyh tedavici olmaktan ziyade koruyucudur. Bu sebepten bir defa organize edilip önleyici tedbirler tamamile alındıktan sonra hâlen mevcut bir çok halk salgınları da ortadan kalkacak ve bugün pek mühim yekûnlara varan, fakat o derecede kifayetsiz olup halka büyük bir şey sağlamayan geniş tedavi masrafları halkın temamen rahatlık ve refahına sarfedilebilecektir.

Meselâ, halkın en büyük düşmanı olan verem bugün yeryüzüne o derece geniş bir surette yayılmış bulunmaktadır ki bu işe ayrılan ve sarfolunan paranın bir kaç yüz misli dahi harcanmış olsa bu korkunç afeti önlemek şöyle dursun, mevcut veremlilerin hepsine ihtimam göstermeğe yine de kâfi gelmez. Binaenaleyh nâmütenahi verem-

linin tedavi, bakım veya tecridi için nâmütenahi imkân lâzımdır, halbuki bu namütenahi imkân mevcut olsa bile bu yoldan veremin kökü katiyen kazınamaz; gaye "veremliyi tedavi" olmakla beraber mücadele bakımından bundan daha önemli olan "insanı veremden koruma"dır. Bu misâl hemen bütün hastalıklara teşmil olunabilir.

Bir memlekette sosyal tebabetin gelişmesi için halli lâzım gelen iki önemli mesele mevcuttur. Bunlardan birisi hekimliği bugün münhasıran ferdiyetçi ve ticarî şekilden kurtarıp devletleştirilmesi; diğeri de halkın bu işi tamaman kavrayabilmesi ve yardımcı olabilmesi için sağlık konusunu iyice öğrenmesidir.

Hekimliğin serbest meslek olarak bir kazanç vasıtası haline sokulması tebabetin gayesine ve ruhuna aykırıdır. Kâr vasıtası olan her meslekte az çok bir istismar mevcuttur. Çeşitli karaktere sahip çeşitli ferdler elinde her meslek hakiki formunu kaybedip onu kullananın karakterine uydurulmaktadır. Esefla kaydetmemiz lâzımdır ki bizdeki hekimlik de böyledir. Bu gün hekimlere karşı halkımızın itimadı sarsılmıştır. Çaresiz olarak parasız bakılan hastane polikliniklerine müracaat edenler arasında iyi olacağına, iyi bakılacağına inananlar pek azdır. Hekime verecek kadar parası olanlar ise yine bu itimatsızlıktan dolayıdır ki bir hekimle iktifa etmeyip ve kime inanacağını kestiremeyerek kapı kapı dolaşırlar. Bugün çeşitli şekillerde halkın karşısına dikilmiş bir dert olan "insan sağlığının istismarı"na bir son verilmek zamanı çoktan gelmiş ve

geçmiş bulunmaktadır. Tebabetin serbest ticaret metaı olarak kullanılmasına devam edildiği müddetçe yapılacak bütün çalışmalar halk sağlığı bakımından akıntıya kürek çekmek demek olacaktır. Hipokrat devrinde küret yoktu diye tebabetin âlemşumul namus yeminini okuyup arkasından küreti eline alarak doğacak nesilleri, ceplerine girecek beş on liraya karşılık imha edenlerin işlerine artık bir son verilmesi gerektir.

Hekimlik her şeyden evvel âmme hizmeti olduğuna göre; bu mesleğe şerefle beraber fazla kazanç temin etmek gayesile girecek olana kapılar kapatılmalıdır. Şerefle başkasının zararına fazla kazanç temini hırsı yekdiğerile bağdaşması mümkün olmayan iki zıt yoldur.Bunları bir arada yürüterek bir taşla birkaç kuş birden vurmak isteyenler devletleştirilmiş bir tebabet mesleği içinde elbetteki buna imkan bulamazlar. Ancak kendilerini cemiyete ve ilme verebilecek olan şerefli kimseler elinde sosyal tebabet ve yarının tıp ilmî hiç bir ihtiras ve istismara alet olmadan süratle gelişebilir. Tebabetin devletleştirilmesi burada üzerinde durmayacağımız ayrı ve geniş bir konudur. Yalnız şu kadarını ilâve etmek lâzımdır ki böyle bir gaye tahakkuk ettiği zaman hiçbir hekim, devlet hizmetinde bugün çalışanların yaptığı gibi, geçim zorlukları karşısında gündelik ihtiyaçlarını düşünmek durumunda olmayacaktır. Bir insanın kendisini mesleğe tamamen verebilmesi ve âzamî randımanla çalışabilmesi için lüks sayılmayan normal ihtiyaçlarını temin edecek kadar bir

karşılık alması gerektir. İngiltere'de bu önemli konu ele alınmış ve önümüzdeki bir kaç yıl içinde tebabetin devletleştirilmesine karar verilmiştir.

Sosyal tebabetin faaliyet sahası halk kitleleri olduğundan halkın bizzat bu çalışmalara iştirak etmesi çok lüzumludur. Bilhassa halkın arasında büyük salgınlar yapan bulaşıcı hastalıklarla mücadelede bunlar ortaya çıkmadan önce alınacak önleyici tedbirlerin tatbikinde halkın geniş ölçüde yardımına kati lüzum vardır. Bu da ancak halkın bu sahada daha evvelden aydınlanmış olmasiyle mümkündür. Halkın bu şekilde terbiyesi de sosyal hekimliğin domenine [fikir sahasına] giren ilk ve en önemli meselelerden birisidir.

Bilgisiz ve tamamiyle geri kalmış bir cemiyet içinde sosyal tebabet çalışmaları beklenildiği derecede müsbet bir netice veremez. Hattâ çok kere halk tarafından menfi bir mukavemetle de karşılanabilir. Halkın, bilhassa, gelenek ve göreneklerinin tesiri altında cehalet bataklığına saplanıp kalmış olması her türlü sosyal hijyen kalkınmasına engel olur. Tamamen bu vaziyette bulunan bizim köy halkımızın aydınlatılması ise pek o kadar kolay olmayan bir iştir. Bu gün en büyük şehirlerimizde dahi bu dava henüz halledilmemiştir. Şurada, burada verilen beş on konferans, radyoda bir iki vaız, istasyon, kahve ve mekteplerde asılan bir kaç afişle bu büyük sosyal davanın halline doğru gidilemez. Bu suretle ancak kendi kendimizi aldatmış oluruz. Bu gün memleketimizin pek çok yerlerinde hâlâ

sıtmayı okuyup bağlarlar, dalağı keser, vereme tütsü yakıp kabakulağı yazarlar ve yılancığa taş bağlayıp felçliyi binlik tesbihten geçirtirler. Halk bütün bu hastalıkların sebebini bir takım mevhum kuvvetlerde arar ve türlü gülünç usullerle derdine çare bulmaya çabalar. Anadolumuzun hâlâ yılancık ve kırık çıkıkçı ocaklarının cehalet baskısı altında inleyen yerleri vardır. Halkın uyandırılması için verilen konferanslar her ne kadar faydalı ise de, halk, anlayamıyacağı bir lisanla anlatılan mücerret sözlerden ibaret konferanslardan ziyade gözlerinin önünde cereyan eden hadiselere inanır. Bu nokta göz önüne alınarak şimdi dünyanın bir çok yerlerinde olduğu gibi kültür ve propaganda filmlerinden faydalanmak ve sosyal tebabet organizasyonu içine filmciliği de esas olarak almak düşünülmüş ve tatbik edilmiştir. Hâlen Amerika'da, İngiltere ve Sovyetler Birliği'nde kültür filmleri bu gün artık sosyal tebabetin yardımcı bir şubesi haline girmiş bulunmaktadır. Bu maksatla bir çok hekimler, hijyen mütehassısları, belediyeciler, film operatör ve teknisyenleri, kimyagerler, biyoloji mütehassısları ve sağlık mühendisleri sıkı bir işbirliği yapmakta ve halka zahmetsizce, hattâ zevkle öğretilebilecek kültür film kütüphaneleri meydana getirmektedirler. Böyle bir işbirliği ile hazırlanan kültür filmleri halk tarafından büyük bir alâka ile karşılanmakta ve gözlerinin önünde cereyan eden hâdiseler verilecek bin bir öğüt ve mücerret konferanslardan daha ziyade faydalı olmaktadır. Bu filmlerde meselâ halk salgınların sebeplerini, geçiş şekilleri=klinik

tabloları, tedavi tarzları, alınacak korunma tedbirleri ve tatbikleri, tedavi görmeyen vakaların neticeleri, demonstratif bir şekilde temsil edilmektedir. Bu son harp yıllarında bu gibi filmler Amerikan ordusunda öğretim programına konmuş ve çok istifade edilmiştir.

Hülâsa: Halk, sağlığının gereği üzere garanti altına alınabilmesi için herşeyden önce şu iki önemli meselenin halli lâzımdır:

1- Tebabetin devletleştirilip bir ticaret vasıtası olmaktan ve dolayısiyle insan sağlığının da istismardan kurtarılması,

2- Halkın hayat standardının yükseltilmesi ve bunun için de evvel emirde cehaletin ortadan kaldırılması.

YERYÜZÜ

(İstanbul/1951-1952)

yeryüzü

BU SAYIDA

ORHAN VELİ — A. ARİF
A. KADİR — SÜHEYL NURİ
M. ADNAN GÖKSUN — AHMET FEHİM
AHİF MANİSALI — SUDAKİN ISMAİL
NİHAT MUNİS'UN — HEMİT FEAT
M. SAMİ AKSUNGUR — GÜRKAN KURTARAN

ON BEŞ GÜNLÜK FİKİR, SANAT DERGİSİ

SAYI: 1 — 15 MAYIS 1951 — KURUŞ: 25

YENİ ÜZERİNE — PALME ACADEMIQUE — Heykeltıraş Birer Orozco Abidemiz Olmalı — OROZCO

ASIL ADALET

Grosvenor A. Slade

Yeryüzü, 1 (15 Mayıs 1951).

1950'li yılların başında, Demokrat Parti iktidara geldiği günlerde yayınlanan "sol" içerikli dergilerden biri de *Yeryüzü*'dür[56].

56 *Yeryüzü*'nün [Ankara] Milli Kütüphane'de 202 ALF B246 sayıt numarası ile tam bir koleksiyon ve 1982 SB 159 kayıt numarası ile ilk 2 sayısı mevcuttur.

1. Derginin Yayınlanışı

"Onbeş günlük fikir, sanat dergisi" olan *Yeryüzü*, 1951 yılı sonbaharında yayın hayatına başlamıştır. Derginin künyesi 2. sayıdan itibaren "siyasi imtiyazı haiz fikir, sanat dergisi" olarak belirtilmiştir. Derginin ilk sayısı "kâğıt üzerinde" 15 Eylül 1951 tarihini taşımakla birlikte, bu tarihin 2. sayının yayın tarihi dikkate alınırsa 15 Ekim 1951 olma ihtimali kuvvetle muhtemeldir[57].

Derginin ilk sayısında alışılmışın dışında olarak bir "sunuş" ya da "önsöz" bulunmamaktadır. Ancak, "Yeryüzü" imzasıyla yayınlanan ve Zeki Baştımar tarafından kaleme alındığı belirtilen "Yeni Üzerine" başlıklı yazı bir manifesto olarak kabul edilebilir. Ne var ki, bu yazıda "kübizm", "sembolizm", "sürrealizm", "fütürizm", "dadaizm" ve "konstrüktürizm" gibi Avrupa'da çığır açan "yeni akımlar"a karşı çıkılması da dikkat çekicidir.

Bazı yazarların Türkiye Komünist Partisi [TKP] ile bağlarının bulunması nedeniyle, *Yeryüzü*'nün TKP'nin yayın organı olduğu ileri sürülmektedir.

Anılarında *Yeryüzü* hakkında kısa bilgiler veren Şükran Kurdakul, derginin adının Arif Barikat [Damar] tarafından konulduğunu, derginin 4. sayısının hazırlanışı

57 Şükran Kurdakul; *Cezaevinden Babıali'ye, Babıali'den TİP'e*, Evrensel Basım Yayın yay., İstanbul-2003, s: 40'da derginin ilk sayısının 15 Ekim 1951'de çıkarılmasına karar verildiğini yazar. Ayrıca, Şükran Kurdakul'un *1951 TKP (Türkiye Komünist Partisi) Tevkifatı/Esbab-ı Mucibeli Hüküm*, BDS yay., İstanbul-2000, ss: 191'de yer alan ifadesine göre de derginin yayın tarihi Ekim 1951'dir.

sırasında Arif Damar'ın TKP üyeliği nedeniyle tutuklandığını, daha sonraki yıllarda kendisi tutuklandığında da *Yeryüzü*'nün TKP yayın organı olup olmadığının iyice soruşturulduğunu anlatır[58].

Derginin yazarlarından Arif Damar ise, *Yeryüzü*'nün tamamıyla TKP'nin kontrolü altında olduğunu, kendisinin Parti'nin ileri gelenleri ile görüştüğünü ve onaylarını aldığını, ilk sayıda yer alan "Yeni Üzerine" başlıklı yazının Zeki Baştımar tarafından yazıldığını, Ali Devrekli müsteşarının Hulusi Doğdoğru'ya ait olduğunu, 3. sayıdaki "Sanat ve Sanatçı" makalesinin Enver Gökçe tarafından kaleme alındığını ileri sürer, derginin başlığının kaligrafisinin Orhan Peker tarafından yapıldığını açıklar[59].

Derginin kuruluşunda yer alan Metin Özek ise, *Yeryüzü*'nün finansmanının önemli bir bölümünü kendisinin karşıladığını, başlık kaligrafisini İhsan İncesu'nun yazdığını, derginin "bir TKP yayını" olmadığını, ancak; "*Yeryüzü*'nde yayımlananların TKP görüşleri ile ileri derecede örtüştüğü"nü, Orhan Peker'in dergiye bir katkısının bulunmadığını, Arif Damar'ın tutuklanmasından sonra Fethi Naci'nin dergiye katkısının arttığını belirtir[60].

---

58 Şükran Kurdakul; *Cezaevinden Babıali'ye, Babıali'den TİP'e*, Evrensel Basım Yayın yay., İstanbul-2003, ss: 40-41, 47.

59 Arif Damar; "*Yeryüzü* Diye Bir Dergi", *Cumhuriyet Pazar*, 15 Şubat 2004.

60 Metin Özek; "'*Yeryüzü*' Kimin Dergisi?", *Cumhuriyet Pazar*, 14 Mart 2004.

Dönemin önde gelen TKP üyelerinden Suavi Barutçu, anılarında hiçbir kaynak göstermeden *Yeryüzü*'nü TKP adına kendisinin yönettiğini, M. Abidin Özkan'ın "biçimsel" olarak yetkili kişi gösterildiğini iddia eder. Bu iddiaya karşılık TKP ile ilgili olarak 1951'de açılan davada derginin Parti ile bir bağlantısının olmadığı sonucuna varıldığını da belirtmek gerekir[61].

2. Biçimsel Özellikler

Derginin sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mehmet Abidin Özkan'dır. Ancak, 4. sayıda yayınlanan "Önemli Ricamız" başlıklı duyuruda dergi ile ilgili her türlü işlemin Metin Özek adına yapılması istenmiştir[62]. Her sayısı büyük boy 2 yaprak/4 sayfa olan dergi Şükran Kurdakul'un verdiği bilgiye göre 1.500 adet olarak[63] Çituri Biraderler Basımevi'nde basılmıştır. Sayısı 20 kuruş olan derginin abone fiyatı altı ay için 200 kuruş ve bir yıl için 400 kuruş olarak belirlenmiştir.

Yeryüzü'nün 2. sayısında bir Atatürk portresi ve Nuri İyem'in "Kalpaklı Kuvayı Milliyeci" deseni ile 1 Ocak 1952 tarihli 6. sayısında Meksikalı ressam Orozco'nun "Zaptiyeler" adlı çizimi yer almıştır.

---

61 *1951 TKP (Türkiye Komünist Partisi) Tevkifatı/Esbab-ı Mucibeli Hüküm*, BDS yay., İstanbul-2000, ss: 154, 192'de "*Yeryüzü* dergisinin Parti faaliyeti ile alâkası olmadığı" belirtilmiştir

62 "Önemli Ricamız", *Yeryüzü*, No: 4, 1 Aralık 1951, s: 3.

63 Şükran Kurdakul; *Cezaevinden Babıali'ye, Babıali'den TİP'e*, Evrensel Basım Yayın yay., İstanbul-2003, s: 47.

Dergide zaman zaman kitap ve dergi duyuruları/reklamları da yayınlanmıştır. İlk sayıda Abdülbâki Gölpınarlı'nın *Mevlânâ Celâleddin* incelemesinin ve Memet Fuat'ın *Yaşadığımız* romanının yayınlandığı duyurulmuştur. 5. sayıda Metin Eloğlu'nun *Düdüklü Tencere* adlı şiir kitabının yakında çıkacağı kaydedilmiştir. Yine aynı sayıda Suat Taşer'in *Üç Duvarlı Dünya* ve Seyfettin Turhan'ın *Yol Parası* kitaplarının ilanı, İzmir'de yayınlanan *Kervan* dergisi ile *Dicle Kaynağı* ve *Kaynak* dergilerinin duyurusu yapılmıştır. 7. sayıda da Samim Kocagöz'ün *Sam Amca* ve Ümran Nazif [Yiğiter]'in *Gar Saati* kitapları ile "ayda bir çıkar sanat-edebiyat dergisi" *Yeni*'nin reklamları bulunmaktadır. 10. sayıda ise M. Ali Barış'ın *Garip Kişi* kitabının resimli bir reklamı yayınlanmıştır.

3. Yazarlar/Sanatçılar

Yeryüzü'nün belirli bir yazar kadrosu mevcuttur. Dergide en çok yazanlar arasında Oktay Deniz imzası ile Fethi Naci [Kalpakçıoğlu], Nihat Buruşuk imzasıyla Metin Özek, Turhan Gürkan, Şükran Kurdakul, Mehmet Abidin Özkan, Ahmet Ceylan [Uğraş], A. Kadir ve Orhan Kemal başta gelmektedir.

Dergide Arif Damar, "Arif Barikat"; Fethi Naci [Kalpakçıoğlu], "Oktay Deniz"; Metin Özek, "Nihat Buruşuk" ve Kemal Sülker "Asım Sarp" müstearıyla çeşitli yazılar yayınlamıştır.

İlk sayıdaki "Yeni Üzerine" başlıklı yazı Zeki Baştımar'a aittir. Hulusi Dosdoğru "Ali Devrekli" müstearını kullanmıştır. Enver Gökçe de 3. sayıda "Yeryüzü" imzasıyla "Sanat ve Sanatçı" makalesini yazmıştır.

Yazarlar tarafından kullanılan "A. İ." kısaltmasının A. İlkin'e, "A. K." rumuzunun A. Kadir'e, "M. Ö." imzasının Mehmet Abidin Özkan'a ait olduğu düşünülebilir.

Bu arada belirtilmesi gerekir ki; 3. sayıda yayınlanan "Okuyucularımıza" başlıklı;

> "*Yeryüzü*'nün yazı hayatına girişi büyük bir ilgiyle karşılandı. Şu kısacık zaman içinde yüzlerce tebrik mektubu aldık. Sağolsunlar.
>
> Hatırlatalım ki, *Yeryüzü* ticari zihniyetle çıkmıyor. Onun amacı -tehlikede olan- gerçek sanat ve kültürü savunmaktadır. Bu yönde öğrenme isteği, sevgisi, yetenekleri olan herkesin ortaklaşa malıdır. Bize çekinmeden her çeşit yazı gönderebilirsiniz. Güzel olanları derhal yayınladığımız gibi, olmayanları üzerinde de anlaşmaya varıncaya kadar çekişiriz"

notu ile bütün okuyuculardan yazı istenmiştir[64].

1940-1950'li yıllarda yayınlanan toplumcu/ilerici dergilerin ortak bir özelliği belirli bir konu üzerine "anket" düzenlemesidir. *Yeryüzü* de bu eğilimin dışında kalmamış ve dört sorudan oluşan bir anket hazırlamıştır. Arif Damar'ın, Hulusi Dosdoğru ile birlikte hazırladıklarını belirttiği ankette;

64 "Okuyucularımıza", *Yeryüzü*, No: 3, 15 Kasım 1951, s: 3.

"1- Sanatın halkın hayat realitesini aksettirici ve onun sosyal mücadelelerini destekleyici olması gerektiğine göre; memleketimizin sanatçıları bu görevlerini yapıyorlar mı?

2- Günümüzde ileri dünya sanatçılarının ele aldıkları konular nelerdir?

3- Milli Eğitim Bakanlığı klâsikler yayınlarının, kültür hayatımızın gelişmesinde, sizce önemi olmuş mudur? Bu yayınların bugünkü durumu sizi tatmin ediyor mu?

4- Günümüzün fikir ve sanat dergileri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Gerçek bir fikir ve sanat gazetesinin meseleleri ve amacı neler olmalıdır?"

soruları yer almış; bu ankete Sait Faik (No: 3), Orhan Kemal (No: 4), Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı] (No: 5), Cahit [Saffet] Irgat (No: 6), Lütfü Erişçi (No: 8), A. Kadir (No: 9) ve Halil Aytekin (No: 10) yanıt vermiştir.

4. Derginin Kapanışı

Yeryüzü'nün 15 Mart 1952 tarihini taşıyan ancak 18 Mart 1952 tarihinde basılan 11. ve son sayısında yer alan bir duyuru derginin kapanışını açıklamaktadır. "Yeryüzü" imzalı ve "Okuyucularımızı" başlıklı yazıda;

"Bayilerden muntazam para alamayışımız ve bazı beklenmedik sebepler yüzünden yaz tatiline Nisan'da başlıyacağımızı şimdiden bildiririz.

Belirtelim ki, memleketimizde matbuatı ya "manifatura,

bakkaliye ticarethanesine" çevireceksin; ya çeşitli zorluklar, engeller, suçlandırmalarla karşı karşıya kalacaksın. Sadece şekil güzelliğine dayanan bir çift mısranın, kelimelerin bile hesabını vereceksin icabında.

Her yönden alnımız açık, içimiz rahattır. Gelecek mevsim daha kuvvetli, daha güzel çıkacağımızı müjdeler, bizimle ilgilenen, bizi seven bütün sanatkâr arkadaşlarımıza, okuyucularımıza hoşça kalın der candan selamlarız"

denilerek yayına son verildiği duyurulmaktadır. Ancak, bu kapanışta, muhtemelen derginin basıldığı matbaaya "polis tarafından yapılan baskının" ve derginin bazı yazarları hakkında TKP üyeliği nedeniyle açılan davaların da etkisi olmuştur.

5. Açıklamalı Bibliyografya

A. İ.; "Dergiler", No: 10, 1 Mart 1952, s: 3, [*Ufuklar*, *Seçilmiş Hikayeler Dergisi*, *Kervan*, *Beş Sanat* dergilerinin tanıtımı].

A. K.; "Tuhaf", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 4, [deneme].

A. Kadir; "Tek Başıma Düşündüğüm Şarkılar", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 2, [şiir].

A. Kadir; "[Mevlana'nın şiirlerinden iki çeviri örneği], No: 4, 1 Aralık 1951, ss: 2-3, [şiir].

A. Kadir; "Tek Başıma Düşündüğüm Şarkılar", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 2, [şiir].

"A. Kadir Anketimize Cevap Veriyor", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 1, [A. Kadir'in bir çizim-portresi ile birlikte].

Ahmet Arif; "Karanfil Sokağı", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, ss: 2-3, [şiir].

Ahmet Arif; "Merhaba", No: 10, 1 Mart 1952, s: 2, [şiir].

Ahmet Arif; "Tutuklu", No: 11, 15 Mart 1952, s: 2, [şiir].

Akıncıoğlu, M. Niyazi; "Dünyaya Dair", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 4, [şiir].

Altınel, M. Sabri; "Yollar ve İsmailgil", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, ss: 2-3, [şiir].

Altınel, M. Sabri; "[Başlıksız iki şiir]", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 3, [şiir].

Altınel, M. Sabri; "Gidiş", No: 10, 1 Mart 1952, s: 3, [şiir].

Anadol, Müfide; "Çiçeği Burnunda", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 3, [şiir].

Anadol, Müfide; "Bu Gece", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 2, [şiir].

Apaydın, Talip; "Tokat Dolaylarında", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 2, [şiir].

Aragon, "Onların Yalnız Bir Tanesi İçin", No: 11, 15 Mart 1952, s: 2, [şiir].

"Atatürk Konuşuyor", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 1, [seçme sözler].

"Atatürk ve İki Dergi", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 3, [*Varlık* ve *Kaynak* dergilerinin eleştirisi].

Aytekin, Halil; "Dergi", No: 11, 15 Mart 1952, s: 3, [hikâye].

Barış, Mehmet Ali; "Sen Her Sabah", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 3, [şiir].

Barikat, Ârif; "Cesaret İster", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 2, [şiir].

Barikat, Arif; "Dağların Ardı", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 4, [şiir].

Barikat, Arif; "Dayanılmaz", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 4, [şiir].

Barlok, Muharrem; "Hak", No: 11, 15 Mart 1952, s: 3, [hikâye].

Bayraktar, Şadi; "Aragon/Şair-Organizatör", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 2; No: 4, 1 Aralık 1951, s: 2.

Berk, N. İlhan; "Sebenli Halil", No: 8, 1 Şubat 1952, ss: 2-3, [şiir].

Buruşuk, Nihat; "Halk Musikisine Doğru", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 2.

Buruşuk, Nihat; "Musikicinin Sorumluluğu ve Gerçek Musiki", No: 2, 1 Kasım 1951, ss: 2-3.

Buruşuk, N[ihat]; "Notlar/Konservatuar Orkestrası Konseri-Güzellik Kraliçesi", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 3.

Buruşuk, Nihat; "Sanat ve Kişilerin Tavrı", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 2.

Buruşuk, Nihat; "Bayağılaşma", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 2.

Buruşuk, Nihat; "Erich Maria Remarque", No: 10, 1 Mart 1952, s: 2.

Buruşuk, Nihat; "Beethoven", No: 11, 15 Mart 1952, ss: 1, 4, [İhsan İncesu'nun bir deseni ile birlikte].

"Cahit Irgat Anketimize Cevap Veriyor", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 1.

Caldwell, Erskine; "Christi Tucker'in Ölümü", (çev: N. Özer), No: 10, 1 Mart 1952, s: 4, [hikâye].

Cemer, Hasan; "Karım'a", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 2, [şiir].

Cemer, Hasan; "Geleceksin", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 3, [şiir].

Deniz, Oktay; "Sepetteki Çürük Elmalara Dikkat! Gerçek Peşinde", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 3.

Deniz, Oktay; "Vatan İçin", No: 6, 1 Ocak 1952, ss: 1-2.

Deniz, Oktay; "Yapmacık Üzerine", No: 7, 15 Ocak 1952, ss: 1-2.

De[niz], Ok[tay]; "Dergiler: Beş Sanat", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 2.

Deniz, Oktay; "İşin Kolayına Kaçmak", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 1.

Deniz, Oktay; "Taraf Tutmak", No: 9, 15 Şubat 1952, ss: 1-2.

Deniz, Oktay; "Millî Kurtuluş Hareketleri Karşısında Türk Basını ve Türk Halkı", No: 10, 1 Mart 1952, s: 1.

Desnos, Robert;"Pont-Au-Change Bekçisi", (çev: A. Kadir), No: 9, 15 Şubat 1952, s: 2, [şiir].

Devrekli, Ali; "Kozcağızlı Deli Bekir", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 4, [hikâye].

Donald, James; "Aktörden Şaire", (çev: Suat Taşer), No: 8, 1 Şubat 1952, s: 3.

Dumanoğlu, Halil; "Gerçek Şair", No: 10, 1 Mart 1952, s: 1.

Eluard, Paul; "Asıl Adalet", (çev: A. Kadir), No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 1, [şiir].

Ergeneli, Doğan; "Yol Düşünceleri", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 3, [şiir].

Engonopoulos, Nikos; "Şiir 1948", (çev: Fezâl Esmen-A[jlan] Sayılgan), No: 10, 1 Mart 1952, s: 2, [şiir].

Erişçi, Lütfi; "Türk Kültür Eserleri Serisinin İlk Kitabı", No: 9, 15 Şubat 1952, ss: 1, 3, [Fethi Tevetoğlu'nun *Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmet* kitabının eleştirisi].

Fırat, Mehmet; "Halkımız Ne diyor?", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 3, [halk edebiyatı üzerine notlar].

Fuat, Memet; "Şekil Araştırmaları Üzerine Notlar", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 4.

Fuat, Memet; "Tenkid Üzerine Notlar", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 2.

Fuat, Memet; "Seni Kimse LinçEdemez Joe", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 3, [hikâye].

Göktaş, H. Ali; "Kendi Diliyle Halk/Radiyo", No: 10, 1 Mart 1952, s: 2, [deneme].

Grudalı, Yılmaz; "Karanlıklar Üstüne", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 2, [şiir].

Gürcan, Nedret; "Hastahanelerden", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 3, [şiir].

Gürkan, Turhan; "Kalabalık", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 2, [şiir].

Gürkan, Turhan; "Kurşun", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 3, [şiir].

Gürkan, Turhan; "Yokuş Adamı", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 4, [şiir].

Gürkan, Turhan; "Ekonomi", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 2, [şiir].

Gürkan, Turhan; "Tutsak", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 2, [şiir].

Gürkan, Turhan; "Bize Gelen Kitaplar/Garip Kişi", No: 10, 1 Mart 1952, s: 2, [Mehmet Ali Barış'ın kitabının tanıtımı].

Gürkan, Turhan; "İşte Burada", No: 11, 15 Mart 1952, s: 2, [şiir].

"Halikarnas Balıkçısı Cevap Veriyor", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 1.

"Halil Aytekin Cevap Veriyor", No: 10, 1 Mart 1952, s: 1.

"Hasretini Çektiğimiz Dünya", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 1, [muhtemelen yabancı bir kaynakta alınan ve bazı desenlere dayalı bir manifesto].

Hordynski, Jerzy; "Wroclaw", (çev: Sabih Şendil), No: 5, 15 Aralık 1951, s: 3, [şiir].

Ilgaz, Rıfat; "Mangal", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 2, [şiir]; No: 4, 1 Aralık 1951, ss: 2-3, [şiir].

Irgat, Cahit; "Melodram", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 1, [şiir].

Irgat, Cahit; "Uyku", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 4, [şiir].

İlkin, A.; "Dimyat'a Giderken", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 2.

İlkin, A.; "Şu Dünya", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 3, [şiir].

"İnsanlığın Kardeşliği", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 3, [Unesco'nun yayın organı *Le Courrier*'den çeviri].

"Kampta Ölen Bir Şair: Robert Desnos", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 2.

Kanık, Orhan Veli; "Palme Academique", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 1

Kanık, Orhan Veli; "Atatürk'ün Adı", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 1.

[Kanık], Orhan Veli; "Değil", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 1, [şiir].

[Kanık], Orhan Veli; "Vatan İçin", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 1, [şiir].

"Karacaoğlan'ın Şimdiye Kadar Yayınlanmamış Bir Şiiri", No: 11, 15 Mart 1952, s: 1, [şiir].

Karaören, Sami; "Bir Sabah", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 3, [şiir].

Kocadağ, Fethi; "Sam Amca", No: 10, 1 Mart 1952, s: 3, [Samim Kocagöz'ün kitabının tanıtımı].

Kocagöz, Halil; "Olmuş Şehir", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 2, [şiir].

Kurdakul, Şükran; "Diyorum", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 4, [şiir].

Kurdakul, Şükran; "Milli Kurtuluş Şarkısı", No: 2, 1 Kasım 1951, ss: 2-3, [şiir].

Kurdakul, Şükran; "Son İstasyon", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 4, [şiir].

Kurdakul, Şükran; "[Kubilay hakkında isimsiz bir şiir], No: 6, 1 Ocak 1952, ss: 2-3, [şiir].

Kurdakul, Şükran; "Bulut Geçiyor", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 4, [şiir].

Kurdakul, Şükran; "Uzaktan", No: 10, 1 Mart 1952, s: 4, [şiir].

[Kurşunluoğlu] Mehmed Kemal; "Özlemeler", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 3, [şiir].

Kuteş, Nuri; "Çocuk Oyunu", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 3, [şiir].

[Lav], Ercümend Behzad; "El mi Yaman, Bey mi Yaman", No: 5, 15 Aralık 1951, ss: 2-3, [şiir].

Limasollu Naci; "Yunan Fotoğrafi Sergisi", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 2.

Limasollu Naci; "Ahremiyeliler", No: 10, 1 Mart 1952, s: 1, [şiir].

Lorca, F. Garcia; "Yerma'dan", (çev: Cahit Irgat), No: 2, 1 Kasım 1951, s: 3, [şiir/S.Ş. tarafından yazılan makalenin eki].

Lorca, F. Garcia; "Akan Kan", (çev: N. İlhan Berk), No: 6, 1 Ocak 1952, ss: 2-3, [şiir].

"Lütfü Erişçi Anketimize Cevap Veriyor", No: 8, 1 Şubat 1952, ss: 1-2.

M. Ö.; "Notlar: Limasollu Naci'nin Fotoğrafi Sergisi-Şehir Korosu Konseri", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 3.

Machado, Antonio; "Şair ve Ölüm", (çev: Memet Fuat), No: 2, 1 Kasım 1951, s: 3, [şiir/S.Ş. tarafından yazılan makalenin eki].

Maltz, Albert; "Oyun", (çev: N.Ö.), No: 7, 15 Ocak 1952, s: 4, [hikâye].

Mury, Gilbert; "Dekorlar ve Realite/Bir Edebiyatın Hikayesi", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 3.

N.B.; "Notlar", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 4, [Dünyada çeşitli sanat faaliyetleri üzerine bilgiler].

N. L.; "Notlar/Halkçı Sanatkâr Kimdir, Kim Değildir", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 2.

Nedim, Râcî; "Türk Piyesi ve Yazarı", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 3, [tiyatro eleştirisi].

Nikouline, L.; "Zindana Atılan Adam", (çev: Şadi Bayrakal), No: 9, 15 Şubat 1952, s: 4, [hikâye].

"Notlar: Resim/Tiyatro-Aktör-Halk", No: 2, 1 Kasım 1951, ss: 3-4, [eleştiri].

"Notlar/Dünyada Sanat Olayları: J.P.Sartre-Şeytan ve İyi Allah-Gaite-Montparnasse Tiyatrosu-Yüzen Tiyatro-Cursio Malaparte-Louis Jouvet-Milano'da Michel Angelo", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 2.

Orhan Kemal; "Şaheser", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 4, [hikâye].

Orhan Kemal; "Murtaza", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 4, [hikâye].

Orhan Kemal; "İş Adamı", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 4, [hikâye].

"Orhan Kemal Açtığımız Ankete Cevap Veriyor", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 1, [Nuri İyem'in Orhan Kemal deseni ile birlikte].

"Orhan Veli/Ölümü Üzerine", No: 3, 15 Kasım 1951, ss: 2-3, [Sabahattin Eyüpoğlu, Melih Cevdet (Anday), Oktay Rıfat, Ahmet Muhip Dranas, Abidin Dino'nun Orhan Veli hakkındaki düşünceleri].

"Orozco/Hepimizin Birer Orozco Albümümüz Olmalı", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, ss: 1,3, [Meksikalı ressam Orozco hakkında bilgiler].

Özek, Metin; "Verem Bâbında Yazı", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 2.

Özer, N.; "Sinema Sanatı ve Biz", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 2.

Özer, N.; "Fransız Sinemacılarının Mücadelesi", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 4; No: 7, 15 Ocak 1952, s: 4.

Özer, N.; "Sinemada Yeni Denemeler", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 2.

Özkan, Mehmet Abidin; "Sanata Dair", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, s: 2.

Özkan, Mehmet Abidin; "Çocuklu Köylü Misafirler", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 4, [hikâye].

Özkan, M[ehmet] A[bidin]; "Yerli Filmciliğimiz", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 3.

Ö[zkan], M[ehmet] A[bidin]; "10 Aralık'ın Ardından İnsan Hakları Beyannamesi", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 4.

Özkan, Mehmet Abidin; "Yoksulluk", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 4, [hikâye].

Ö[zkan], M[ehmet] A[bidin]; "Yaşayışın Etkisi", No: 11, 15 Mart 1952, s: 2, [Çingene edebiyatı üzerine kısa bir not].

Prevert, Jacques; "Aile-i Âlâ", (çev: T. Yücel), No: 8, 1 Şubat 1952, s: 2, [şiir].

Raci, Nedim; "Öncü Türk Tiyatrosu", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 1.

Ressam; "Yeni Meksika Rönesansının Yaratıcıları", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 3.

Ressam; "D Grubu Resim Sergisi", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 1.

Sarp, Asım; "Bir Şairin Dünü, Bugünü ve Bazı Düşünceler", No: 10, 1 Mart 1952, s: 3, [Fazıl Hüsnü Dağlarca üzerine bir eleştiri].

"Sait Faik Anketimize Cevap Veriyor", No: 3, 15 Kasım 1951, ss: 1, 4.

Sezer, Harun İsmet; "Akşamlar Olur", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 3, [şiir].

Shakespeare, William; "Atinalı Timon", (çev: Memet Fuat), No: 6, 1 Ocak 1952, s: 4, [şiir].

Soran, S[abri]; "İki Arkadaş", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 4, [Hikâye].

Soran, S[abri]; "Hikâyeci ve Hayat", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 3.

Soran, Sabri; "Bizimdir", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 3, [şiir].

Şendil, Sabih; "Değil", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 3, [şiir].

Şendil, S[abih]; "Notlar: Üç Kitap/Kumpanya-Din Ticareti-Güzel Aydınlık", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 3, [Sait Faik, E. Caldwell ve Necati Cumalı'nın kitaplarının tanıtımı].

Şendil, Sabih; "Mümkün", No: 9, 15 Şubat 1952, s: 2, [şiir].

Tar, Süleyman Şahin; "Arkadaş", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 2, [şiir].

Tarus, İlhan; "Yeni Yetişenler", No: 11, 15 Mart 1952, ss: 1-2.

Taşer, Suat; "Önce-Sonra", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 3, [şiir].

Tevfik Fikret; "Doksen Beşe Doğru", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 1, [şiir].

Tonguç, Saim; "Belden Yukarı Efendiler", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 2.

[Uğraş], Ahmet Ceyhan; "Aydına Düşen Görev", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 2.

[Uğraş], Ahmet Ceyhan; "Notlar/Gerçekten Korkmak Var mı? Kurşunlanan Öğretmen", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 2.

[Uğraş], Ahmet Ceyhan; "Eski Şiirimizin Sosyal Tarafları ve Fikret", No: 5, 15 Aralık 1951, ss: 1-3.

[Uğraş], Ahmet Ceyhan; "1951'e Bakışlar", No: 6, 1 Ocak 1952, ss: 1, 3.

[Uğraş], Ahmet Ceyhan; "Eski-Yeni Dergiler ve Nurullah Ataç'a Dair", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 3.

"Unesco ve Eğitim Davamız", No: 8, 1 Şubat 1952, s: 3.

Üsekes, Hilmi; "Sizin İçin İnsanoğulları", No: 11, 15 Mart 1952, s: 4, [şiir].

Whitman, Walt; "Modern Seneler", No: 5, 15 Aralık 1951, s: 4, [şiir].

Yalazkan, İsmet; "Tuncelinden", No: 10, 1 Mart 1952, s: 2, [şiir].

"Yemen Ağıdı", No: 11, 15 Mart 1952, s: 3, [şiir/ Kemal S. Göğçeli [Yaşar Kemal]'in *Ağıtlar* kitabından alıntı].

Yeryüzü; "Yeni Üzerine", No: 1, 15 Eylül [Ekim] 1951, ss: 1-2.

Yeryüzü; "29 Ekim ve Sanatımız", No: 2, 1 Kasım 1951, s: 1.

Yeryüzü; "Sanat ve Sanatçı Üzerinde", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 1.

Yeryüzü; "Bir Yıl Sonra", No: 3, 15 Kasım 1951, s: 1, [Orhan Veli'nin ölüm yıldönümü üzerine bir yazı. Yazıda Nuri İyem'im resmettiği bir Orhan Veli portresi yer almakta].

Yeryüzü; "Sanatın Çeşitli Durumu", No: 4, 1 Aralık 1951, s: 1.

Yeryüzü; "Kubilây'ı Anarken", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 1.

Yeryüzü; "Verem Haftası Dolayisiyle", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 1.

Yeryüzü; "Kültür ve Unesco", No: 8, 1 Şubat 1952, ss: 1-2.

Yeryüzü; "Hayat ve Yazar", No: 11, 15 Mart 1952, ss: 1-2.

Yüce, Kâmran S.; "Körler Çarşısına Dair", No: 6, 1 Ocak 1952, s: 2, [şiir].

Yücel, Tahsin; "Tuman", No: 7, 15 Ocak 1952, s: 3, [hikâye].

Ek: 1
Yeni Üzerine

Yeryüzü/[Zeki Baştımar]

yeryüzü

BU SAYIDA

SANAT ve SANATÇI ÜZERİNDE

SAİT FAİK Anketimize cevap veriyor

Güzelin daima yeni olduğunu kabul etmek lâzım; fakat yeni bazan kendi özüne zıt kuru bir şekilden ibaret te olabilir; yani güzel olmayabilir. Daha doğrusu yeni bazan eskiyi, çirkini örten bir maske bir sıra vazifesi de görebilir.

Bu gerçeğin, yeni olmayı, yeni yaratmayı arzulayan sanat hüviyetleri henüz şekillenmemiş genç nesillerce hak-

kıyla kavrandığını iddia etmek zordur. İleri bir sanatkâr olmak veya ileri bir sanat görüşünü taşımak için mutlaka her 'yeni' şeyi beğenmek, benimsemek gerektiği düşüncesi gerçek ileri sanatın gelişmesine engel olmakta devam ediyor. Gazetemizin bir vazifesi de, bu yanlış görüşle savaşmak, gerçek yeni ve ileri sanatın yolunu genç nesle aydınlatmak olacaktır.

Sanatkâra hamle veren kuvvet, sadece 'yeni bir şey' yapmak arzusu olamaz. Onur vazifesi, dış âlemi sanatkâr ruhunun ışığında süzerek yeniden dış âleme vermektir. Yeniyi o, ancak bu suretle vücuda getirebilir. Hayatı ve eşyayı çarpıklaştırmakla, tanınmaz bir şekle sokmakla yeni yaratılmış olmaz. Yeni ve ileri sanat eseri yaratmanın tılsımı daima değişen, daima yenileşen hayatı, dış âlemi olduğu gibi, değişen, daima yenileşen şekliyle aksettirmektedir. Sanatkar, hayatı değişen şekli ile verebilmek için eski ifade şekil ve vasıtalarını yetersiz bulacak, onları yenilemek ihtiyacını duyacaktır. Fakat hayatı değişen şekli ile olduğu gibi görmeden sanatta yenilik yapmak ancak gerçeği çarpık bir aynada aksettirmek olur. Gerçek, hayatın ileri sürdüğü doğru ifade vasıtalarını bırakıp, meselâ, karelerde, üçgenlerde, dairelerde bir şeyler gören kübizm, eşyanın aslını bir tarafa bırakıp gölgesiyle, karaltısıyla uğraşan sembolizm, güzeli rüyalarda, sayıklamalarda arayan surrealizm, saldırgan, emperyalist bir ruh haletinin ifâdesi olan fütürizm, birinci dünya harbinin batı aydınında uyandırdığı şaşkınlığı dile ge-

tiren dadaizm, tekniği fetişleştiren bir makine estetiği yaratmaya çalışan konstrüktüvizm v.s. hep bu çarpık aynanın akisleridir.

Sanatkarın asıl kaygusu, ruhunun tâbii bir fonksiyonu, karşı durulması bir ihtiyacı haline gelen işi yapmak değil de modaya uymak yahut yeni bir moda bulmak olursa vücuda getireceği şey, şekli özüne zıt kuru bir 'yenilik'ten ibaret olur. Bu çeşit faaliyet, böyle bir kaygı gerçek sanatkârın tabiatına aykırı düşer. Sanatkarı iten kuvvet başka bir kuvvet olmak gerektir. 19 uncu yüzyılın büyük bir düşünürü, "ipek böceğini ipek kozası yapmaya zorlayan hangi kuvvetse sanatkârı da sanat eseri yapmaya zorlayan aynı kuvvettir' diyor. Bu kuvvet sadece 'yeni bir şey' yapmak arzusundan doğmaz. O, herşeyden önce, sanatkârın içinde biriken, sanatkâra has enerjiyi, sanatkâra has bir şekilde harcamak ihtiyacından doğar. Dimağı, değişen hayatı sanatkârca ifade etmek ihtiyacının verdiği kuvvetle işleyen sanatkâr yeni yaratmanın sırrına ermiş demektir. Sadece, 'yeni' bir şey yapmak, bir dalga uyandırmak, bir gürültü koparmak arzusuyla işleyen bir dimağın eseri ise ne gerçek sanat eseridir, ne de yenidir.

Sanatta yenilik ve ilerilik mutlaka eski sanat eserlerine, eski sanat şekillerine aykırılık manası ifade etmez. Aksine, yeni bir çığır açmak büyük sanatkârların yolunda yürümekle, onların iyi taraflarını benimseyip geliştirmekle kabildir. Büyük sanatkârların yolunda yürümek yeniyi

yaratmanın sırrını öğrenmek demektir, âdi bir taklitçi, bir kopyacı olmak başka şeydir.

Yeniyi yapmak, bir yandan, ileri harekete engel olan eski kaideleri, prensipleri, gelenekleri yıkıp yenilerini kurmak, öbür yandan da geçmişin en ileri, en demokratik geleneklerini devam ettirmek, geliştirmekle mümkündür. Yenilik ve ilerilik, bazı moda düşüncelerin yaptığı gibi, sanat eserlerinin dış ve iç şekliyle ilgili ifade vasıtalarını atmak, fakat yerlerine daha iyi bir şey koymamak yahut hiçbir şey koymamak demek değildir. Yeni prensipleri, yeni kaideleri hayat ileri sürer; sanatkârın vazifesi hayatın içine dalmak, onları bulup çıkarmak, şekillendirmektir.

Beklediğimiz, özlediğimiz sanatkâr bu çeşit sanatkârdır.

Ek: 2

Hasretini Çektiğimiz Dünya

Savaşlar, iflâslar, çökmeler, felâketler karşısında insan oğlu gayri ihtiyari olarak bu dünyanın yıldırım hızı ile uçuruma yuvarlandığını görüyor ve ümidini kesiyor. Bugün milletlerin bolluk ve refah içinde yaşadıklarını kimsenin iddiaya hakkı yoktur. Fakat bununla beraber hiç olmazsa selâmet yolunu bulabilmek ve el ele verip yürümek için bir kımıldama, gayret ve fikir birliği vardır. Bu tabii akışın felsefece telâkki ve ifadesi kat'iyen müsbettir. Yani bu tabii akış yatağından ve yolundan kat'iyen şaşmaz. Çünkü burada bahis konusu yaşamak hakkıdır, varlık hakkıdır. Geçici hayata dokunan şu veya bu tesir onu esas gayesinden ve hedefinden asla ayıramaz.

1- Her türlü din, mezhep ve itikattan, her cins, ırk ve renkten olan biz insanlar tek bir millet halinde birleştiğimiz takdirde bu yuvarlak küre üzerinde daha nice yüz binlerce yıl rahat rahat yaşayabiliriz.

2- İnsana kıymet verildiğine göre bu kıymet her türlü tahakküm fikrinin üstünde tutulur, ferdin hak ve hürriyeti, şahsa verilecek kıymet istikbalin refahını ve gelişmesini sağlar ve insanlık istikbâle güvenle bakar.

3- Bütün bu dünya nimetlerine ve iyi şeylere nail olmak ancak her milletin güvenine dayanılarak yapılacak

sıkı anlaşmave andlaşmalarla, hakka hürmelte, ruhla, insanla sağlanabilir. Bu ise enternasyonal güvenle olur.

4- Başka milletlerin ahlâk ve an'anelerine hürmet etmesini bildiğimiz ve barış hudutlarına riayet ettiğimiz takdirde iyi komşuluk duyguları ile mal mübadelesi yapar ve o zaman onlar bizim, biz onların eğlence ve düşüncelerine katılabiliriz.

5- Yer yüzünde milyonlarca insanı yutan harbi aforoz ettiğimiz takdirde ve aynı zamanda içimizden harp fikri taşıyanın başına hep birlikte çullandığımız takdirde bu kötü ruhu silkip atabiliriz. Dünya rahat eder.

6- Fikir ve kollar sadece çocuklarımızın refah ve saadetleri için işletilirse tekmil insanların hayat seviyesi yükselir ve makineler de ancak bu uğurda çalıştırılırsa insanlık asırlardır beklediği saadet ve huzura kavuşur.

Bazı Yazarlar/Sanatçılar/ Sorumlular Üzerine Notlar

A. B.; *Yığın*

A.E. ; *Toprak*

A. İ.; *Yeryüzü*

A. K.; *Yeryüzü*

A. Kadir [Meriçboyu]; (İstanbul/1917-İstanbul/1985), Eyup Ortaokulu'nu ve Kuleli Askeri Lisesi'ni bitirdi. 1938'de on ay hapis cezasına mahkum oldu. 1943'te *Tebliğ* adlı kitabını yayınladı, ancak kitap toplatıldı. Şiirlerinde "Abdülkadir İbrahim" ve "Ali Karasu" imzasını kullandı. [*Yürüyüş*, *Yeryüzü*]

A. N; *Yürüyüş*

[Abasıyanık], Sait Faik; *Yürüyüş*, *Yeryüzü*

Abdullah Cevdet; *Hamle*

Adıvar, Halide Edip; *Yığın*

Adnan Tahir; *Yürüyüş*

Ağaoğlu, Samet; *Toprak*

Ağırnaslı, Niyazi; *Söz*

Ahmet Arif; *Yeryüzü*

Akal, Haşmet; *Yığın*

Akacun, H. Vahdet; *Yürüyüş*

Akalın, Necmi; *Yürüyüş*

Akbulut, Adil; *Yürüyüş*

Akıncıoğlu, M. Niyazi; (Kırklareli/1916-Kırklareli/1979), Bursa Lisesi'ni ve İst. Üniv./Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1938'de *Haykırışlar* kitabını yayınladı. 1952'de tutuklandı; 1954'te beraat etti. Yazılarında "Eflâtun Cüneyt" müstearını da kul-

landı. *Yeni Edebiyat* ve *Gün* dergilerinde de yazdı. [*Yürüyüş, Yeryüzü*]

Akıner, Baki; *Başak,*

Akkor, Ruşen; *Başak,*

Akpınarlı, Rıza; *Toprak*

Aksal, Sabahattin Kudret; (1920-1993). İstanbul Üniv./Felsefe bölümünü bitirdi. Şiirleri *Varlık* ve *Küllük* dergilerinde de yayınlandı. Şiir, öykü ve tiyatro alanında çok sayıda eseri bulunmaktadır. [*Hamle*]

Aksoy, Hüseyin; *Hamle*

Aktan, Necmi; *Başak*

Aktay, Salih Zeki; 1896'da Şarkikaraağaç/Isparta'da doğdu. Eğitimini Isparta ve Konya'da tamamladı. Uzun yıllar öğretmen ve kütüphaneci olarak görev yaptı. Öğretmenliği sırasında Yunan mitolojisi üzerine yoğunlaştı. 1971'de İstanbul'da vefat etti. Bazı eserleri: *Persefon* (1930), *Asya Şarkıları* (1933), *Pınar* (1936), *Rüzgar* (1938), *Mine Çiçekleri* (1944)'dir. [*Yürüyüş*]

Ali Remzi; *Projektör*

Altınel, M. Sabri; (Susurluk/1925-İstanbul/1985). 1949'da İstanbul Üniv./Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Kısa bir süre gazetecilik yaptı. Çeşitli liselerde öğretmek olarak çalıştı. İlk şiirleri Balıkesir'de çıkan *Kaynak* dergisinde yayımlandı. Şiirleri daha sonra *Sanat ve Edebiyat*, *Genç Nesil*, *Edebiyat Dünyası*, *Kaynak*, *Yeni Ufuklar*, *Yücel*, *Yelken*, *Yeditepe* dergilerinde yer aldı. Eserleri *İnsanın Değeri* (1955), *Kıraçlar* (1959), *Zamanın Yüreği* (1982), *Şiirler* (1983) adlı kitaplarda toplandı. *Kentin Küçük Sokağı* (1995) ve *Seçme Şiirler* (1995) ölümünden sonra yayınlandı. [*Yeryüzü*]

Altuğ, Vefik; *Toprak*

Anadol, Müfide Güzin; (Devrek/1925-2005). İlk ve orta eğitimini Safranbolu, Bartın, Zonguldak ve İstanbul'da tamamladı. İstanbul Üniv./Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Devrek Ortaokulu, Kırıkkale Lisesi ve İstanbul'da çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. 1987'de emekli oldu. TKP'nin eski üyelerinden Zihni Anadol'un yeğenidir. *Derviş Hayri yesi* (1967), *Geceleyin* (1978), *Karaduman'ın Serüvenleri* (1982), *Tahta Evler* (1984), *Gece Sefaları* (1985) ve *Melisa* (1989) adlı kitapları bulunan Anadol'un, Devrek'te bir büstü bulunmaktadır. [*Yeryüzü*]

[Anday], Melih Cevdet; *Yeryüzü*

Apaydın, Talip; *Yeryüzü*

Apollinaire, Guillaume; *Söz*

Arad, A.; *Yürüyüş*

Aragon; *Söz, Yeryüzü*

Aray, Macit; (Arapgir/1910-Erdek/1984). Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Çeşitli okullarda edebiyat öğretmenliği yaptı. [*Yürüyüş*]

Arpad, Burhan; (Mudanya/1910-İstanbul/1994). Çeşitli kuruluşlarda memurluk yaptı. 1943'te abc Yayınevi'ni. 1945'te Arpad Yayınevi'ni kurdu. *İnanç*, *Yurt ve Dünya*, *Adımlar*, *Yığın*, *Yürüyüş*, *Yeditepe* dergilerinde yazdı. Bazı yazılarında "Ahmet Hisarlı" ve "Birisi" müstearlarını kullandı. Çok sayıda eseri bulunmaktadır. [*Yığın*, *Yürüyüş*]

Asaf, Karadayı; asıl adı Asaf Karatekin'dir. *Yurt ve Dünya* ile *Yağmur ve Toprak* dergilerinde de şiirleri yayınlanmıştır. [*Toprak*]

Asım Sarp; *Yürüyüş*

Asya, Arif Nihat; *Başak*

Asyalı, H. Salih; (Adana/1917-Adana/1957). Liseden sonra Adana'da çeşitli işlerde çalıştı. Halkevi kütüphanesinde me-

murluk yaptı. *Yeni Adana* gazetesi ile Adana Halkevi dergisi *Görüşler*'de eserleri yayınladı. [*Başak*]

Aşkun, Vehbi Cem; (Sivas/1909-Eskişehir/1979). Öğretmenlik yaptı. *Duyuşlar* (1936), *Merzifon Şairleri* (1937), *Sivas Folkloru* (2 cilt-1941-1943), *Yayladan Sesler* (1943), *Sivas Şairleri* (1948), *Öksüz Yusuf* (1958) başlıca eserleri arasındadır. [*Toprak*]

Atabek, Behiç; *Toprak*

Ay; *Başak*

Ayata, K. A.; *Başak*

Atabek, Behiç; İlk şiirleri, Samsun Halkevi tarafından çıkarılan *19 Mayıs* dergisinde yayınlandı. Yazı hayatına daha sonraki yıllarda Türkiye Komünist Partisi'nin yayın organı olarak kabul edilen *Yeni Edebiyat* ile Behice Boran'ın *Yurt ve Dünya* dergilerinde devam etti. Rıfat Ilgaz, anılarında onu "1940 Toplumcu Ozanlar Kuşağı"nın bir üyesi olarak kabul eder[65]. [*Toprak*]

Aytekin, Halil; (Hacıbektaş/1913-Ankara/1973). İlköğretmen Okulu'nu bitirdi. Köy öğretmenliği ve gezici öğretmenlik yaptı. Daha sonra Milli Kütüphane'de memur oldu. "1940 Toplumcu Ozan Kuşağı"nda yer aldı. *Yeni Edebiyat*, *Yurt ve Dünya*, *Yağmur ve Toprak*, *Yeryüzü*, *Sosyal Adalet*, *Yön*, *Eylem*, *Toplum* dergilerinde öykü ve araştırmaları yayınlandı. Bazı yazılarında "Harmandalıoğlu" müstearını kullandı. Çalışmalarını *Harman Yangını* (1946) ve *Doğu'da Kıtlık Vardı* (1965) adıyla kitaplaştırdı. [*Söz*, *Toprak*, *Yürüyüş*, *Yeryüzü*]

Aytekin, Sefer; (Hacıbektaş/195-?). İlköğretmen okulunu bitirdi. Samsun köylerinde öğretmenlik yaptı. Daha sonraki yıllarda Ankara Üniversitesi/Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

65 Rıfat Ilgaz; *Fedailer Mangası*, (yay. haz: Öner Yağcı), Çınar yay., İstanbul-1993, s: 139.

Rus Dili ve Edebiyatı bölümünde okudu. *Yağmur ve Toprak* dergisini yayınladı. İki kez tutuklandı. Bir süre sonra yayın hayatından uzaklaştı[66]. [*Toprak*]

Aziz Ziya; *Yürüyüş*

Bacon; *Yürüyüş*

Baltacıoğlu, İsmail Hakkı; *Toprak*

Baraner, Reşat Fuat; bkz: Necmi Akalın

Barış, Mehmet Ali; *Yeryüzü*

Barikat, Arif; *Yığın*, *Yeryüzü*

Barlok, Muharrem; *Yeryüzü*

Başaran, Mehmet; (Lüleburgaz/1926-İstanbul/2015). Köy enstitülerinde okudu. Öğretmenlik yaptı. *Köy Enstitüleri Dergisi*, *Yücel*, *Varlık*, *Ülkü*, *İmece* gibi dergilerde yazdı.[*Söz*]

Başgöz, İlhan; (Gemerek/1921). Ankara Üniv/DTCF. Türk Dile ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. P. Naili Boratav'ın asistanlığını yaptı. Öğretmen olarak çalıştı. 141. maddeden hüküm giydi, ancak affa uğradı. Ardından İngiltere ve ABD'ye gitti. Çok sayıda eseri bulunmaktadır. [*Söz*]

Baştımar, Zeki; *Söz*

Baykal, Melih; *Toprak*

Baykam, Müyesser; *Başak*

Bayrakal, Şadi; *Yeryüzü*

Bayraktar, Şadi; *Yeryüzü*

Belkıs; *Toprak*

Benli, Hüsnü; *Yürüyüş*

Berk, N. İlhan; *Söz*, *Yeryüzü*

Berkes, Niyazi; *Söz*

[Beyatlı], Yahya Kemal; *Hamle*

66 Vedat Türkali; *Komünist*, Gendaş yay., İstanbul-2001'de Sefer Aytekin hakkında oldukça detaylı bilgiler verir.

Bilbaşar, Kemal; (Çanakkale/1910-İstanbul/1983). Edirne Öğretmen Okulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Öğretmenlik yaptı. *Yurt ve Dünya* dergisinde de yazıları yayınlandı. [*Yığın*, *Yürüyüş*]

Bilgütay, Vehbi; *Toprak*

Birsel, Salâh; *Yürüyüş*

Boran, Behice; *Yığın*, *Söz*

Boratav, P. Naili; *Söz*

Bozok, Hüsamettin; (İstanbul/1916-Balıkesir/2008). İstanbul Üniv./Fen Fakültesi'nde okudu. Öğretmenlik yaptı. 1950'de Yeditepe yayınevini kurdu, iki yıl sonra *Yeditepe* dergisini yayınlamaya başladı. Eserleri *Ses*, *Yeditepe*, *Yeni Ses*, *Yurt ve Dünya*, *Adımlar*, *Küllük*, *Pınar* dergilerinde de yayınlandı. [*Yığın*, *Toprak*, *Yürüyüş*][67]

Buğay, A. Fuat; *Başak*

Bulgulu, Muzaffer; *Başak*

Burian, Orhan; *Söz*

Buruşuk, Nihat; [Metin Özek], *Yeryüzü*

Bürün, Vecdi Hayri; *Hamle*

C. E. [Celalettin Ezine]; *Hamle*

C. E. Zade; *Projektör*

Caldwell, Erskine; *Yeryüzü*

Can, Cafer; *Toprak*

Cassou, Jean; *Yürüyüş*

Cemal, Mithat; *Toprak*

Cemer, Hasan; *Yeryüzü*

Cemgil, Adnan; (İstanbul/1909-İstanbul/2001). İstanbul Üniv./Edebiyat Fakültesi'nde okudu. Fransızca ve Rusça öğren-

67 Hakkında bazı anekdotlar için bkz: Mehmed Kemal [Kurşunluoğlu], *Şairler Dövüşür*, Çağdaş yay., İstanbul-1981, ss: 31-33.

di. 1938'den sonra öğretmenlik yaptı. Çok sayıda eseri Türkçe'ye kazandırdı. [*Söz*]

Cent, Talât Hamdi; *Hamle*, *Yürüyüş*

Cevdet, Gül Abdullah; *Yürüyüş*

Çaloğlu, [Hasan Basri]; *Yürüyüş*

Çam, Hikmet; *Başak*

Çaydam, Hamdi Rıza; *Ateş Kamçıları* (1938) ve *Şamandıra* (1946) adlı kitapları yayınlanmıştır. [*Yürüyüş*]

Çelebi, Asaf Hâlet; *Hamle*

[Çıladır], Ahmet Naim; (İstanbul/1904-Zonguldak/1967). Türk edebiyatında Zonguldak maden işçilerinin yaşamlarını öyküleştiren ilk yazar olarak tanındı. Öyküleri *Yeni Adam*, *Yurt ve Dünya*, *Son Posta*, *Yedigün* gibi dönemin önemli dergi ve gazetelerinde yayınlandı. Maden işçileri arasında "Kanca Ahmet" olarak anılıyordu. [*Toprak*]

Çokçalış, Kâmuran; *Başak*

Çolak, Veli; *Toprak*

Çöl, Yaşar; 1930'lu yıllarda Şevket Süreyya Aydemir'in kurduğu Ticaret Lisesi'nde öğretmen olduğu, müdür yardımcılığı görevini yürüttüğü bilinenler arasındadır. 1951 tutuklamasında yakalanmış, gördüğü ağır işkenceler sonucu akıl sağlığını yitirmiştir[68]. Yaşar Çöl, muhtemelen Aralık 1988'de vefat etmiştir. [*Söz*]

Dağlı, Tahsin; *Toprak*

[Daniş], Naci Sadullah; (İzmir/1910-İstanbul/1975). Galatasaray Lisesi'nde okudu. Çeşitli gazetelerde çalıştı. Özellikle röportajları ile dikkati çekti. [*Toprak*]

---

68 Bu konu ile ilgili kısa bilgi için bkz: Atilla Akar; *"Eski Tüfek" Sosyalistler/Bir Kuşağın Son Temsilcileri*, İletişim yay., İstanbul-1989, s: 32; Uğur Mumcu; *Bir Uzun Yürüyüş*, 11. basım, Tekin yay., İstanbul-1994, s: 38 ve *1951 TKP (Türkiye Komünist Partisi Tevkifatı/Esbab-ı Mucibeli Hüküm*, BDS yay., [İstanbul]-2000, ss: 193-194.

Demirsoy, Halit Asım; (Burdur/1918-İstanbul/1941). Antalya'da arkadaşlarıyla birlikte *Çağlayan* dergisini çıkardı. Şiirleri *Çağlayan*, *Hamle*, *Varlık* dergilerinde yayımlandı. Tek şiir kitabı *Ömür* ölümünden bir yıl önce yayınlandı. [*Hamle*]

Deniz, Oktay; *Yeryüzü*

Derman, Münir; (Trabzon/1910-1989), Çocukluğunda Buharalı Ömer İnan Efendi'den eğitim aldı. Üniversite eğitimini Fransa'da yaptı; felsefe ve psikoloji okudu, daha sonra tıp fakültesi bitirdi. Ardından el-Ezher'de ilahiyat eğitimini tamamladı. Türkiye'ye dönünce DTCF'de felsefe dersleri verdi. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde doktor olarak çalıştı. 15 yıl Almanya'da öğretim üyesi olarak görev yaptı. Yeniden Türkiye'ye dönünce Eskişehir'e yerleşti. Ömrünün son yıllarını Ankara'da geçirdi. *İslam* dergisinde yayınlanmış yazıları bulunmaktadır. [*Hamle*]

Desnos, Robert; *Yeryüzü*

Devrekli, Ali; [Hulusi Dosdoğru], *Yeryüzü*

Dinamo, H. İ.; *Hamle*,

Dinçer, Nabi; *Yığın*

Dino, Abidin; *Yığın*, *Yeryüzü*

Doğan Hüsnü; *Projektör*

Donald, James; *Yeryüzü*

Dosdoğru, M. Hulusi; (İstanbul/1915-İstanbul/2002). Kabataş Lisesi ve İstanbul Üniv./Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Çeşitli hastanelerde çalıştı. Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'nin yönetiminde görev aldı. Özellikle sağlık üzerine kitapları yayınlandı.[*Yığın*, *Söz*, *Yürüyüş*, *Yeryüzü*]

Dosdoğru, Sabire; *Yığın*

Dr. Tchatt; *Hamle*

Dranas, Ahmet Muhip; *Yeryüzü*

Dryden, John; Yürüyüş

Dumanoğlu, Halil; İzmir Halkevi tarafından yayınlanan *Fikirler* dergisini yönetti[69]. [*Yeryüzü*]

Dürder, Baha; (İstanbul/1912-Tekirdağ/1983). İstanbul Öğretmen Okulu, Gazi Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Üniv./ Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Öğretmenlik yaptı. Çok sayıda piyes ve yardımcı ders kitabını kaleme aldı. [*Hamle*]

E.; *Yığın*

Ecer, M. Naci; (Niğde/1901-Niğde/1953). Paris'te pedagoji eğitimi gördü. Yurda döndükten sonra öğretmenlik yaptı. Çeşitli çevirileri bulunmaktadır. [*Başak*]

Elin-Pelin; *Söz*

Eloğlu, Metin; *Söz*

Eluard, Paul; *Yığın*, *Söz*, *Yeryüzü*

Emre, Melâhat; *Yürüyüş*

Engonopoulos, Nikos; *Yeryüzü*

Engin, Bülent; *Yürüyüş*

Engin, M. Hayri; Samsun Lisesi Resim-İş öğretmeni. [*Toprak*]

Erdoğan, Ömer; *Başak*

Ergeneli, Doğan; *Yeryüzü*

Erkman, Faris; *Söz*

E[rişçi], L[ütfi]; (İstanbul/1915-1971). Vefa Lisesi'ni bitirdi. Bir süre İstanbul Üniv./İktisat Fakültesi'nde okudu. Kitapçılık ile uğraştı. Çalışmaları *Aylık Ansiklopedi*, *Resimli Tarih Mecmuası*, *Yeni Adam*, *Küllük* gibi dergilerde yayınlandı. *Türkiye'de Gençlik Meselesi* (1938) ve *Türkiye İşçi Sınıfının Tarihi* (1951) adlı kitapları bulunmaktadır.[*Yürüyüş*, *Yeryüzü*]

Ertekin, Asaf; İstanbul Matbaası'nın sahibi olan Asaf Ertekin sosyalizme gönül vermiş bir aydındır. 1962'de Sosyalist Kül-

69 Fikirler hakkında kısa bilgi için bkz: Mustafa Özsarı; "Ege Bölgesi, Ege Bölümü Halkevleri ve Yayın Çalışmaları", *Atatürk Yolu*, No: 23, Mayıs-1999, ss: 401-415.

tür Derneği'nin kurucuları arasında yer almıştır. Amatör olarak balıkçılıkla ilgilenmiştir[70]. [*Söz*]

Ertekin, Fazlı; *Toprak*

Ertekin, O. Nuri; (Sivas/1878-1944) Askeri tıbbiyeyi bitirdi. Irak cephesinde çalıştı. 1921'de Samsun'a yerleşti. 1940 sonlarında *Toprak* dergisini yayınladı. Muhtemelen 1941 ortalarında Tokat'a göçtü[71]. [*Toprak*]

Ertekin, Selma; (İstanbul/1924-?), 1951 TKP tevkifatında yargılandı; 2 yıl hapis ile cezalandırıldı[72]. 1961'de şair-yazar Şükran Kurdakul ile evlendi. [*Söz*]

Esgin, İsmail Safa; 1906'da Bala/Ankara'da doğdu. Ankara Sultanisi'nde okudu, daha sonra İstanbul'a gitti ve Deniz Muzika Okulu'na girdi. 1938'de askerlikten ayrıldı ve kamu sektöründe çalışmaya başladı. Bu dönemde bazı şiirlerini Türkçü dergilerde yayınladı. *Zindan* (1932), *Damlalar* (1934), *Papatya Falı* (1948) ve *Dünya Senfonisi* (1955) adını taşıyan kitapları bulunmaktadır[73]. [*Yürüyüş*].

Esmen, Fezâl Esmen; *Yeryüzü*

Esrar Dede; *Hamle*

Evrim, S.; *Yürüyüş*

Eyüpoğlu, Sabahattin; *Yeryüzü*

---

70 "Asaf Ertekin'le Bir Dertleşme", *Balık ve Balıkçılık*, c: III, No: 8, Ağustos/Eylül-1955, ss: 17-21, Müzehher Vâ-Nû; *Bir Dönemin Tanıklığı*, Cem yay., İstanbul-[t.y.], s: 244.

71 Hakkında geniş bilgi için bkz: Müjgan Üçer; "Dr. Osman Nuri Ertekin/Vatana Adanan Bir Ömür", *Hayat Ağacı*, No: 7, Kış-2007, ss: 44-51. Bu çalışmada nedense *Toprak* dergisinden söz edilmemektedir.

72 Hakkında kısa bilgi için bkz: *1951 TKP (Türkiye Komünist Partisi Tevkifatı/Esbab-ı Mucibeli Hüküm*, BDS yay., [İstanbul]-2000, ss: 130-137.

73 Hakkında bazı bilgiler için bkz: Abidin Nesimi; *Türkiye Komünist Partisi'nde Anılar ve Değerlendirmeler/1909-1949*, Promete yay., İstanbul-1979, ss: 173-176.

Ezine, Celâleddin; (1901- 6 Ocak 1972) İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nin ilk kısmını okuduktan sonra Almanya'ya gitti. Heidelberg ve Leipzig üniversitelerinde felsefe, Paris Siyasal Bilimler Yüksek Okulu'nda iktisat okudu. Yurda döndükten sonra yabancı şirketlerde çalıştı. *Cumhuriyet*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Hürses* gazetelerinde yazdı. Oyunları *Yakup ve Ötekiler* (1938) ve *Bir Misafir Geldi* (1939); gezi notları *Amerika Mektupları* (1940) ve *Harp İçinde Avrupa* (1944) adıyla yayınlandı. [*Hamle*]

Fırat; *Projektör*

Fırat, Mehmet; *Yeryüzü*

Fırat, M. Şükrü; *Toprak*

Fuat, Memet; *Yeryüzü*

Galip Dede; *Hamle*

Gançeva, Nevana; *Yürüyüş*

Gençosman, Kemal Zeki; *Toprak*

Giray, Fethi; (Söğüt/1918-Ankara/1970). Ankara Erkek Lisesi'ni bitirdi. Çeşitli gazetelerde çalıştı. Toplumcu bir anlayışla kaleme aldığı şiir ve hikâyeleri *Yeni Edebiyat*, *İnkılâpçı Gençlik*, *Ses*, *Yurt ve Dünya*, *Harman* gibi dergilerde yayınlandı. [*Yürüyüş*]

Goethe; *Söz*, *Hamle*

Göğçeli, Kemal S.; *Yeryüzü*

Gök, Selim; *Yürüyüş*

Gökçe, Enver; *Söz*

Gökler, Mümtaz; *Başak*

Göktaş, H. Ali; *Yeryüzü*

Göl, Emin; *Toprak*

Gölönü, Feridun Emin; Şiirleri *Yeni Edebiyat* ile *Yağmur ve Toprak*'ta da yayınlandı. [*Toprak*]

Gölpınarlı, Abdülbâki; *Yığın*

Görduysus, Muzaffer Kâmil; *Hamle*

Görgün, Malik; *Başak*

Grudalı, Yılmaz; *Yeryüzü*

Günay, Salim; *Başak*

Güney, Şükrü; *Toprak*

Gürcan, Nedret; *Yeryüzü*

Gürhan, Rasim; *Yığın*

Gürkan, Turhan; (Bafra/1926-İstanbul/2001). 1944'te Cemal Kutay'ın yayınladığı *Millet* dergisinde gazeteciliğe başladı. *İstanbul Ekspres, Türk Sesi, Şehir, Tanin, Vatan* gazetelerinde muhabir, istihbarat şefi, sekreter ve yazar olarak çalıştı. 1965-1975 yıllarında *Cumhuriyet* gazetesinde film eleştirileri yazdı; *Dünya* gazetesine haftalık sinema sayfası hazırladı. Çalışmalarını *Yaratış, Varlık, Kaynak, Kervan, Edebiyat Dünyası, Pazar Postası, Yurt Üniversiteliler Dergisi, Babıâli, Yeryüzü* gibi dergilerde yayımladı. *Arka Sokak* (şiir/1946), *Çağdaş Türk Sineması* (1975) ve *Yılmaz Güney* (1976) adlı kitapları yayınlandı Cemal Granda'nın anılarını *Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri* (1971) ve *Atatürk'ün Uşağı İdim* adlarıyla yayına hazırladı (1973). [*Yeryüzü*]

Gürlev, Sami; *Söz*

Güresin, Ecvet; *Yürüyüş*

Gürses, Mim Hikmet; *Toprak*

Gürsey, Feza; (1921-1992). Türkiye'nin fizik ve matematik alanında yetiştirdiği en büyük bilim adamlarındandır. Galatasaray Lisesi'ndeki yıllarında edebiyat ile uğraştı, daha sonra tamamıyla bilime yöneldi. [*Hamle*]

Gürtunca, M. Faruk; (Edirne/1904-İstanbul/1982). Edirne Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Öğretmenlik yaptı. Çeşitli çocuk dergileri yayınladı. 1957-1960 arasında Demokrat Parti'den milletvekilliği yaptı. Çok sayıda eseri bulunmaktadır. [*Yürüyüş*]

H. D.; *Yürüyüş*

H. T.; [Hasan Tanrıkut], *Hamle*

Haksoran, Adil; *Başak*

Halikarnas Balıkçısı; *Yeryüzü*

Harmandal, S. Salih; *Toprak*

H[atko], B[ehice] [Boran]; Söz

Hatko, Nevzat; *Yığın*, *Söz*, *Yürüyüş*

Hikmet Münir; *Yürüyüş*

Himmetgil, Mustafa F.; *Yürüyüş*

Hordynski, Jerzy; *Yeryüzü*

Hoyi, İbrahim; (İstanbul/1908-1984). Robert Koleji bitirdi. Çeşitli gazetelerde çalıştı. Çok sayıda çevirisi bulunmaktadır. [*Yürüyüş*]

Hughes, Langston; *Söz*,

Humbert-Laroche, Arlette; *Söz*

Hüseyin Hulki; *Hamle*

Ilgaz, Rıfat; *Hamle*, *Yürüyüş*, *Yeryüzü*

Irgat, Cahit Saffet; *Yığın*, *Söz*, *Yürüyüş*,*Yeryüzü*

Istrati, Panait; *Yürüyüş*

İbrahim Sabri [Nâzım Hikmet]; *Yığın*, *Yürüyüş*

İleri, Nejat; *Başak*

İlkin, A.; *Yeryüzü*

İncesu, İhsan; (1925-?). Türkiye'nin plastik sanatlar alanındaki ilk "sosyalist gerçekçi sanat topluluğu" olan "Yeni Dal Grubu"nun kurucusu olan arkadaşlarıyla birlikte 1961'de açtığı bir sergi nedeniyle İstanbul Örfî İdare Kumandanlığı tarafından "menşei Sovyet Rusya olan sosyal realizm cereyanına uygun" eserler sergilediği gerekçesiyle gözaltına alınmıştır. [*Yeryüzü*]

İsmail Kemalettin; *Söz*

İyem, Nuri; *Yeryüzü*

İzzettin; *Başak*

Kafka, Franz; *Hamle*

Kalaba, Hüseyin; (Ankara/1921-1973). Adana Erkek Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Öğretmenlik yaptı. "Aşık Veli" adıyla tanındı. Kalaba yayınevini kurdu. *Okul Postası* adlı öğrenci gazetesini çıkardı. Makale ve şiirleri çeşitli yerel yayın organlarında yayınlandı. [*Başak*]

Kanık, Orhan Veli; *Yeryüzü*

Kaplan, Mehmet; *Toprak*

Karacaoğlan; *Yeryüzü*

Karabudak, A. Faik; *Yürüyüş*

Karadayı, Asaf; *Toprak*

Karadeniz, Z.; *Söz*,

Karagöl, Arif; *Toprak*

Karahan, Abdülkadir; *Hamle*

Karakaş, Fethi; (1916- İstanbul/1977). Galatasaray Lisesi'nde okudu. Daha sonra İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde misafir öğrenci oldu. "Yeniler Grubu"nun kurucuları arasında yer aldı. Çeşitli sergilere katıldı. [*Yığın*]

Karan, Yusuf Tacettin; *Başak*

Karasu, Ali [A. Kadir]; *Yığın*, *Başak, Yürüyüş*

Karay, Refik Halit; *Yürüyüş*

Karazincir, Selâhattin; *Başak*

Kartal, A.; *Projektör*

Katırcıoğlu, Miraç; [1909-1974] Grenoble Üniversitesi'nde eğitim gördü. Çeşitli liselerde felsefe öğretmenliği ve kamu kuruluşlarında mütercimlik yaptı. İzmir'de Nurettin Topçu'nun çevresinde bulundu, *Hareket* dergisinde yazı ve şiirleri yayın-

landı. Çeşitli tercümeleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlandı[74]. [*Hamle*]

Katz, H. W.; *Yığın*

Kaynardağ, Arslan; (San'a/1923-İstanbul/2008). Kastamonu Lisesi'ni ve İstanbul Üniv./Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Çevirmenlik yaptı. Elif Kitabevini kurdu. 1960-1965 yıllarında *Kitap Belleten* dergisini çıkardı. Çalışmalarını *Yığın, Fikirler, Vakit, Son Saat, Türk Dili, Yeni Ufuklar, Yeditepe, Cumhuriyet, Sanat Olayı, Felsefe* dergi ve gazetelerinde yayımladı. [*Yığın*]

Kazanlı, Oktay; *Hamle*

Kemal, Orhan; *Yığın*

Kermo, E.; *Yürüyüş*

Kırcalı, A.; *Başak*

Kobak, Orhan; *Toprak*

Kocadağ, Fethi; *Yeryüzü*

Kocagöz, Samim; (Söke/1916-İzmir/1993). İzmir Erkek Lisesi ve İstanbul Üniv./Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Toplumcu gerçekçi sanat anlayışı çerçevesinde eserler verdi. *Ses, Hep Bu Topraktan, Yeditepe* dergilerinde yazdı. Çok sayıda hikâye, roman, deneme, anı ve çocuk kitabı bulunmaktadır. [*Yürüyüş*]

Kocagöz, Halil; *Yeryüzü*

Koçer, Suavi; (İstanbul/1909-1987). Bankacılık ve gazetecilik yaptı. Şiirleri *Ses* ve *Yeni Ses* dergilerinde de yayınlandı. [*Hamle*]

Karaören, Sami; *Yeryüzü*

Korap, Ali Rıza; *Hamle*

---

74 Hakkında geniş bilgi için bkz: Ceyhun Akın Cengiz; "Miraç Katırcıoğlu (D. 1909-Ö. 1974), *Cumhuriyet'ten Günümüze Bilimsel ve Felsefi Düşünce Temsilcileri*, (Ed: S. Hayri Bolay), Nobel yay., Ankara-2015, ss: 2541-2567.

Kökten, İ[smail]. Kılıç; *Toprak*

Köymen, Güner; *Toprak*

Köymen, Nusret; (İstanbul/1903-1964). Robert Koleji bitirdi. ABD'de köy sosyolojisi üzerinde çalıştı. Öğretmenlik yaptı. Köycülük ve kooperatifçilik üzerine çok sayıda eseri bulunmaktadır. *[Başak]*

Kum, [Nuh] Naci; (Seydişehir/1896-Konya/1952). Öğretmen ve müze görevlisi olarak çalıştı. Bazı yazıları *Türk Etnografya Dergisi* ve *Erciyes*'te yayınlandı. *[Başak]*

Kurdakul, Şükran; *Yeryüzü*

[Kurşunluoğlu] Mehmed Kemal; (Ankara/1921-İstanbul/1998). Ankara Lisesi'ni bitirdi. Gazetecilik ile uğraştı. *Yeditepe*, *Dost* gibi dergilerde şiirleri yayınlandı. *[Söz, Yeryüzü]*

Kurtbay, Neriman; *Hamle*

Kuteş, Nuri; *Yeryüzü*

Külebi, Cahit; *Söz*,

Lâv, Ercüment Behzat; (İstanbul/1903-İstanbul/1984). İstanbul Sultanisi'ni bitirdi. Almanya'da tiyatro eğitimi gördü. *Yeni Yol*, *Ses*, *Yarın* dergilerinde de şiirleri yayınlandı. *[Yığın, Yeryüzü]*

Limasollu Naci; Bkz: Nuh Naci Özgen, *Yeryüzü*

Locke; *Yürüyüş*

Lorca, F. Garcia; *Yeryüzü*

M. Macid; *Yürüyüş*

M. Ö.; *Yeryüzü*

Machado, Antonio; *Yeryüzü*

Madaralı, Fikret; *Toprak*

Maeterlinck, Maurice; *Toprak*

Maltz, Albert; Yeryüzü

Maupasant; *Yürüyüş*

Memet Fuat; *Yeryüzü*

Menderesli, Faruk; *Yürüyüş*

Mergen, A. Behçet; *Yürüyüş*

Meriçboyu, [Abdülkadir]; *Yürüyüş*

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî; *Hamle*

Mill; *Yürüyüş*

Mogol, H. Avni [Şanda]; *Projektör*

Muammer Lütfi; *Yürüyüş*

Muhlis Ferid; *Yürüyüş*

Mury, Gilbert; *Yeryüzü*

Mustafa Şerif; *Yürüyüş*

N.B.; *Yeryüzü*

N. L.; *Yeryüzü*

Nazos, G.; *Söz*,

Nâzım Hikmet; Bkz: Nurettin Cemal, *Yığın*, *Söz*, *Başak*

Necatigil, Behçet; *Toprak*, *Hamle*

Nedim, Râcî; *Yeryüzü*

Nesib Dede; *Hamle*

Nesimi, Abidin; *Toprak*

Nikouline, L.; *Yeryüzü*

Nisari, Aydın; *Başak*

Noyan, Bedri; (1912-1997). Serez'de doğdu. Tıp Fakültesi'nde okudu. 1960'dan sonra Bektaşilikte en yüksek makam olan dedebabalık görevini üstendi. Özellikle tasavvuf üzerine çok sayıda eseri bulunmaktadır. [*Hamle*]

Nurettin Cemal; [Nazım Hikmet] *Başak*

Nûreddin Eşfak [Nazım Hikmet]; *Söz*,

Obay, Afif; *Yürüyüş*

Ofşin, Fuad; (- Ankara/1985) "1940 Toplumcu Ozanlar Kuşağı"nın bir üyesi olarak kabul edilmektedir. *Servetifünun*

ve *Fikirler* dergilerinde şiirleri yayınlandı. *Cephe Rüzgarları* adlı kitabı 1980'de yayınlandı. [*Toprak*]

Oktay Rıfat; *Yeryüzü*

Olak, Hüseyin; *Projektör*

Onur, Ahmed Kemal; *Toprak*'ta milliyetçi içerikli şiirleri yayınlandı. 1965'te İkinci Kuvva-i Milliye Derneği'nin Samsun şubesinin kurucuları arasında yer aldı. [*Toprak*]

Orhan Kemal; *Başak*, *Yürüyüş*, *Yeryüzü*

Ozanoğlu, Yahya Saim; (İstanbul/1898-İstanbul/1962). Galatasaray Sultanisi'ni ve İstanbul Darülfünunu'nu bitirdi. Öğretmenlik yaptı. Şiirleri çeşitli dergilerde yayınlandı. [*Yürüyüş*]

Öçmen, Müntekim; *Yığın*, *Söz*

Özek, Metin; *Yeryüzü*

Özer, N.; *Yeryüzü*

Özge, Fahir; *Söz*,

Özgen, Dr. İ.; *Toprak*

Özgen, Nuh Naci; (Kıbrıs/1921-Bodrum/1992), "Limasollu Naci" olarak da bilinmektedir. Küçük yaşta ailesi ile birlikte Türkiye'ye göçtü. Antalya'da bir fotoğrafçının yanında çalıştı. İstanbul Üniv./Edebiyat Fakültesi İngiliz Filolojisi'ni bitirdi.1939-1940'da Afyon'da İngilizce öğretmenliği yaptı. Daha sonra İstanbul'da fotoğrafçılık ile geçimini sağladı. 1950'lerde Türkiye'de mektupla dil eğitimini başlattı. *Yeryüzü*'nde yayınlanan "Ahremiyeliler" şiirinde Filistin ve Irak halkının çektiği acıları anlatmaya çalıştı. Bu şiir, Türk edebiyatında Filistinlilere yönelik ilk şiirlerden biri olması bakımından önemlidir. [*Yeryüzü*, *Söz*]

Özkan, Mehmet Abidin; (Antakya/1926-1993). İlk ve orta eğitimini Antakya'da tamamladı. Bu dönemde muhtemelen Kemal Sülker ile tanıştı. Fransızca öğrendi. Daha lise öğrencisi iken Nâzım Hikmet'in "illegal" şiirlerini oku-

maktan 3 ay hapis yattı. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi. Öğrenci iken St. George Avusturya Lisesi'nde hademelik ve kalorifercilik yaptı; bu arada edebiyatla uğraştı. TKP üyesi olmamasına rağmen, TKP üyelerinin etkin olduğu *Yeryüzü* dergisinin sorumluluğunu üstlendi. Öğrenciyken Asiye Hanım ile evlendi; eşi lisenin hastanesinin çarşaflarını ütüleyerek evin geçimine katkı sağladı. Mezuniyetinden sonra avukat olarak çalıştı. 1960'lı yıllarda Türkiye İşçi Partisi (TİP) içinde görev aldı. Halit Çelenk, Yahya Kanbolat, Yalçın Ergönül ve Süleyman Okay ile çalıştı; ancak daha sonra Parti'den koptu. [*Yeryüzü*]

Özmen, Nuh Naci; *Söz*,

Öztürk, A. Hikmet; *Toprak*

Papazoğlu, Avr. N.; *Yürüyüş*

Patacis, Sotiris; *Yığın*

Peri, A. F.; *Yürüyüş*

Pommarés, Jean; *Hamle*

Prevert, Jacques; *Yeryüzü*

Price, John; *Başak*

Raci, Nedim; *Yeryüzü*

Remarque, Erich Maria; *Yürüyüş*

Ressam; *Yeryüzü*

Rhys, Ernest; *Yürüyüş*

Rilke, Rainer-Maria; *Hamle*

Rolland, Romain; *Projektör*, *Söz*

Ruşenay, Doğan; [Hasan Tanrıkut], *Hamle*

Sabahattin Ali; *Projektör*

Saffet [Korkut]; *Yığın*

Sarıoğlu, Necmi; muhtemelen Tercüme Bürosu'nda görev yaptı. *Yurt ve Dünya* dergisinin yazarları arasındadır. Bir çevirisi

için bkz: John Steinbeck; *Fareler ve İnsanlara Dair*, MEB yay., İstanbul-1945. [*Söz*]

Sarp, Asım; *Yeryüzü*

Sayılgan, Aclan; *Yığın*, *Yeryüzü*

Saymen, Celâl Teyfik; *Başak*

Semerci, Bekir; Muhtemelen Köy Enstitüsü çıkışlı olan Bekir Semerci'nin bir çalışması için bkz: *Türkiye'de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri*, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul-1989. [*Söz*]

[Sertel], Sabiha Zekeriya; *Projektör*

Seyda, Mehmet; (İstanbul/1919-1986) Lise eğitiminden sonra Zonguldak kömür işletmelerinde çalıştı. *Ses*, *Tan*, *Yeni Adam*, *Yeni Edebiyat*, *Yeni Ufuklar* ve *Varlık* gibi çeşitli yayın organlarında eserleri yayınlandı. Çeşitli ödüller kazandı. Çok sayıda eseri bulunmaktadır. [*Toprak*]

Sezel, Yüksel; *Başak*

Sezer, Harun İsmet; *Yeryüzü*

Shakespeare, William; *Yeryüzü*

Sılay, Celâl; *Hamle*

Sinclair, Upton; *Yürüyüş*

Solok, Cevdet Kudret; *Yığın*, *Söz*

Soran, Sabri; (İstanbul/1918-İstanbul/1975). Çeşitli kuruluşlarda memur olarak çalıştı. 1940 kuşağının toplumcu gerçekçi şairleri arasında yer aldı. Şiirleri *Yeni Ses*, *Pınar*, *Beraber* gibi dergilerde yayınlandı. [*Yürüyüş*, *Yeryüzü*]

Sönmezler, Kemal; *Yığın*, *Yürüyüş*[75].

---

75 Hakkında geniş bilgi için bkz: Rasih Nuri İleri; "Ressam Kemal Sönmezler", *Sanat Çevresi*, No: 84, Ekim-1985, ss: 54-56. K. Sönmezler imzasına 1945'de yayınlanan ve bugüne kadar üzerinde pek durulmayan *Pınar* dergisinde de rastlanılmaktadır. Bkz: Turan Tanyer; "Hüsamettin Bozok'tan Ömer Faruk Toprak'a Bir Mektup

Steinbeck, J.; *Söz*,

Suat, Reşat; *Başak*

Sule; *Hamle*

Sungur, Tahsin; *Söz*,

Suntekin, Şahabettin; *Hamle*

Sülker, Kemal; *Yürüyüş*

Şahin, B.; *Projektör*

Şahin, Feridun; *Yürüyüş*

Şakir, Feridun; *Yürüyüş*

Şalyapin; *Yığın*

Şanda, Hüseyin Avni; bkz: Mogol, H. Avni

Şardağ, Rüştü; *Yığın*

Şaşıoğlu, Ahmet; *Yığın*

Şendil, Sabih; *Yeryüzü*

Şimşek, A. Celâl; *Başak*

Tacettin; *Başak*

Tagore, R.; *Yürüyüş*

Tanju, Mucip Hasan; *Toprak*

Tanrıkut, Hasan; Hanya/Girit eşrafından Ali Ruşenizade'nin oğludur. Kullandığı müstear bu geçmişine atıfta bulunmaktadır. [*Hamle*]

Tanyer, Mucip Hasan; *Toprak*

Tar, Süleyman Şahin; (Adana/1913-İstanbul/1990). Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Serbest olarak çalıştı. *Çığ*, *Yücel*, *Türk Solu* gibi dergilerde de yazdı. Hikmet Kıvılcımlı'nın Vatan Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. [*Yeryüzü*]

---

ve *Pınar* Dergisi", *Kebikeç*, No: 40/2015, s: 329. A. Kadir'in ilk kitabı olan *Teblig*'in kapak düzeni de Kemal Sönmezler'e aittir. Bkz: Nevzad Sudi [Odyakmaz]; *Küllük Anıları*,3. baskı, Mephisto yay., İstanbul-2004, s: 105.

Tarus, İlhan; *Yeryüzü*

Taşer Suat; (İstanbul/1919-1982) Tiyatro eğitimi gördü. *Servetifünun*, *Adımlar*, *Ataç*, *Dost* ve *Varlık* dergilerinde de şiirleri yayınlandı. "1940 Toplumcu Ozanlar Kuşağı"nda yer aldı. *Yeryüzü* dergisinde yayınlanan bir şiiri nedeniyle "meşhur" 142. maddeden yargılandı. Çok sayıda kitabı bulunmaktadır[76]. [*Yığın*, *Toprak*, *Yürüyüş*, *Yeryüzü*]

Taşhan, Suphi; (Ankara/1921-Ankara/1960). Ankara Üniv./ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Belediyede çalıştı, serbest avukatlık yaptı. Şiirlerini toplumcu gerçekçi anlayışla yazdı. Siyasi görüşleri nedeniyle 1942'de Niğde'ye sürüldü. Şiirleri *Ses* ve *Yeni Edebiyat* dergilerinde de yayınlandı. [*Hamle*]

Tevfik Fikret; *Yeryüzü*

Tevet[oğlu], Fethi; *Hamle*

Tokuzlu, Lâmi; XX. yüzyılın başında doğdu. Paris ve Viyana'da tıp eğitimi gördü; iç hastalıkları doktoru oldu. Özellikle "ırk" konusunu ele alan yazıları *Yürüyüş*'ün ilk döneminde yayınlandı (1941-1942). [*Yürüyüş*]

Tonguç, Saim; *Yeryüzü*

Toprak, Ö[mer] F[aruk]; (İstanbul/1920-1979). Çeşitli kurumlarda çalıştı. Eserleri ile 1940 kuşağı içinde yer aldı. Eserleri *Ant* ve *Kaynak* gibi dergilerde de yayınlandı. Çok sayıda kitabı bulunmaktadır. [*Yığın*, *Yürüyüş*]

Toygar, Cemil; (Akdağmağdeni/1920-?) İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Ankara Üniv./DTCF'de okudu. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde ve Trabzon Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. Daha sonra TBMM Basımevi'nde çalıştı. Behice Boran ve Mediha Berkes'in öğrencisi olması ne-

76 Hakkında bazı anekdotlar için bkz: Mehmed Kemal [Kurşunluoğlu], *Şairler Dövüşür*, Çağdaş yay., İstanbul-1981, ss: 36-39.

deniyle ihbar edildi. 1951 Türkiye Komünist Partisi (TKP) tevkifatında tutuklandı ve 8 yıl ceza aldı[77]. [*Söz*, *Toprak*]

Turhan, Cengiz; *Başak*

[Uğraş], Ahmet Ceyhan; İzmir'de yayınlanan *Fikirler* ve Genç Nesil dergilerinde yazıları yayınlandı. [*Yeryüzü*]

Ulusoy, Nezihe; *Toprak*

Usal, Şadi; (Vodina/1917-1983) asıl adı **Ahmet Şadi Baykal'dır. Ailesiyle birlikte doğduğu Yunanistan topraklarından Bursa'ya göçetti. Askeri eğitim gördü. Aziz Nesin ile aynı sınıfta okudu. Şiirleri çeşitli dergilerde yayınlandı.** *Opus-I* **adlı şiir kitabı 1966'da yayınlandı.** [*Toprak*]

[Ülküer], Fâzıl Mahmud; *Yürüyüş*

Ümit, Necati; *Başak*

Üsekes, Hilmi; *Yeryüzü*

Valéry, Paul; *Başak*

Vildrac, Charles; *Söz*,

Whitman, Walt; *Yığın*, *Yürüyüş*, *Yeryüzü*

Yakuplu, Zeliha; *Söz*

Yalazkan, İsmet; (Antakya/1926-1962). İstanbul Üniv./Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Anadolu'nun çeşitli kentlerinde doktorluk yaptı. Şiirleri Beraber, *Yeditepe*, *Kaynak* ve *Yenilik* dergilerinde de yayınlandı. [*Yeryüzü*]

Yalın, Hayrettin; *Toprak*

Yaşar Kemal; *Yeryüzü*

Yazıcı[oğlu], Fehmi; Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun kurduğu Türkiye Sosyalist Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı.

---

77 Çok kısa bilgi için bkz: Uğur Mumcu; *40'ların Cadı Kazanı*, s: 139; *1951 TKP (Türkiye Komünist Partisi) Tevkifatı/Esbab-ı Mucibeli Hüküm*, ss: 10, 278-283; Engin Tonguç; *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, ss: 309-311.

Hürbilek gazetesindeki yazıların çoğunu kaleme aldı[78]. [*Yürüyüş*]

Yazıcı, Mahmut; Yürüyüş

Yenentürk, İ.; *Başak*

Yermilov, V.; *Yığın*

Yılmaz; H. N.; *Projektör*

[Yiğiter], Ümran Nazif; (İstanbul/1915-1964). İstanbul Üniv./ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Hakimlik, savcılık ve serbest avukatlık yaptı. 1950'de millitvekili seçildi. Çok sayıda eseri bulunmaktadır. [*Yürüyüş*]

Yusuf, Orhan; *Başak*

Yüce, Kâmran S.; (Elazığ/1926-İstanbul/1986). Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdi. Tiyatro ile uğraştı. Eserleri *Yeditepe* ve *Yeni Ufuklar* dergilerinde de yayınlandı. [*Yeryüzü*]

Yücel, Tahsin; *Yeryüzü*

Zaimoğlu, Z. İ.; (Üsküp/1912-İzmir/1965), Ailesi ile birlikte Türkiye'ye göçtükten sonra polis olarak görev yaptı. Bu arada Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Daha sonra avukatlık yaptı. İdris Ahmet Pura ile birlikte *Bir Ses İki Nağme* (1931) ve *Memleket Havası* (1946) kitaplarını yayınladı. Ayrıca *Portakal Bahçeleri* (1956) ve *Mevsim Yağmuru* (1964) adlı kitapları bulunmaktadır[79] [*Yürüyüş*]

78 Bazı bilgiler için bkz: Abidin Nesimi; *Türkiye Komünist Partisinde Anılar ve Değerlendirmeler/1909-1949*, ss: 195-197 ve Abidin Nesimi; *Yılların İçinden*, ss: 273-279.

79 Hakkında bazı anekdotlar için bkz: Mehmed Kemal [Kurşunluoğlu]; *Şairler Dövüşür*, Çağdaş yay., İstanbul-1981, ss: 192-195.

1940'LARIN DERGİLERİ

1940'lı yıllar dergileri üzerine M. Bülent Varlık'ın yıllardır büyük bir özen ve titizlik ile yaptığı çalışmaları 2 cilt halinde Sosyal Tarih Yayınları olarak sunuyoruz. Bu dergilerin çoğunluğu TKP yönetici veya üyeleri tarafından doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yönlendirilmiş olduğu gibi siyaset, sanat ve edebiyatta görüşlerini ifade ettikleri birer organ niteliği de kazanmıştır.

Yayınladığımız ilk ciltte *Projektör, Hamle, Toprak, Yürüyüş, Başak, Söz, Yığın, Yeryüzü* dergileri ile ilgili incelemeler yer alıyor. Tümü de aynı yönteme dayalı olarak incelenen dergilerin biçimsel özellikleri, yayın politikası, yazarlar/sanatçılardan sonra büyük bir emek ürünü olan açıklamalı bibliyografya bölümü yer alıyor. Dergilerde yayınlanmış örnek yazıların da Ek olarak yer aldığı dergi incelemelerine görsel destek olarak ilk sayılarının kapak sayfaları veriliyor.

M. Bülent Varlık yalnızca İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerde yayınlanmış dergileri incelemekle kalmamış, 1940'lı yıllar aydınlanma arayışının Anadolu'ya yansımalarını da bize işaret etmek için Samsun, Adana gibi kentlerde çıkmış dergileri de dikkat odağımıza getirmiş. *1940'ların Dergileri*'nin 2. cildini de, 1940'lı yıllardaki faaliyetleri pek az bilinen TKP'nin 100. kuruluş yıl dönümü çerçevesinde 2020 bitmeden yayınlamayı öngörüyoruz.

SOSYAL TARİH YAYINLARI

2019 THG 0982897 RRB

ISBN: 978-605-4513-53-6